

Հայ Որբերու Գորգը Պիտի Ցուցադրուի Սպիտակ Տան Կողմէ

Հոկտեմբեր 15-ին Սպիտակ Տան մամուլի գրասենյակը հրատարակեց հաղորդագրութիւն մը, տեղեկացնելու համար որ Նոյեմբեր 18-23-ը Սպիտակ Տան Այցելուներու կեդրոնէն ներս տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս մը՝ «Շնորհակալութիւն Միացեալ Նահանգներ. Երեք Նուէրներ Նախագահին՝ Արտասահմանի մէջ Ամերիկեան առատաձեռնութեան համար» խորագիրին տակ:

Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի բանբեր Պէրնամէթ Միլհրնի անունով հրատարակուած յայտարարութեան մէջ ըստած է որ, այս առթիւ պիտի ցուցադրուին երեք նուէրներ, որոնցմէ մէկը պիտի ըլլայ Ղազիր Գորգը, որ նաեւ ծանօթ է «Հայ Որբերու Գորգ» անունով: Ան յանձնուած է Ամերիկայի նախագահ Քէլվին Քուլիճին՝ 1925-ին որպէս երախտագրութիւն Ամերիկայի կողմէ տեղա-

հանուած հայ որբերուն ցուցաբերուած օգնութեան համար:

Հաղորդագրութեան համաձայն, գորգը կը ներկայացնէ Եղեմի պարտէզի պատկերը եւ կազմուած է 4 միլիոն հիւսուածքներէ: Անոր կազմութիւնը տեւած է 18 ամիս: 11.5-ով 19 ոտք գորգը կը գտնուի բացառիկ վիճակի մէջ: Նախագահ Քուլիճ, 1929-ին իր պաշտօնավարութեան աւարտի գորգը տարած է միասին, սակայն անոր ընտանիքը 1982-ին որպէս նուէր գորգը վերադարձուցած է Սպիտակ Տուն: Անկէ առդին գորգը ցուցադրուած է միայն երկու անգամ՝ որպէս յիշեցում Հայաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդներուն միջեւ մօտ բարեկամութեան:

Ցուցադրուելիք միւս երկու իրերն են, 1930-ին երիտասարդ Շարք էջ 5

Հայաստան Պաշտօնապէս Միացաւ Եւրասիական տնտեսական միութեան

ԵՏՄ գագաթի ժողովի ընթացքին Սերժ Սարգսեան կ'ստորագրէ Միութեան անդամակցելու պայմանագիրը

Հոկտեմբեր 10-ին Միւնխի մէջ տեղի ունեցած Եւրասիական տնտեսական բարձրագոյն խորհուրդի գագաթի ժողովի ընթացքին Հայաստան պաշտօնապէս միացաւ Եւրասիական Տնտեսական Միութեան (ԵՏՄ) եւ համապատասխան պայմանագիրը ստորագրուեցաւ պետութիւններու ղեկավարներու մակարդակով:

Այսպիսով, Հայաստան Ռուսաստանի, Պելառուսի եւ Ղազախստանի հետ միասին կը դառնայ Միութեան լիիրաւ անդամ, որ կը սկսի գործել 2015 թուականի Յունուար 1-ին:

Կը սպասուի, որ յառաջիկային ԵՏՄ-ին կը միանայ նաեւ Ղրղզստանը:

Այս առթիւ Ղազախստանի նա-

խագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւ յայտարարեց, որ Հայաստանի սահմաններու հարցով գտնուած է միջին լուծում, առանց սակայն յստակացնելու այդ լուծումի մասնաւորութիւնները:

Յիշեցնենք, որ մի քանի ամիս առաջ Նազարբաեւ յայտարարած էր, որ Հայաստան ԵՏՄ-ին կը միանայ ՄԱԿ-ի կողմէ իր ճանչցուած սահմաններով, ինչ որ կ'ենթադրէր Հայաստանի միացումը առանց Ղարաբաղի:

Միւս կողմէ, Ռուսաստանի նախագահ Վլատիմիր Փութին յայտարարեց, որ Հայաստանի անդամակցութեան արդէն առաջին 1-2 տարուայ մէջ կը տեսնուին դրական արդիւնքներ:

Լոս Անճելոսի Գաւառի Շէրիֆ Թեկնածուի Այցը ՍԴՀԿ Կեդրոն

Շէրիֆի պաշտօնի թեկնածու Ճիմ ՄըքՏանըլ հանդիպման մասնակիցներուն հետ

Լոս Անճելոսի Պիչ քաղաքի եւ շրջակայքի ոստիկանապետ եւ Լոս Անճելոս գաւառի գլխաւոր շէրիֆի պաշտօնի թեկնածու Ճիմ ՄըքՏանըլ, անցեալ Չորեքշաբթի Հոկտեմբերի 8-ին այցելութիւն մը տուաւ Փաստինայի ՍԴՀԿ կեդրոնը, հանդիպելու համար Հայ Ամերիկեան Խորհուրդի (ՀԱԽ) ղեկավարութեան հետ:

ՀԱԽ-ի անունով բարի գալուստի խօսքով հանդէս եկաւ իրաւաբան Գրիգոր Մոլոյեան եւ գինք ծանօթացուց ՍԴՀԿ-ի կեդրոնական վարչութեան եւ Արեւմտեան Ամերիկայի վարիչ Մարմնի ու ենթակառուցներու պատասխանատուներուն: ՀԱԽ-ի գործունէութեան մասին ամփոփ գեկուցումով մը հանդէս եկաւ Փիլիքը Տարազեան:

Շուրջ երեք ժամ տեւող սոյն շահեկան հանդիպման ընթացքին Պր. Ճիմ ՄըքՏանըլ իր գոհունակութիւնը յայտնեց ծանօթացման

համար, ինչպէս նաեւ անվերապահօրէն գնահատեց հայ գաղութի օգտաշատ ներդրումը տարբեր բնագաւառներուն մէջ: Իր հերթին Պր. Մըք Տանըլ խոստացաւ ընտրուելու պարագային՝ աւելի սերտ յարաբերութիւններ նշակել հայ գաղութին եւ ոստիկանապետութեան հետ:

Վերոյիշեալ հանդիպման ընթացքին խօսակցութեանց նիւթ դարձան շրջանի անդորրութիւնն ու խաղաղութիւնը յուզող եւ հայ գաղութի եւ մասնաւորաբար նորահաս երիտասարդութեան վերաբերեալ հետաքրքրական հարցեր:

Նշենք նաեւ որ յառաջիկայ Նոյեմբերի 4ի ընդհանուր ընտրութիւններուն Ճիմ ՄըքՏանըլ իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ շուրջ 80 քաղաք հաշուող Լոս Անճելոս գաւառի Շէրիֆի (ոստիկանապետ) պաշտօնին համար:

Հայաստանի Նոր Սահմանադրութիւնը Կը Նախատեսէ Վարչապետական Համակարգ

Հոկտեմբեր 15-ին Հայաստանի Արդարադատութեան Նախարարութեան ինթըրնէթային կայքէջին վրայ հրատարակուած սահմանադրական փոփոխութիւններու հայեցակարգով ամրագրուած է կիսանախագահական խորհրդարանական կառավարման համակարգին անցնելու անհրաժեշտութիւնը:

«Ազգային ժողովը, որպէս օրէնսդիր իշխանութիւն, վերահսկողութիւն կ'իրականացնի գործադիր իշխանութեան բարձրագոյն մարմնի՝ կառավարութեան նկատմամբ», - ըստած է հայեցակարգին մէջ:

Ըստ նախատեսուած փոփոխութիւններուն, ներկայիս գործող կառավարման համակարգին հետ համեմատած, սկզբունքորէն նոր դեր պիտի իրականացնէ Հանրապետութեան Նախագահը:

Ըստ հայեցակարգի, նախագահը պիտի ընտրուի Ազգային ժողովի կամ աւելի լայն ընտրա-

կան խմբաւորման մը կողմէ որուն մէջ կրնան ներառուիլ նաեւ ակիւնքի ներկայացուցիչները:

Սփիւռքի ներկայացուցիչներու ընդգրկումը քննարկման առարկայ պիտի դառնայ բարեփոխումներու երկրորդ փուլի ընթացքին:

Ըստ հայեցակարգի, Հանրապետութեան նախագահը պէտք չէ ունենայ վերընտրման իրաւունք, որպէսզի անոր պաշտօնավարման ընթացքին աւելի լիակատար կերպով ապահովուի անոր անկախութիւնը քաղաքական ուժերէն:

Գործադիր իշխանութեան լիազօրութիւններուն վերաբերեալ նոր հայեցակարգով վարչապետի իրաւասութիւններուն վերաբերեալ հանգամանալից անդրադարձ չկայ:

«Մենք վարչապետի լիազօրութիւններին կոնկրետ չենք անդրադարձել: Վարչապետը գլխաւորելու է կառավարութիւնը, վարչապետը լինելու է դժուար փոփո-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

Համարեա Ջրից Հրդեհ Բռնկուելու Սպառնալիք

ԿԱՐԻՆԷ ՍԱՐԻԲԵԿԵԱՆ

Եւ այսպէս, Հոկտեմբերի 10-ի պատմական օրն արդէն իրողութիւն է՝ Հայաստանը Մինսկում դարձաւ Եւրասիական Տնտեսական Միութեան անդամ, իսկ Երեւանում տեղի ունեցաւ ոչ իշխանական ուժերի հանրահաւաքը, որտեղ պաշտօնապէս ազդարարուեց քաղաքական նոր թատերաշրջանի բացումը: Հոկտեմբերի 10-ի հանրահաւաքի ամենազխաւոր առանձնայատկութիւնն, անշուշտ, ԲՀԿ առաջնորդ Գագիկ Ծառուկեանի ներկայութիւնն էր Ազատութեան հրապարակում:

Սա քաղաքական մարտավարութեան կտրուկ շրջադարձ էր ե՛ւ ԲՀԿ-ի, ե՛ւ նրա առաջնորդի համար, քանի որ նախկինում փողոցային պայքարը Ծառուկեանին երբեք բնորոշ չի եղել: Սակայն դատելով հանրահաւաքում հնչած «Ծառուկեան նախագահ» վանկարկումներին՝ նրան հրապարակում սպասում էին: Ինքը՝ ԲՀԿ առաջնորդը, առանձնապէս շատ բան չխոստացաւ իրեն սպասողներին. ընդամենը ողջունեց ու հաւատացեց՝ նրանց երբեք չուսախաբ չանել: «Ես այսօր այստեղ եմ, ձեզ հետ, ձեր կողքին կանգնած եմ, եւ հպարտ եմ, որ այսօր այստեղ եմ՝ ձեր կողքին: Ուզում եմ, որ դուք իմանաք՝ երբեք ու երբեք չի եղել, որ հանրութեանը, ժողովրդին յայտարարութիւն անեմ եւ իմ յայտարարութիւնից հետ կանգնեմ: Այսօր ինչ որ ձեզ ասում եմ, իմացէ՛ք, որ մինչեւ վերջ ես կատարելու եմ», - ասել է Ծառուկեանը եւ աւելացրել, թէ հիմնական ասելիքը հնչեցնելու է յաջորդ հանրահաւաքին:

Հանրահաւաքի ծրագրային ելույթը ՀԱԿ առաջնորդ, առաջին նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին է եղել: Առաջ անցնելով՝ փաստենք, որ Տէր-Պետրոսեանը

թերեւս առաջին անգամ Ազատութեան հրապարակում նախագահ բառի վանկարկումն ստիպուած էր լսել ոչ թէ Լեւոն, այլ Ծառուկեան անունով: Իսկ ինչ վերաբերում է ելույթին, որտեղ հնչեցուել է քառեակի գործունէութեան պլատֆորմը. նախ Տէր-Պետրոսեանը Քառեակի հանրահաւաքային գործընթացը հռչակել է համաժողովրդական շարժում. «Նորաստեղծ շարժումը գլխաւորում են Հայաստանի ժողովրդական կուսակցութիւնը, Ժառանգութիւնը, Բարգաւաճ Հայաստանը եւ Հայ Ազգային կոնգրեսը: Շարունակելով հանդերձ մեզ հետ համագործակցութիւնը խորհրդարանական մակարդակում՝ Դաշնակցութիւնը ինչ-ինչ նկատառումներով յարմար չի համարել մաս կազմել համաժողովրդական շարժմանը, եւ մենք յարգանքով ենք վերաբերում նրա դիրքորոշմանը: Ինչեւիցէ, կարեւորն այն է, որ կազմի մասնակի փոփոխութիւնից յետոյ էլ հրաշալի Քառեակը շարունակում է մնալ նոյնքան հրաշալի Քառեակ», - ասել է Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը:

Նա վերահաստատել է, որ իշխանականները աշխարհաքաղաքական կողմնորոշումների խնդիր չեն դնում. «Հայաստանի քաղաքական օրակարգում այդպիսի խնդիր գոյութիւն էլ չունի, որովհետեւ, ինչպէս նշել եմ իմ ելույթներից մէկում, Հայաստանի անդամակցումը Եւրասիական Միութեանը այլեւս անշրջելի իրողութիւն է», - յայտարարել է Տէր-Պետրոսեանը: Այսինքն՝ աշխարհաքաղաքական հարցում՝ իշխանութեան հետ ոչ մի հակասութիւն: Այսպիսով՝ միակ խնդիրը ներքին պրոբլեմներն են՝ կոռուպցիան, կաշառակերութիւնը, սոցիալ-տնտեսական վատթար իրավիճակը, արտագաղթը, սահմանադրական փոփոխութիւնները, որոնց լուծման միակ ճանապարհը

իշխանութիւնը Սերժ Սարգսեանի գլխաւորած ռեժիմից վերցնելը: Նախկինում Տէր-Պետրոսեանը շատ պարզ ու բաց տեքստով յայտարարել է, որ իշխանութիւնը, առանց ֆինանսական ռեսուրսի, հնարաւոր չէ վերցնել՝ այդ նպատակով նա առաջ քաշեց բուրժուազեմոկրատական լեղափոխութեան գաղափարը, որի իրականացմանը պէտք էր համեմատել Ծառուկեանի աջակցութեամբ: Ծառուկեանն արդէն հրապարակում է, Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը շատ հանգիստ կարող էր յայտարարել բուրժուազեմոկրատական լեղափոխութեան երկրորդ փուլի մեկնարկի մասին: Բայց Տէր-Պետրոսեանը այդ մասին չհայտարարեց, փոխարէնը նա փորձեց մաքրել այս նոր շարժումը Քոչարեանի եւ ՕԵԿ-ի խարանից. «Հակառակ որոշ յօրինուած կասկածների ու բամբասանքների՝ Ռոբերտ Քոչարեանը եւ Օրինաց երկիր կուսակցութիւնը այս շարժման հետ որեւէ առնչութիւն չունեն: Եթէ նրանք ուզում են մեզանից անկախ կամ մեզ գուզահեռ պայքարել սարգսեանական ռեժիմի դէմ, թող պայքարեն, ոչ ոք նրանց չի խանգարում, աւելին՝ դրա համար նոյնիսկ շնորհակալ կը լինենք նրանց», - հրապարակում յայտարարել է Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը: Առաջին նախագահն իրականում, մեղմ ասած, անկեղծ չի եղել, որովհետեւ ոչ միայն Քոչարեանը, այլեւ նոյնիսկ Սերժ Սարգսեանը կապ ունի այս շարժման հետ: Ի դէպ, հրապարակում Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ելույթն ունկնդրող եւ նրա՝ իշխանութեան հասցէին ուղղուած քննադատութիւններին ծափահարող Ծառուկեանն ընդամենը երկու օր առաջ հրապարակաւ բաժակ էր բարձրացնում Սերժ Սարգսեանի հետ, եւ դա եթեր հեռարձակուեց գրեթէ բոլոր հեռուստաընկերութիւններով: Անգամ շատ վառ երեւակայութեան պայմաններում դժուար է հաւատալ, թէ Ծառուկեանն ուզում է իշխանութիւնը վերցնել, իսկ

Սերժ Սարգսեանը նրան յաջողութիւն էր մաղթում այդ գործում: Շատ մանրակրկիտ հաշուարկուած է ամէն ինչ. իշխանութիւնն, իհարկէ, ամենավառ երազում անգամ չէր կարող պատկերացնել, որ Հայաստանի «ընդդիմութիւնը» Ծառուկեանն է լինելու. դա Սերժ Սարգսեանի համար նոյնքան վտանգաւոր է, որքան ջրից հրդեհ բռնկուելու սպառնալիքը: Ինչ վերաբերում է Քոչարեանին, ապա գրեթէ բոլորը ԲՀԿ-ի հետեւում միշտ տեսել են նրան, իսկ եթէ առաջին նախագահը չի տեսնում, ապա դա ոչ թէ տեսողութեան, այլ ընդամենը քաղաքական նպատակայարմարութեան խնդիր է:

Ամենակարեւորը, սակայն, ոչ թէ հրապարակում հնչած ելույթներն էին, այլ հաւաքուած բազմութիւնը, որն իսկապէս տպաւորիչ էր: Կարեւոր չէ, որ հրապարակում հաւաքուածները գուցէ հերթական հրաթափութիւնն են սպրեյու (Բաֆֆի Յովհաննիսեանը գոնէ ելույթ չունեցար): Կարեւորը փաստն է, որը այս էլ քանի անգամ յստակ արձանագրուած է. Հայաստանի հասարակութիւնը դժգոհ է իշխանութիւնից, Հայաստանի հասարակութիւնը փոփոխութիւն է ուզում, Հայաստանի հասարակութիւնը պատրաստ է պայքարի: Քաղաքական էլիտան կարող է մշտապէս դաւաճանել հասարակութեանը, բայց միեւնոյնն է, ժողովուրդը անգամ բնագրաբար հասկանում է, որ հրապարակ գնալը այլընտրանք չունի. պէտք է գնալ այնքան ժամանակ, մինչեւ որ կը ձեւաւորուի ցանկալի իշխանութիւն: Հանրահաւաքի իմաստը այս գիտակցութեան արմատաւորումն էր՝ ընդամենը: Բայց պէտք է խոստովանել՝ քիչ չէ:

«ՀԱՅԵԼԻ»

Մինսկում որոշուել են Հայաստանի սահմանները

ՅԱԿՈՐԲԱՆԱԼԵԱՆ

Ղազախստանի նախագահը յայտարարել է, որ Հայաստանի Եւրասիական Միութեանն անդամակցելու հարցում եկել են փոխզիջման՝ Հայաստանի սահմանների հարցում, թէ ինչ սահմանով է Հայաստանն անդամակցում Եւրասիական Միութեանը:

Թէ ինչ կոմպրոմիսի մասին է խօսքը, եւ ում միջեւ կոմպրոմիսի, որն է կոմպրոմիսի առարկան, յայտնի չէ: Օրինակ, Հայաստանի սահմանը ճանաչելու հարցում է կոմպրոմիսը, թէ բոլորովին այլ, Հայաստանի հետ կապ չունեցող հարցում, երբ Ղազախստանը եւ Ատրպէյճանն ասենք համաձայնել են դրանից յետոյ հանել Հայաստանի անդամակցութեան սահմանների հարցը:

Երեւի թէ իրատեսական չէ սպասել, որ Հայաստանի իշխանութիւնը կը բացատրի այդ կոմպրոմիսը: Հաւանական է, որ Հայաստանի իշխանութիւնն այդ կոմպրոմիսից տեղեակ էլ չէ, կամ դեռ չի տեղեկացուել: Ի վերջոյ Հայաստանի անդամակցութեան սահմանների հարցը, կամ այլ կերպ ասած Արցախի սահմանի մաքսակետի հարցը հանդիսանում էր նաեւ Ռու-

սաստանի, Ղազախստանի, Բելառուսի եւ Ատրպէյճանի համար միմեանց հետ յարաբերութիւնների պարզաբանման առարկայ:

Օրինակ, պէտք է բացատրել, որ կոմպրոմիսը կայացել է Հայաստանի սահմանների հաշուին, Եւրամիութեան հետ Ղազախստանի գործընկերային նոր Համաձայնագրի համար, որում Նազարբաեւը ընդգծում է նաեւ անվտանգութեան բաղադրիչի ներառուածութիւնը, ինչն արմատապէս նոր որակ է Ղազախստան-Եւրասիական հանրոյթ յարաբերութեան հեռանկարում: Ընդ որում, Նազարբաեւը դրա մասին յայտարարում է Մինսկի վեհաժողովի նախօրէին Բրիւսել այցելելով եւ ամերիկեան հեղինակաւոր ամսագրում էլ յօդուած հրապարակելով:

Ամէն դէպքում, յստակ է, որ հարցը վեբերում է հենց մաքսակետին: Եւ կոմպրոմիսի արդիւնքը հաւանաբար այն է, որ այս փուլում մաքսակետի հարց չի պնդուում: Բայց այդ համաձայնութիւնն ակնյայտօրէն բանաւոր համաձայնութիւն է, այսինքն Հայաստանի անդամակցութեան պայմանագրում այդ հարցը որեւէ իրական դրոյթով չի փակուում: Հետեւաբար, կոմպրոմիսն այսօր կայ, վա-

ղը կարող է չլինել: Եւ վաղը Հայաստան-Արցախ սահմանին մաքսակետի հարցը կարող է վերստին առաջանալ:

Միեւնոյն ժամանակ, հնարաւոր է նոյնիսկ, որ Հայաստանին տրուել է ժամանակ՝ մաքսակետի հարցը լուծելու, այսինքն «հասարակութեանը նախապատրաստելու» համար: Ոչ մի կասկած չկայ, որ դա իրականանալի գաղափար է, ինչպէս որ իրականացաւ Եւրամիութեան հետ ինտեգրացիայի ճանապարհից կտրուկ շրջադարձը դէպի Եւրասիական վասալութիւնը: Այնպիսի քաղաքական համակարգի եւ դասաւորութեան պայմաններում, ինչպիսին Հայաստանում է, հնարաւոր է ամեն ինչ: Ընդամենը հեռտորական տեխնիկայի հարց է յաջորդ փուլում էլ Արցախի սահմանին մաքսակետն անշրջելի հռչակելը: Կ'օգնի նաեւ Գազպրոմին կից փորձագիտական հանրութիւնը, որն արդէն սկսել է բացատրել, թէ Արցախի անկախութեան ինչքան կարեւոր ատրիբուտ է լինելու մաքսակետը:

Աւելին, մաքսակետը հնարաւոր է հռչակել Արցախի անկախութեան հիմնադիր մաքսակետ, իսկ Արցախի անկախութեան հանրաբար,

Շաբ.ք էջ 18

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ
ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻ ՉՆՁԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Մրջանի
ԽՄԲԱԳԻՐ
SOԲԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԱՉԱՆՃԵԱՆ
ԿԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
MASSIS Weekly
Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
http://www.massisweekly.com
(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August
ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, \$80.00 (First Class)
Canada \$125.00 (Air Mail)
Overseas \$250.00 (Air Mail).
All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.
Periodicals Postage Paid at Pasadena CA.
Please Send Address Change To MASSIS WEEKLY

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ոչ իշխանական Եռեակի Բազմախազարանոց Հանրահալարք Երեւանի Մէջ

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան եւ Գագիկ Ծառուկեան նոյն հարդակի վրայ՝ ընդդիմութեան հանրահալարքի ընթացքին

Ոչ իշխանական եռեակի բազմախազարանոց հանրահալարքում ամբողջական իշխանափոխութեան, Սերժ Սարգսեանի պաշտօնանկութեան մասին խօսեցին միայն Հայ Ազգային կոնգրէսի եւ «Ժառանգութեան» առաջնորդներ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը եւ Բաֆֆի Յովհաննիսեանը: Նախօրէին նախագահ դառնալու յայտ ներկայացրած «Բարգաւաճ Հայաստան»-ի ղեկավար Գագիկ Ծառուկեանը միայն վստահեցրեց, որ լինելու են փոփոխութիւններ, ամբողջական ելոյթով, սակայն, խոստացաւ հանդէս գալ յաջորդ հանրահալարքին:

«Այն բոլոր հարցերը, ինչին դուք սպասում էք, ես ասել եմ այդ բոլորը, եւ կարող եմ այսօր մի բան ասել, որ անպայման մեր երկիրը, մեր ժողովուրդը ունենալու է մեծ յաջողութիւն: Եւ այդ յաջողութեան սկիզբը դրուում է այսօր այստեղ, այս պահին: Ուրեմն ես յայտարարում եմ, որ ես նոյնպէս պատրաստ եմ ձեզ հետ, ձեր կողքին լինելու», - իր ելոյթով ասաց ԲՀԿ առաջնորդը:

Մինչդեռ առաջին նախագահ, «Հայ Ազգային կոնգրէս»-ի ղեկավար Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը յստակ ընդգծեց, որ պէտք է անյապաղ անցկացնել արտահերթ նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրութիւններ:

«Սարգսեանական ռեժիմը լիովին սպառուած է, ընդ որում թէ՛ հայ ժողովրդի, թէ՛ նաեւ արտաքին աշխարհի աչքում: Նրա կառավարման իւրաքանչիւր օր կորուստ է երկրի եւ ժողովրդի համար, իսկ նրա գոյութեան երկարաձգումը՝ անխուսափելի աղէտ, որից խուսափելու միակ միջոցը շուտափոյթ եւ ամբողջական իշխանափոխութիւնն է, այսինքն՝ արտահերթ նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրութիւնների անցկացումը», - նշեց ՀԱԿ առաջնորդը, - «Ինչ վերաբերում է իշխանափոխութեան իրականացման փաթեթային թէ՛ փուլային տարբերակներին կամ արտահերթ ընտրութիւնների անցկացման մեխանիզմներին, ապա այդ մասին խօսք կը լինի յաջորդ հանրահալարքում: Վարչախմբից այլեւս սպասելիք չունենալով, այստեղ եմ մենք նրան պահանջներ կամ փոխդիմումային առաջարկներ, առաւել եւս վեճազարեւելքներ կայացնելու: Մեր ծրագրերն ու նպատակները յստակ են, ուստի երկխօսութեան եւ փոխզիջումային լուծումների առաջարկները

պետք է բխեն իշխանութիւններից: Եթէ այդ առաջարկները ողջամիտ լինեն, ապա հնարաւոր է, որ դրանց ընդառնջենք, իսկ եթէ ոչ, ապա, գործող նախագահի օրինակով, դրանք կ'ուղարկենք զրոյթի ծոցը»:

Տէր-Պետրոսեանը յայտարարեց, որ եռեակը այսուհետեւ դարձեալ «հրաշալի քառեակ» է, քանի որ խորհրդարանական երեք խմբակցութիւնների հետ է Ստեփան Դեմիրճեանի գլխավորած Հայաստանի ժողովրդական կուսակցութիւնը:

«Ժառանգութեան» առաջնորդ Բաֆֆի Յովհաննիսեանը միակն էր, որ Ազատութեան հրապարակի ամբիոնից անդրադարձաւ այդ օր ստորագրուած Եւրասիական Տնտեսական Միութեանը Հայաստանի անդամակցութեան պայմանագրին - «Հինգ տարի առաջ այս օրը նա ստորագրել տուեց այն արձանագրութիւնները, որոնք հակապետական էին, հակասահմանադրական, եւ շարունակութիւնն էին 21 թուականի Մոսկուայի եւ Ղարսի պայմանագրերի: Հոկտեմբերի 10-ին՝ հինգ տարի առաջ: Անցեալ տարի պետական յանցագործութեամբ նա գողացաւ ոչ թէ իմ քուէն, այլ ժողովրդի ձայնը, արհամարհելով ժողովրդի կամքը հերթական անգամ: Այսօր, առանց որեւէ լեգիտիմութեան կան իրաւակարգութեան, առոչինչ իր ստորագրութիւնը դրեց մի փաստաթղթի վրայ, որը վաճառում է Հայաստանի անկախութիւնը եւ ինքնիշխանութիւնը: Իր ցանկացած քայլ՝ արտաքին, թէ ներքին, առոչինչ է, եւ ժողովուրդը չի ընդունում»:

Ի դէպ, Բաֆֆի Յովհաննիսեանը իշխանափոխութեան մասին խօսելիս ստիպուած եղաւ «Հիմա, հիմա» վանկարկումների ներքոյ ընդհատել ելոյթը: Արձագանքելով դրանց՝ «Ժառանգութեան» առաջնորդը ասաց, թէ ցանկանում է հետագայ քայլերի մասին մի քանի ռոպէ խորհրդակցել Լեւոն-Տէր Պետրոսեանի եւ Գագիկ Ծառուկեանի հետ: Սակայն մինչ Բաֆֆի Յովհաննիսեանը կը մօտենար գործընկերներին, հանրահալարք վարող ԲՀԿ պատգամաւոր Տիգրան Ուրիխանեանը յայտարարեց յաջորդ ելոյթի մասին: «Ժառանգութիւն» կուսակցութեան ղեկավարը այդպէս էլ հնարաւորութիւն չունեցաւ շարունակել ելոյթը եւ պատմել, թէ ինչ քննարկեց Ծառուկեանի ու Տէր-Պետրոսեանի հետ:

Պ. Մակեան «Մարտի 1-ի Իրականացնողները Եւ Տուժողները Նոյն Հարթակում Էին»

Եռեակ կոչուածը սպասարկում է Հայաստանի երկրորդ նախագահ Քոչարեանի շահերին եւ աջ ձեռքը չգիտի, թէ ձախն ինչ է անում, ձախը չգիտի, թէ աջն ինչ է անում: Այս մասին NEWS.am-ի թղթակցի հետ զրոյցում ասաց «Ժողովրդավարական հայրենիք» կուսակցութեան նախագահ Պետրոս Մակեանը: Նա նշեց, որ Հոկտեմբերի 10-ին, երբ պէտք է քննարկուէր ՀՀ-ի ԵՏՄ-ին անդամակցելու հարցը, հանրահալարք անցկացնելը դրսից ուղղորդուած որոշում էր, եւ այս ամէնի կողքին հանրահալարքում հնչած ամպագոռգոռ յայտարարութիւնները տեղ չունեն:

Հարցին, թէ որպէս Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մի ժամանակուայ դաշնակից՝ կը պատկերացնէի՞ք, որ նա Գագիկ Ծառուկեանի հետ կը կանգնէր մի հարթակում, Պետրոս Մակեանն այսպէս արձագանքեց. «Երբ 1996թ լինելով իշխանութեան մէջ, տարանջատուեցինք այն ժամանակ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի իշխանութիւնից եւ դարձանք ընդդիմութիւն, այնուհետեւ անձամբ ես չէի մտածում, որ հնարաւոր է ճանապարհ գնալ նրա հետ: Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը անկանխատեսելի է եւ 2008թ մենք դաշինք կազմեցինք: Ունենալով կառավարման համակարգի շուրջ տարակարծութիւններ, նրան պաշտպանեցինք՝ տեսնելով որ այլընտրանքը այդ պահին ինքն էր: Լեւոն Տէր-Պետրոսեանն այնքան անկանխատեսելի էր, որ 2011թ հրաժարուեց այդ հօգը շարժումից եւ ուղղութիւն վերցրեց իր խօսքով

«Ժողովրդավարական հայրենիք» կուսակցութեան նախագահ Պետրոս Մակեան

դէպի բուրժուադեմոկրատական յեղափոխութիւն՝ սպասարկելով օլիգարխիային: Ինչքան էլ զարմանալի լինի, Հայաստանում զարմանք հասկացութիւն այլեւս չի գործում», - ասաց նա:

Դիտարկմանը, թէ ինչպէս կարող է ՀԱԿ-ը սպասարկել Ռոբերդ Քոչարեանի շահերը, հաշուի առնելով, որ նրանք Մարտի 1-ի գլխավորաբար մեղաւոր համարում են հենց երկրորդ նախագահին, Պետրոս Մակեանը նկատեց, որ եռեակը սպասարկում է նաեւ Սերժ Սարգսեանին, ուղղակի այս փուլում աւելի շատ կարծես թէ Քոչարեանի ընտանիքի շահերն է սպասարկում: «Հոկտեմբերի 10-ին Մարտի 1-ի իրականացնողները եւ տուժողները նոյն հարթակում էին, դա արդէն մարդկային արժէքների, բարոյականութեան խնդիր է:

«Ժառանգութիւնը» Եռյակից դուրս չի գալիս. Արմէն Մարտիրոսեան

«Ժառանգութեան» եռեակը լքելու խնդիր չկայ դրուած: Այս մասին NEWS.am-ի թղթակցի հետ զրոյցում ասաց «Ժառանգութեան» փոխնախագահ Արմէն Մարտիրոսեանը:

Նա շեշտեց, որ «Ժառանգութիւնում» քննարկումներ յաճախակի են լինում, այս փուլում՝ առաւել յաճախ: Արմէն Մարտիրոսեանը շեշտեց, որ քննարկումները բաց են, եւ «Ժառանգութիւնում» ոեւէ մէկը իր տեսակէտը արտայայտելու հետ կապուած խոչընդոտ չունի: «Նմանատիպ բան չկայ, թէ մենք դուրս ենք գալիս եռեակից», - ասաց «Ժառանգութեան» փոխնախագահը: Նշեց, որ «Իրաւունք» թերթը գրել էր, թէ ըստ «Ժառանգութեանը» մօտ

կանգնած աղբիւրի, տեղի են ունեցել բուռն քննարկումներ, թէ ինչքանով է նպատակայարմար շարունակել համագործակցութիւնը «եռեակի» հետ այն բանից յետոյ, որ Բաֆֆի Յովհաննիսեանին փաստացի նուաստացրել են հանրահալարքի ժամանակ:

«Ժառանգութեան» որոշ ներկայացուցիչներ ձգտելով իրենց առաջնորդին համոզել, որ հարկ է անյապաղ լքել «եռեակը», դա անում էին բաւական կրքոտ, ձեռքներին թափահարելով ԶԼՄ-ների այն հրապարակումները, ուր ցցուած էր այդ նուաստացման պահը: Սակայն Բաֆֆին յետաձգել է վճիռ կայացնելը, նշելով, որ ամսի 13-ը այդպիսի կարեւոր գործերի համար այնքան էլ յարմար չէ», - գրել է թերթը:

ՀՀԿ-ական Պատգամաւորի Կարծիքով Եռեակի Հանրահալարքին 5 Հազար Մարդ Է Մասնակցել

Խորհրդարանական ոչ իշխանական երեք ուժերի՝ ԲՀԿ-ի, ՀԱԿ-ի եւ «Ժառանգութեան»՝ հոկտեմբերի 10-ին կազմակերպած համատեղ համապետական հանրահալարքը բազմամարդ չի եղել: Այս մասին այսօր՝ հոկտեմբերի 14-ին, լրագրողներին հետ զրոյցում ասաց ԱԺ ՀՀԿ խմբակցութեան քարտուղար Գագիկ Մելիքեանը:

«Ազատութեան հրապարակում եղել է 5-6 հազար մարդ, իսկ իրենք խօսում են 50 հազարի մասին: Այս մարդիկ պարզապէս շփոթմունքի մէջ են եւ յուսախաբ են: Հոկտեմբերի 10-ին, երբ ստորագրուեց ԵՏՄ-ին միանալու պայմանագիրը, Ազատութեան հրապարակում տպա-

ւորութիւն էր, որ ուժերի ներկայացուցիչները չգիտէին՝ ինչ ասել, որոնք են իրենց նպատակները: Դրանից էլ ժողովուրդն էլ յուսախաբ եղաւ», - ասաց Գագիկ Մելիքեանը:

ՀՀԿ-ական պատգամաւորը համոզուած է, որ «Հայոց արծիւներ» հասարակական կազմակերպութիւնը միայնակ աւելի շատ մարդ կարող է հաւաքել, քան եռեակի երեք ուժերը միասին:

«Իսկ եռեակն էլ միասնական դիրքորոշում չունի, դա յստակ երեւաց առաջնորդների ելոյթներում», - նշեց Գագիկ Մելիքեանը:

Նշեց, որ եռեակի համատեղ համապետական հանրահալարք տեղի է ունեցել հոկտեմբերի 10-ին:

ԼՈՒՐԵՐ

«Բարուն Տարբեր Հանդիպումներից Առաջ Պարբերաբար Սրում Է Իրավիճակը»

Կարելի է միանշանակ ասել, որ Ղարաբաղի շուրջ լարուածութիւն է տիրում տարբեր մակարդակի հանդիպումներից առաջ, այդ հանդիպումների ժամանակ կամ դրանցից յետոյ: Այս մասին Հոկտեմբերի 14-ին Ֆրանսիական համալսարան այցի ժամանակ յայտարարել է ՀՀ պաշտպանութեան նախարար Սեյրան Օհանեանը՝ անդրադառնալով ադրբեջանական կողմից վերջին օրերին հրադարձարի ռեժիմի խախտման յաճախականացմանը:

Ըստ նախարարի՝ հայկական կողմը համապատասխան տուեալներ ունի, որ առաջնային գծում հակառակորդի դիպուկահարներ կան, որոնք խախտում են հրադարձարի ռեժիմը:

«Մենք պէտք է հասկանանք, որ գործ ունենք հարեւանի հետ, որը մինչեւ վերջ էլ զիտակցում, որ հակամարտութեան կարգաւորման միակ ուղին դիւանագիտական խաղաղ ճանապարհն է: Եւ վստահութեան եւ երկխօսութեան միջոցով ստեղծելու փոխարէն Ադրբեջանը պարբերաբար սրում է իրավիճակը: Մեզ համար յատկապէս անընդունելի է այն, որ իրավիճակը սրում է Հայաստանի հետ սահմանին, քանի որ հիմնական հակամարտութիւնը Ադրբեջանի եւ ԼՂՀ-ի միջեւ է»:

ՀՀ պաշտպանութեան նախարար Սեյրան Օհանեան

- ընդգծել է Սեյրան Օհանեանը: Նշենք, որ նորից յաճախակիացել են Հայաստանի սահմանին հրադարձարի ռեժիմի խախտման դէպքերը: Հոկտեմբերի 14-ի առաւօտեանից հակառակորդը մի քանի անգամ կրակ է բացել Չինարի գիւղի ուղղութեամբ: Մէկ օր առաջ գնդակոծութեան է ենթարկուել Այգեպար գիւղը:

Բացի դրանից, ԼՂՀ-ի եւ Ադրբեջանի ՁՈՒ շփման գծին ադրբեջանական կողմից անկանոն կրակոցների հետեւանքով վիրաւորուել է մէկ հայ զինուոր:

Ինչ Օգուտ Ունի Գիւմրին Ռուսական Ռազմաբազայից՝ Հարցրել Է Ֆրանսիացի Դիւանագետը

ՀՀ-ում Ֆրանսիայի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Անրի Ռենոյի հետ աշխատանքային այցով Գիւմրի այցելած՝ Ֆրանսիայի ԱԳՆ ներկայացուցիչ էրիկ Ֆուրնիէն այսօր՝ Հոկտեմբերի 14-ին, մարզպետ Ֆելիքս Յոլակեանի հետ հանդիպմանը հետաքրքրուել է, թէ Գյումրիում տեղակայուած ռուսական 102-րդ ռազմաբազան ինչով նպաստում է Գյումրի քաղաքի խնդիրների լուծմանը:

Էրիկ Ֆուրնիէի հանդիպումը Մարզպետ Ֆելիքս Յոլակեանի հետ

NEWS.am-ի թղթակցի փոխանցմամբ, Շիրակի մարզպետ Ֆելիքս Յոլակեանը պատասխանեց, որ տեղի բնակիչների կենսակերպի վրայ ռազմաբազան առանձնակի ազդեցութիւն չունի:

«Ռուս զինուորականներն ապրում են հստակ իրենց ընտանիքներով, սպայական անձնակազմն հստակ ապրում է այնպէս, ինչպէս քաղաքի բնակչութիւնը, առանձնակի որեւէ բան մենք չենք զգում»,- ասաց Շիրակի մարզպետ Ֆելիքս Յոլակեանը:

Լրագրողների հարցին, թէ որն էր ռուսական ռազմաբազայով հետաքրքրուելու պատճառը, Ֆրանսիայի ԱԳՆ ներկայացուցիչը պատասխանել է. «Մեր խօսակցութեան մեխը, կարեւոր առանցքն այն է, թէ ինչ միջոցներով է Գիւմրի քաղաքն իր կենսագործունէութեան համար անհրաժեշտ պայմանները հայթայթում: Դրա համար էլ հարց տուցի ռուսական

բազայի հետ կապուած, որովհետեւ եթէ ասում ենք՝ բազա, դա նաեւ, բնականաբար, ձեռնարկութիւն է, եթէ եկել, հաստատուել է, ուզում էի պարզապէս հետաքրքրուել, թէ արդեօք իր առկայութեամբ տնտեսական առումով ինչ-որ մի առաւելութիւն կամ օգնութիւն կարող է բերել քաղաքին, ես ի նկատի ունեմ աշխատատեղեր, զբաղուածութիւն»:

Նշենք, որ էրիկ Ֆուրնիէն Շիրակի մարզպետի հետ քննարկել է մարզի խնդիրները եւ համագործակցութեան հնարաւորութիւնները, մասնաւորապէս, բնակչութեան գործազրկութեան կրճատման հարցում:

«Այցիս նպատակներից մէկն էլ դա էր, որ փորձենք հասկանալ, թէ ինչ ոլորտներում կարող ենք համագործակցել, վստահ եմ, որ մեր համագործակցութիւնը դրական ազդեցութիւն կունենայ թէ Գիւմրիի, թէ մեզ համար»- ասաց Ֆրանսիայի ԱԳՆ ներկայացուցիչը:

Սերբիայի Նախագահ Տոմիսլաւ Նիկոլիչի Պաշտօնական Այցը Հայաստան

Սերբիայի եւ Հայաստանի արտաքին գործոց նախարարները կ'ստորագրեն փաստաթուղթերը, մինչ երկու երկիրներում նախագահները կ'անգնան

ՀՀ նախագահի նստավայրում կայացել են նախագահ Սերժ Սարգսեանի եւ պաշտօնական այցով Հայաստանի Հանրապետութիւնում գտնուող Սերբիայի Հանրապետութեան նախագահ Տոմիսլաւ Նիկոլիչի ընդլայնուած կազմով բանակցութիւնները՝ երկու երկրների պաշտօնական պատուիրակութիւնների մասնակցութեամբ: Բանակցութիւններից յետոյ տեղի է ունեցել երկու երկրների միջեւ համագործակցութեան զարգացմանն ու խորացմանն ուղղուած փաստաթղթերի ստորագրման արարողութիւն: Մասնաւորապէս, ստորագրուել են՝ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Սերբիայի Հանրապետութեան կառավարութեան միջեւ տնտեսական, գիտական եւ տեխնիկական համագործակցութեան մասին համաձայնագիր եւ Հայաստանի Հանրապետութեան էկոնոմիկայի նախարարութեան եւ Սերբիայի Հան-

րապետութեան առևտրի, զբօսաշրջութեան եւ հեռահաղորդակցութեան նախարարութեան միջեւ զբօսաշրջութեան բնագաւառում համագործակցութեան մասին փոխըմբռնման յուշագիր:

Նախագահներ Սերժ Սարգսեանը եւ Տոմիսլաւ Նիկոլիչն այնուհետ հանդիպման արդիւնքներն ամփոփել են զանգուածային լրատուամիջոցների ներկայացուցիչների առջեւ յայտարարութեամբ:

Նախագահ Սերժ Սարգսեանի անունից՝ ի պատիւ պաշտօնական այցով Հայաստանի Հանրապետութիւնում գտնուող Սերբիայի նախագահ Տոմիսլաւ Նիկոլիչի, նախագահի նստավայրում տրուել է պաշտօնական ճաշ:

Սերբիայի նախագահը այցելել է նաեւ Միծեռնակաբերդի յուշահամալիր՝ ծաղկեպսակ դրել Հայոց մեծ եղբունի զոհերի յուշարձանին եւ յարգանքի տուրք մատուցել անմեղ զոհերի յիշատակին:

ՀՀ անդամակցութիւնը ԵՏՄ-ին չի խոչընդոտում ԵՄ հետ յարաբերութիւններին

Եւրասիական Տնտեսական Միութեանը Հայաստանի անդամակցութեան համաձայնագիրը խոչընդոտ չի հանդիսանում ԵՄ հետ հետագայ յարաբերութիւնների կառուցման համար: Այդ մասին լրագրողներին յայտարարել է Հայաստանում ԵՄ դեսպան Տրաեան չրիսթեան:

Նրա խօսքով՝ կողմերն աշխատելու են իրաւական գործիքների շուրջ ապագայ երկկողմանի յարաբերութիւնների համար: «Այնպէս

որ չեմ կարծում, թէ դա խոչընդոտ կը լինի»,- յայտարարել է դեսպանը:

Նա նշել է, որ աւելի յստակ տեղեկութեան համար հարկաւոր է դիմել նաեւ իշխանութիւններին: «Մենք հայկական իշխանութիւնների հետ սեկտորային համագործակցութեան ոլորտների որոշման գործընթացում ենք: Քանի որ միւսները համաձայնեցուել են վիրնչուսում»,- յայտարարել է չրիսթեան:

Հայաստանի Նոր Սահմանադրութիւնը

Շարունակուած էջ 1-էն

խելի, դրա համար նախատեսուած է այսպէս կոչուած կոնստրուկտիւ անվստահութեան քուէն, որի իմաստը կայանում է նրանում, որ վարչապետին կարելի է փոխարինել միայն այն ժամանակ, երբ միաժամանակ հնարաւոր է ընտրել նոր վարչապետ: Իսկ վարչապետի լիազօրութիւնները պառլամենտական

համակարգում գրեթէ տիպական են եւ մեծ առանձնայատկութիւններ չկան: Վարչապետը եւ «տէժուրէ», եւ «տէժակոս» գլխաւորելու է կառավարութիւնը եւ խաղալու է առաջին քաղաքական ջութակի դերը»,- «Ազատութիւն» ռատիոկայանին պարզաբանած է Սահմանադրական Յանձնաժողովի անդամ եւ սահմանադրագէտ Վարդան Պողոսեան:

Save Support Sustain
 Syrian Armenian Relief Fund
 P. O. Box 1948
 Glendale, CA 91206-1948
 www.syrianarmenianreliefund.org

ՔՐՊԱՆԻ ԳԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ՝ ՈՉ ՄԵԿ ՅԱՌԱՋԻՄԱՐԱՅՔ

Քիւրտ գինեալներ մեծ դժուարութեամբ կը զսպեն Քոպանի կամ Այն էլ-Արապ քաղաքը պաշարած «Իսլամական Պետութիւն» գինեալ կազմակերպութեան յարձակումները: Քիւրտերուն սակայն օգնութեան կը հասնին Միացեալ Նահանգներու առաջնորդած Դաշնակից ուժերը, որոնք կը շարունակեն օդուժի կործանիչներով հարուածել «Իսլամական Պետութիւն» խմբաւորման դիրքերը: Երէկուան յարձակումները կեդրոնացած էին յատկապէս քրտական Քոպանիի հարաւային հատուածին մէջ գտնուող գինեալներուն դիրքերուն վրայ:

«Միլիիթ».

«Իսլամական Պետութեան» զինեալները փորձած են մտնել Թուրքիա

«Իսլամական Պետութիւն» ծայրաջեղական խմբաւորման գինեալները Սուրիոյ Քոպանի քաղաքի տարածքէն ներթափանցած են Թուրքիա: Ըստ թրքական «Միլիիթ» թերթի կայքին, իսլամիստ ահաբեկիչներ նկատուած են Թուրք-սուրիական սահմանի ակնապատուած տարածքին վրայ: Ասիկա առաջին դէպքն է, երբ «Իսլամական Պետութեան» գինեալներ բացայայտուին կը փորձեն հատել Թուրք-սուրիական սահմանն ու անցնել Թուրքիա:

Հակադարձելով այս ներթափանցման փորձերուն, թրքական բանակի կողմէ ձեռնարկուած պատասխան քայլերու մասին մանրամասնութիւններ չեն հաղորդուած:

Մինչ Քոպանիի մէջ կատարի բախումները կը շարունակուին քիւրտ գինեալներու եւ «Իսլամական Պետութիւն» խմբաւորման ահաբեկիչներուն միջեւ, տարօրինակ իրադարձութիւն մը արձանագրուած է, երբ Թուրքիոյ օդուժը երկու տարի դադարէ ետք, Կիրակի օր

յարձակումներ կատարած են Քիւրտիստանի Աշխատաւորական կուսակցութեան թիրախներու դէմ, երկրի հարաւ-արեւելեան սահմանամերձ շրջաններուն մէջ: Թրքական մամուլը կը հաստատէ, որ օդային հարուածները, «էական վնասներ հասցուցած են ՔԱԿԻ թիրախներուն, որոնք հակադարձութիւն էին քրտական ուժերու կողմէ իրաքեան սահմանամերձ Հաքքարի նահանգի ռազմական կեդրոնի ռմբակոծման, երեք օր շարունակ»:

Այս գծով Թուրքիոյ վարչապետ Ահմատ Տաւուտօղլու յայտարարեց որ «Մենք պէտք է ձեռնարկենք շարք մը քայլեր՝ պահպանելու համար ազգային անվտանգութիւնը», աւելցնելով, որ Թուրքիան Քոպանիէն ընդունած է 200 հազար քիւրտ փախստականներ՝ առանց որեւէ հարցադրումներու. «Անոնք ձեզի չէին դիմած, ով սադրիչներ, այլ ապաստանած էին Թուրքիոյ դրօշի ստուերին տակ»: Տաւուտօղլու վերահաստատած էր նաեւ որ «Թուրքիա կը մնայ ՏԱՀԷՇԻ եւ Պաշտապ Ասատի դէմ»:

Առ այդ՝ Իրանի Իսլամական հանրապետութեան արտաքին գործոց փոխ նախարար Հիւսէյն Ամիր Ապտըլ Հահան հակադարձեց Սէնտաական Արաբիոյ այն վերադրումներուն ըստ որոնց Իրանեան ուժեր պէտք է արագօրէն հեռանան Սուրիայէն որպէսզի կարելի ըլլայ կարգաւորել Սուրիական տագնապը:

Ապտըլ Հահան նաեւ ըսաւ, թէ Իրան չըջանին մէջ այն մեծագոյն երկիրն է որ կ'օժանդակէ Սուրիոյ եւ Իրաքի ժողովուրդին ու կառավարութիւններուն որպէսզի վերջիններս պաշարին ահաբեկչութեան դէմ: Ապտըլ Հահան խորհուրդ տուաւ Սէնտական Արաբիոյ ղեկավարներուն, որ զոյգ ըլլան բոլոր այն կողմերուն հանդէպ որոնք դաւեր կը նիւթեն ամբողջ շրջանին դէմ:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶՈՒՄ՝ 2015-Ի ԱՊՐԻԼԻՆ

Փարիզի Բաղաձայնի գրասենեակի ներկայացուցիչը ծանօթանում է Հայոց ցեղասպանութեան առնչուող իրերի հետ

Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան-ինստիտուտը հիւրընկալեց Փարիզի քաղաքապետի գրասենեակի ներկայացուցիչ՝ պարոն Ժան Իվ Կամիլին:

Ժան Իվ Կամիլին Երեւան է ժամանել ծանօթանալու համար յաջորդ տարի Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի կապակցութեամբ Փարիզի քաղաքապետարանի եւ Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան-ինստիտուտի հետ համատեղ կազմակերպուելիք ցուցադրութեան ցուցանմուշների հետ, որոնք ներկայացուցուցին եւ Փարիզի քաղաքապետարանի ցուցասրահներում:

Փարիզի քաղաքապետի գրասենեակի ներկայացուցիչը պարոն Ժան Իվ Կամիլին եւ Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան-ինստիտուտի տնօրէն Հայկ Դեմոյեանը քննարկեցին համատեղ ցուցադրութեան կազմակերպման առնչուող մի շարք հարցեր:

Ժան Իվ Կամիլին նշեց, որ, Փարիզի նախկին քաղաքապետ Բերտրան Դեյանոնէն եւ նրա իրաւաջորդը՝ Աննա Իդալգոն, որոշում են կայացրել, որ Փարիզի քաղաքապետարանը կը հիւրընկալի Հայոց ցեղասպանութեան պատմութեանն ու յիշողութեանը նուիրուած ցուցադրութիւն: Ցուցադրութիւնը կը բացուի 2015 թուականի Ապրիլին: Ցուցադրութիւնը կ'ընդգրկի ցուցանմուշներ եւ փաստաթղթեր, որոնք կը տրամադրի Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան-ինստիտուտը: Իրականացում է սերտ համագործակցութիւն թանգարան-ինստիտուտի

հետ:

ՀՅԹԻ տնօրէնը՝ Հայկ Դեմոյեանը խիստ կարեւորեց նման ցուցադրութեան կազմակերպումը Ֆրանսայի մայրաքաղաքում: Նշեց, որ Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան-ինստիտուտը վերջին մէկ տարուայ ընթացքում զգալի աշխատանք է տարել այս ցուցադրութեան նախապատրաստման ուղղութեամբ եւ իր պատրաստակամութիւնն է յայտնել բացառիկ ցուցանմուշներ տրամադրելու եւ ցուցադրութիւնը յաւուր պատշաճի կազմակերպելու համար:

«Այս ցուցադրութիւնը բացառիկ է ինչու եւ մասշաբներով, եւ ներկայացուցչութեամբ: Այն կապուած է ինչու Հայոց ցեղասպանութեան, Առաջին աշխարհամարտի եւ Իհարկէ, հայ-ֆրանսական յիշողութեան ու պատմութեան հետ», - մատնանշեց Հայկ Դեմոյեանը:

Փարիզի քաղաքապետի գրասենեակի ներկայացուցիչը եղաւ նաեւ Հայոց ցեղասպանութեան թանգարանի ժամանակաւոր ցուցադրութիւնների սրահում, ծանօթացաւ Հայոց ցեղասպանութեան մասին պատմող ժամանակաւոր ցուցադրութեան հետ:

Տեղեկացնելով, որ ս.թ. Հոկտեմբերի 1-ին Փարիզի քաղաքային խորհրդում միաձայն ընդունուել է 2015 թուականին Փարիզում Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին նուիրուած չիտառակի, տեղեկատուական եւ ժխտողականութեան դէմ ուղղուած միջոցառումներ անցկացնելու մասին Փարիզի քաղաքապետարանի ուղերձը:

Հայ Որբերու Գորգը Պիտի Ցուցադրուի

Շաբու նախուած էջ 1-էն

Ֆրանսացիներու կողմէ նախագահ Հուվըրին նուիրուած վազ մը, որպէս շնորհակալութիւն առաջին համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին ֆրանսացի երեխաներուն կերակրելուն համար եւ միւսը, 2010-ին նախագահ Օպամային ձափոնացիներու կողմէ նուիրուած փլասթիք տերեւներով ծաղ-

կեփունջ մը, որպէս երախտագիտութիւն ձափոնի մէջ տեղի ունեցած երկրաշարժին եւ ցունամիին առիւտ ցուցաբերուած ամերիկեան օգնութեան համար:

Մպիտակ Տան Ացբերներու Կեդրոնը կը գտուի 1450 Փենսիլվանիա պողոտայի վրայ, Ուաշինկթընի մէջ: Մուտքը ազատ է եւ հանրութեան առջեւ բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամ 7:30-էն. Կ.Ե Ժամը 4-ը:

833 W. Glenoaks Blvd. Glendale, CA 91202 (818) 240-0065

Dr. Missak Ekmekdjian
Chiropractor

Dr. Anahid Ekmekdjian
Chiropractor

Մեծախառնակներու և մանուկներու Քայրոփորքի բուժում:
Գլխացաւ, վզի, մէջքի, բոցային և մկանային ցաւեր:
Ինքնաշարժի վթարի հետևանքով պատճառած վնասուածքներու բուժում:

Ձեր առողջութիւնը մեր մտահոգութիւնն է

ՔՈՊԱՆԻ ԿԱՍ Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՐԵԱՆ ԴԻՄԱՑ

ՍԱԳՕ ԱՐԵԱՆ

Ինչ որ կը կատարուի Քոպանի մէջ, կարեւոր ազդեցութիւններ պիտի ունենայ ոչ միայն սուրիական պատերազմի յառաջիկայ զարգացումներուն, այլ յատկապէս մինչեւ հիմա Սուրիոյ պատերազմին հանգիստ աչքերով դիտող թուրքիոյ վրայ: ISIS, Քոպանին գրաւելով, ոչ միայն նպատակ ունի թուրքիոյ հետ սահմանային շրջան ապահովել, այլ նաեւ քիւրտները հարուածել: Այստեղ է, որ ISIS-ի եւ թուրքիոյ շահերը կը յայտնուին նոյն կէտին վրայ: Միտումնաւոր կամ՝ ոչ, արդէն երկրորդական է: Փաստ է նաեւ, որ թուրքիա բնաւ անհանգիստ չէ (բացի ձեւական յայտարարութիւններէն) իր սահմաններուն ISIS-ի մօտենալէն: Թուրքիոյ իշխանութիւնները լաւ գիտեն, որ քիւրտներու հետ կատարուածը եւ իրենց պահուածքը մերուրի պարսը խառնելու կը նմանի, ու ամէն օր նոր ծաւալներու հասնող բողոքի գործողութիւնները կրնան հասնիլ մինչեւ եւրոպական տարբեր մայրաքաղաքներ:

Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած բողոքի գործողութիւնները նոր գունաւորում ստացան, երբ շաբաթ մը առաջ քիւրտներու մայրաքաղաք համարուող Տիարպէքիւրի մէջ մարդիկ արթննալով ակնատես եղան թրքական բանակի հրասայլերու տեղաշարժին: Եղածը կը չի շեցնէր 1980-ին կատարուած զինուորական յեղաշրջումը եւ գոհերուն թիւը զգալի աճ կ'արձանագրէր:

Ի՞նչ կ'ուզեն քիւրտները: Անոնք կը պահանջեն զինամթերք եւ ճանապարհ: Անոնց համար կարեւոր է նաեւ, որ թուրքիա իր բանակային ուժերը Քոպանի ուղղակի սակայն այդ ընտրանքին բացակայութեան դիմաց անոնք կը պահանջեն ճանապարհ եւ նպատակ դրած են իրենց ակռաները ցոյց տալ ISIS-ին: Հրոսակային պատերազմներու մէջ վարժ քիւրտներուն համար այս մէկը ոսկի առիթ է ISIS-ին ուժեղ ապտակ մը տալու համար: Մինչեւ հիմա սուրիական պատերազմին մէջ շատ «խեղցիկ» վարուած քիւրտներուն համար բոլոր դիմակները այրած են: Պատերազմի առաջին օրէն անոնք Ասատի վարչակարգին դէմ չեղան: Չեղան նաեւ այդ ընթացքին հետ: Անոնք բացառապէս կերպով ըսած էին՝ «կրակը մեզմէ հեռու պահեցէք» եւ հիմա, երբ

արդէն դանակը հասած է ոսկորին, պատրաստ են կրակին դէմ դնելու: Սուրիոյ պատերազմին առնթեր ISIS-ի ունեցած ազդեցութիւնը ամէն օր կը շեշտուի: Ու միամտութիւն է կարծել, որ ISIS սոսկ մանրամասնութիւն մըն է: Շաբաթներ առաջ, երբ ԱՄՆ-ի թիւ մէկ ղեկավարը ազդարարեց ISIS-ի դէմ սկսելիք «պատերազմ»ին մասին, բոլորը կը կարծէին, որ քանի մը շաբաթէն այդ խմբաւորումը պիտի կքի օդային ծանր հարուածներուն տակ: Բայց կռիւներու ընթացքը ատոր մասին չի խօսիր: ISIS բոլորին ուշադրութիւնը անուղղակիօրէն շեղելով կը բանար Քոպանիի ճակատը:

ISIS կրնայ ստիպել, որ ԱՄՆ-թուրքիա յարաբերութեանց մէջ որոշ «բաց»եր երեւին կամ նոյնիսկ գրգռելով իրան-թուրքիա «սառած» ճակատումը օգտուիլ ստեղծուած իրավիճակէն:

Վերադառնալով թուրքիոյ մօտեցումին՝ պէտք է նշարել, որ էրտողան բաց աչքերով հաշիւը կ'ընէ թուրքիոյ մէջ առկայ «քնացած» իսլամիստ բռնիներուն ու այդ հաշիւներէն մեկնելով մինչեւ այս պահը ISIS-ի մասին խօսելու պահուն նիւթը կը շեղէ եւ կը խօսի ասատեան վարչակարգին մասին: Տակաւին մէջտեղ կը նետուի թուրքիա-Սուրիա սահմանային գօտիին վրայ առանձնացած ապահովական գօտի ստեղծելու մասին: Այսպէս էրտողան նաեւ կը ցանկայ, որ զինուորական ցամաքային որեւէ միջամտութիւն նոյնպէս թիրախ ընտրէ ասատեան վարչակարգը: Թուրքիոյ համար ասատեան վարչակարգը հիմնական թիրախ է ու այդ կեցուածքին համար էրտողան եւ իր իշխանախումբը բնականաբար կարեւոր խոստումներ ստացած են: Սուրիական տագնապին առաջին օրէն թուրքիա իր մօտեցումը չէ փոխած ու սիւննի արաբական աշխարհին հետ իր այս կեցուածքով նոյնիսկ ոչ կ'ըսէ Ամերիկեան բոլոր տեսակի խուսանալու միջոցներուն: Իր կարգին ԱՄՆ, որ կը փորձէ ամէն գնով նոր հարթակի տանիլ տագնապը, վճռելով նաեւ, որ ամերիկացի ոչ մէկ զինուոր ոտք պիտի դնէ սուրիական հողերու վրայ: Օպամա այս կերպ նաեւ կը տիրանայ ամերիկեան հանրային կարծիքին համբերատար մօտեցումին եւ «զմայլանք»ին: «Ոչ մէկ ամերիկացի գոհ կուտանք, բայց Սուրիան հրոյ ճարակ կը դարձնենք» ըսել կ'ուզէ Օպամա, մոռնա-

19-ամեայ Զէյլան Օզալը

լով որ օդային գրոհները չեն կրնար մահացու հարուած տալ ISIS-ին, որ ամէն օր թաքթիքային նոր միջոցներով կը դիմակալէ այս գրոհներուն: Օրինակ, ըստ վերջին տուեալներուն, ISIS-ի զինեալները մոթոսաիքլէթներով կը փոխադրուին ու նոյն կերպ զինամթերք կը փոխադրեն:

ԱՄՆ թուրքիոյ դիմաց դրած է մէկ կարեւոր պայման, որն է՝ խօսակցութիւն ստեղծել Ասատի իշխանութեան հետ կամ առնուազն լուել եւ աշխատանք տանիլ նոր էջ մը բանալ վարչակարգին հետ եւ ատոր փոխարէն քիւրտներու հարցը կրնայ կարգաւորուիլ: Այսպէս 10 տարիէ ի վեր ընթացող թուրք-քիւրտ բանակցութիւնները կրնան փոշիանալ, այդպիսով վերջնականապէս կտրելով կողմերուն միջեւ ստեղծուած վատհալութեան շատ բարակ կարմիր թելը:

ԱՄՆ նաեւ յայտարարած է, որ Քոպանիի պատերազմը իրենց համար առաջնահերթութիւն չէ: Այսինքն ոչ մէկ խնդիր, եթէ նոյնիսկ Քոպանիի մէջ ջարդեր իրականացուին, որոնց մասին նոյնպէս կը յուշեն ՄԱԿ-ի գերագոյն ղեկավարները Քոպանիի վիճակը համեմատելով Պոսնիոյ Սրբերէնիցա քաղաքին հետ, ուր 1995-ին տեղի ունեցած են սոսկալի ջարդեր: Օպամա եւ իր նմանները զգալի ջարդերու մասին կը չի շեշտէ միայն տարիներ անց այդպիսով «սրտառուչ» դարձնելով իրենց ճառերը:

Այս իրավիճակներուն դիմաց պէտք է նաեւ նկատել, որ Եգիպտոսի ու թուրքիոյ որդեգրած կեցուածքները ԱՄՆ-ին կը յուշեն, որ ան Միջին Արեւելքի մէջ առաջնական կայուն ուստիականները չունի:

Վերադառնալով Քոպանիին՝ պէտք է նաեւ դիտարկել քիւրտներու ցուցաբերած հերոսական կեցուածքը: Այդ հերոսական սիրանքներուն ամէնէն ընդգծելին 19-ամեայ Զէյլան Օզալի դէպքն է, ուր քրտուհին մինչեւ վերջին կապարը պայքարել է ISIS-ի զին-

եալներուն դէմ դնելու ու իր 5 ընկերուհիները կորսնցնելէ ետք «խիղճի փամփուշտ»ը իր գրպանէն հանելով ինքզինք կը սպաննէր: Օզալը շաբաթ մը առաջ խօսած էր BBC-ին եւ ըսած. «Երբ ISIS-ի զինեալները քիւրտ կիներու մօտ գէնք կը տեսնեն կը սարսափին: Մեր մէկ կինը անոնց հարիւրի դէմն է»: Դէպքը կը խօսի այլ որակներու մասին: Ու զինեալ պայքարի տարբեր բովերէն անցած քիւրտ կին զինուորի մը համար աւելի հեշտ է ինքզինք սպաննել, քան թէ ISIS-ի ողորմութեան տակ մնալ...

Ոչ մէկ խօսք այս հերոսական արարքին դիմաց, չնայած անոր, որ միջազգային քաղաքական շահարկումներուն կշիռքին վրայ այս հերոսական սիրանքները ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն:

Քոպանիի վէրքը տաք է: Վերջին տեղեկութիւնները կը յուշեն, որ ISIS կրնայ ամբողջ քաղաքը իր տիրապետութեան տակ առնել եւ արեան բաղնիքի վերածել շրջանը: Գաղտնիք չէ նաեւ, որ քաղաքին մէջ մինչեւ այս պահը կան հազարի հասնող անկարներ, որոնք կարիքն ունին նախնական օգնութիւններու: Ու եթէ Քոպանիին ինչայ, ապա թուրքիայի տարբեր նահանգներուն մէջ սկիզբ առած բողոքի ցոյցերը կրնան տարբեր ծաւալներու հասնիլ:

Ամէն պարագայի յառաջիկայ օրերը կը պարզեն ընդհանուր պատկերը եւ յայտնի կը դառնայ, թէ թուրքիա պիտի յաջողի՞ համոզել ԱՄՆ-ը, որպէսզի ISIS-ը ասատեան ընթացքին դէմ օգտագործուի կամ պիտի պատահի՞ հակառակը, երբ թուրքիա, իր սահմանները բանալով թոյլ տայ քիւրտներուն ISIS-ի դէմ կռուելու: Իհարկէ, կայ նաեւ ՆԱԹՕ-ի ուժերու միջամտութեան տարբերակը, որ ցարդ կը մնայ խօսքի սահմաններուն մէջ:

Այս բոլորը կան, սակայն կարեւոր է նաեւ ուսական կողմին խօսքը: Մոսկուա, որ մինչեւ այս պահը մեծ վերապահութեամբ կը մօտենայ ISIS-ի դէմ ստեղծուած դաշինքին շատ խանդավառ չէ եղածով եւ վատհաբար պիտի փորձէ ապահովել Սուրիոյ մէջ քիմիական զէնքերու օգտագործման վերաբերեալ իր տարած դիւանագիտական չափերտեալ յաղթանակին կրկնութիւնը, միշտ օգտուելով ու գրաւը դնելով արեւմուտքի ու յատկապէս ԱՄՆ-ի գործած սխալներուն վրայ:

Կը մնայ վերջին հարցումը, արդեօք ո՞վ պիտի վճարէ Քոպանիի քիւրտներուն արեան գինը:

Bedros S. Maronian
818/500-9585

Siamanto B. Maronian
818/269-0909

SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975
More locations and more ways to service your insurance and financial needs

<p>6300 Wilshire Blvd. Suite 1900 Los Angeles, CA 90048</p> <ul style="list-style-type: none"> • Life Insurance • Health Insurance • Group & Individual • Long Term Care • Disability 	<p>805 East Broadway Glendale, CA 91205</p> <ul style="list-style-type: none"> • Estate Planning • Will & Living Trust • Full Annual Review • Mortgage Protection • College Planning 	<p>300 N. Lake Ave. Suite 500 Pasadena, CA 91101</p> <ul style="list-style-type: none"> • Workman's Compensation • Employee Benefits • Annuity • IRA • 401K & 403b
--	---	---

Seniors 65 & Up Medicare Supplements • Insurance • Prescriptions Drugs RX • Benefits

A.B.A. INSURANCE SERVICES

Insurance coverage can help you financially!
Ապահովագրութիւնը Աձիրաճողու է

Coverage & Protection should be on the top of your priority list.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ՄՏԱՀՈԳԻՉ Է...

ՎԱՀԱՆ ԲԱՀԱՐԵԱՆ

2014 թ. Մայիսի 23-ին Հայաստանում հնչեց վերջին գանգը՝ հրաժեշտ տալով 25 հազար դպրոցական շրջանաւարտներին, որոնք նախքան իրենց աւարտական քննութիւնները յանձնելը նշում էին դպրոցն աւարտելն ու նոր կեանք մտնելը տօնական միջոցառումներով:

Որքանով է ճիշտ դպրոցը աւարտողի նախքան քննութիւնները յանձնելն ու «ագատուելը» այդ հոգիից կամ «գլխացաւից», տօնական միջոցառումներ կազմակերպել, որից չետոյ վերադառնալ դպրոց եւ յանձնել աւարտական քննութիւնները: Հարցի պատասխանը թողնենք Հայաստանի կրթութեան ու գիտութեան (ՀԿԳ) նախարարութեանը, որի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էին նաեւ տարուայ շրջանաւարտների տօնական միջոցառումները, որոնք առաջին հայեացքից արժանի են գնահատանքի:

Երեւանում շատ մեծ արձագանք գտան միջոցառումները, որոնք ուրախութիւն պատճառեցին նորաւարտներին, նրանց ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին, ծնողներին, ՀԿԳ-ին եւ Ազգային ժողովի որոշ պատգամաւորներին՝ վարչապետ Յովիկ Աբրահամեանի գլխաւորութեամբ, որոնք անմիջական մասնակցութիւն ունեցան տոնական խնձողներին, պարեցին նորաւարտների հետ՝ ոգեւորելով նրանց եւ յոյսերն ամրապնդելով իրենց երազային ապագայի նկատմամբ:

Կրթութեան համակարգին անձանօթի համար այս բոլորը ընդունելի ու գովական է:

Կրթութեան համակարգի ղեկավարներից մէկը նշեց նաեւ, որ, նոյնիսկ կարեւոր չէ, եթէ դպրոցականը վատ գնահատականներով է աւարտում դպրոցը, կարեւորը նրա նոր կեանք մտնելն է, որը կարծում ենք ընդունելի չէ, քանի որ կրթութեան համակարգի նպատակն է պատրաստել լաւ ուսում ստացած շրջանաւարտներ, որոնք անսակարկ նուիրուածութեամբ կը մասնակցեն Հայրենիքի վերականգնման ու բարգաւաճման աշխատանքներին, միաժամանակ ապահովելով նաեւ իրենց ապրուստը...:

Տօնական միջոցառումների քննարկման ժամանակ հնչեց մի արտայայտութիւն եւս, որ խորհրդային շրջանում ուսանողները եւ՛ դպրոցում, եւ՛ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում (բուհերում) իրենց դասերն անգիր-բերանացի անելով էին աւարտում, այսինքն բան չէին սովորում: Իսկ Երեւանի փողոցում անցկացրած հարցազրոյցում շրջանաւարտների պատասխանները բազմազան էին. նրանց մի մասը ձգտում էր ընդունուել բուհ, բայց չգիտեր ի՞նչ մասնագիտութեամբ, մի մասը ընդհանրապէս չէր ուզում սովորել, մի մասը վստահ չէր, որ բուհը աւարտելուց յետոյ համապատասխան աշխատանք կը գտնի, մի մասն էլ... պատասխաններ, որոնք մտահոգութեան լուրջ առիթ են տալիս շրջանաւարտների եւ Հայաստանի տնտեսական զարգացման ապագայի նկատմամբ, քանի որ երաշխիքներ չկան մասնագէտների աշխատանքի տեղաւորման գործում...:

Այս ուղղութեամբ արժէ որոշ մտորումներ անել: Ես նախանձով լցուեցի դպրոցի շրջանաւարտների ներկայիս մօտեցումներին: Ես սովորել եմ Խորհրդային Հայաստանում: Դպրոցն աւարտել եմ Երեւանում 1951-52 ուսումնական տարում, իսկ Երեւանի պոլիտեխնիկ ինստիտուտը՝ 1959 թ. եւ անմիջապէս անցել աշխատանքի: Երկրորդ համաշխարհային կամ Հայրենական պատերազմին յաջորդող տարիներ էին եւ, բառիս բուն իմաստով, բոլորը մտածում էին մի կտոր հաց գտնելու միջոցների մասին: Ուստի մեր մտքովն անգամ չէր անցնում տօնական միջոցառումներ կազմակերպելը, որոնց համար 2014 թ. դպրոցի շրջանաւարտներից իւրաքանչիւրը, ըստ իրենց խոստովանութեան, ծախսում էին՝ 50-500 տոլար միայն հագուստի համար...: Չենք ժխտում, որ ժամանակները փոխուել են, բայց եթէ նկատի ունենանք Հայաստանում ներկայիս տնտեսական դժուար պայմանները, անկախ մեր կամքից պէտք է մտածենք, թէ այդ դրամը որտեղից են գտնում շրջանաւարտներից շատերը, որոնք միզուց ուտելու հացի դրամ էլ չունեն... բայց մասնակցում են իրենք իրենց «կաշին» քերթելով, մասնակցում են ծնողների ինչպիսի գոհաբերութիւնների հաշուին, որպէսզի «ամօթով» չմնան դասընկերների մօտ, մի խօսքով՝ չստորացուեն: Միզուց արժէ այդ մասին մտածել...:

Դպրոցում եւ բուհում կեդժիքների մասին խօսք չեղաւ, որոնք մեր ժամանակ էլ կային, բայց ոչ այսօրուայ նման, կարծէք թէ ձիւնը եկել եւ ծածկել էր այդ աղտը, որպէսզի ի յայտ գայ ձիւնը հալուելուց յետոյ...:

Ներկայումս Երեւանի դպրոցներում սովորող եւ վճարելու ի վիճակի չեղող, շատ դէպքերում, դասատուների պահանջները չբաւարարող աշակերտները արհամարհում են (նկատի ունեմ տօնական, այլ առիթներով միջոցառումների եւ ծննդեան օրերի առթիւ նրանց նուէրներ չտալը):

Խորհրդային Հայաստանում դպրոցներում եւ բուհերում բացասական երեւոյթների կողքին կային շատ դրական երեւոյթներ: Բերեմ մի օրինակ: Պոլիտեխնիկական ինստիտուտը աւարտելու շէմին էինք, մեր հայկական խմբին գուզահեռ կար նաեւ ուսական խումբ, որի մի ուսանողի մասին մեծ յօդուած յայտնուեց Խորհրդային Հայաստանի թերթերից մէկում այն մասին, որ այդ ուսունողը երբեք կարգին չի սովորել, բայց քննութիւններից միշտ ստացել է բաւարար գնահատական իր հօր շնորհիւ (խաղալով նրա պատուի հետ), որը Երեւանի բժշկական ինստիտուտի հեղինակաւոր ու յարգուած դասախօսներից մէկն էր: Հայաստանի անկախացումից յետոյ որեւէ ընթերցող հանդիպե՞լ է այդպիսի յօդուածի կամ գրութեան, գրուած որեւէ ուսանողի մասին, որի ծնողը պատգամաւոր կամ որեւէ բարձրաստիճան պաշտօնեայ է...:

Անկախ Հայաստանում բուհերի հարցերը յաճախ են շօշափուում լրատուամիջոցներում՝ համեմատելով ուսման որակը Խորհրդային շրջանի ուսման որակի ու կարգ ու կանոնի հետ: Այն ժամանակ անորակ շրջանաւարտների թիւը համե-

մատաբար քիչ էր եւ արդիւնաբերութիւնն ու գիտութիւնը զարգացան Հայաստանում, վերջինիս դարձնելով Խորհրդային Միութեան առաջատար հանրապետութիւններից մէկը: Նշենք փաստով. մինչեւ հիմա էլ Ռուսաստանի արբանեակների թուիչքների հաշուարկը, ինչպէս նաեւ նրա ռազմական արդիւնաբերութեան անհրաժեշտ հաշուարկների 30 %-ը կատարում է Հայաստանում:

Խորհրդային Հայաստանում բուհերն աւարտած մասնագէտներին անմիջապէս տեղաւորում էին աշխատանքի, անկախ իրենց գիտելիքների մակարդակից, բայց աշխատանքի ընթացքում նրանցից շատերը դառնում էին լաւ մասնագէտներ՝ հասկանալով կեանքի պարտադրանքը: Այդպիսի մի ուսանող ունէինք մեր խմբում, որը դարձաւ տեխնիկումի դասատու: Երեւանի էլէկտրաապարատների գործարանում որպէս գլխաւոր տեխնիկոգի տեղակալ աշխատելիս այդպիսի մի աշխատող ունէի ես, որը գծագրութիւնից բան չէր հասկանում եւ հիասթափուած, ուզում էր ազատուել աշխատանքից: Իմ աշխատանքի արդիւնքում նա դարձաւ լաւ մասնագէտ: Նոր աւարտածների շատերը այս ձեւով «գտնում էին» իրենց տեղերը եւ իրենց աշխատանքով գոհացնում ղեկավարներին: Նշեմ նաեւ, որ բուհում սովորելու ժամանակ մեր դասախօսները մեզ ընդունում էին իրենց երեխաների նման, որը ուժ ու եռանդ էր տալիս մեզ աւելի լաւ սովորելու համար:

Խորհրդային Հայաստանում կրթութեան հարցը պետութեան ուշադրութեան կենտրոնում էր ու բարձր մակարդակ ունէր, նկատի

չունենալով որոշ թերութիւններ, որոնք ամէն դէպքում չէին խանգարում ընդհանուր ուսում ստանալուն: Դասախօսները ուսման բարձր մակարդակ ունէին, ապահովուած էին կայուն աշխատավարձով եւ մեծ սիրով էին կատարում իրենց պարտականութիւնները՝ լաւ մասնագէտներ պատրաստելու համար: Բերենք որոշ վիճակագրութիւն:

1987-88 ուսումնական տարում Խորհրդային Հայաստանում (ԽՀ) գործել է 14 բուհ (59,778 ուսանող, ցերեկայինում՝ 42,152, երեկոյանում՝ 6879, հեռակայանում՝ 10,747), որտեղ կադրեր են պատրաստուել 156 մասնագիտութիւնների գծով: Աշխատել է 5389 դասախօս, այդ թւում՝ 21 ակադեմիկոս եւ թղթակից անդամ, 400 գիտութեան դոկտոր, 2604 գիտութեան թեկնածու:

1987-88 ուսումնական տարում գործել է 1427 հանրակրթական դպրոց, 988 դպրոցներում իրականացուել է աշխատանքային ուսուցում (քաղաքային՝ 430 եւ գիւղական՝ 558): Ցերեկային հանրակրթական դպրոցներում աշխատել է 46,100 ուսուցիչ (շուրջ 82%-ը՝ բարձրագոյն կրթութեամբ):

Անկախ Հայաստանում գործում են 26 պետական բուհեր, որոնցից 16-ը Հայաստանի հանրապետութեան (ՀՀ) կրթութեան գիտութեան նախարարութեան (ԿԳՆ) ենթակայութեան, 4-ը հիմնադրուած միջպետական համաձայնագրերով եւ պետութեան մասնակցութեամբ, 2-ը ՀՀ պաշտպանութեան ենթակայութեան ներքոյ, եւ 1-ական ՀՀ ոստիկանութեան, ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նա-

Մար.ք էջ 18

THE AMERICAN ARMENIAN ROSE FLOAT ASSOCIATION
CORDIALLY INVITES YOU TO THE PREMIER OF
"CRADLE OF CIVILIZATION"
THE FIRST ARMENIAN ROSE PARADE FLOAT

at a celebratory
Gala
Under the Stars

SUNDAY, OCTOBER 19, 2014 • 5:00P.M.
ROSE BOWL – COURT OF CHAMPIONS
1001 ROSE BOWL DRIVE • PASADENA, CA

\$200 DONATION

INFORMATION & RESERVATIONS
Margaret 626-798-4480 margaretmgr@gmail.com or Flora 323-681-8975

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ ԵՒ ՏԵՍԱԺԱՊԱԲԵՆԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐԻԷԹ ՄԻՆԱՍԵԱՆ-ՕՂԱՆԷՍ

Զորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 1, 2014 երեկոյեան ժամը 8:00ին, Պոլսահայ Միութեան Մշակութային Յանձնախումբը կազմակերպած էր վաւերագրական տեսաստեղծութեան ցուցադրութեան երեկոյ մը հիւր ունենալով Պոլիսէն «Ակօս» շաբաթաթերթի նախկին խմբագիր եւ բաժնետէր, ինչպէս նաեւ IMC հեռուստատեսիլի «Կամուրջ» յայտագրի խօսնակ՝ Արիս Նալճըն:

Միութեան Մշակութային Յանձնախումբի ատենապետ՝ Տոքթ. Յովհաննէս Գուլակ Աւետիքեանի բարի գալուտի իտեղէն ետք, սկսաւ տեսաստեղծութեան ցուցադրութիւնը որ կը պատմէր 44 ուղեւորներուն մասին որոնք, 36 ժամ, մեծ ընտանիքի մը նման ուղեւորեցին միեւնոյն հանրակառքին մէջ ... Տեսաստեղծութեան հիմնական նպատակն էր որոշ լոյս սփռել այն մարտահրաւէրներուն վրայ որոնք դիմագրաւուած են հայ գաղթականներուն կողմէ, որոնք թուրքիա եկած են վրաստանի տարածքով եւ բարձրացնել իրազեկութիւնը այն ճանապարհորդական ինդիւիտներուն որոնք մասնաւորապէս կապ ունին Հայաստանի եւ թուրքիոյ միջեւ: Յուցադրութեանէն ետք, Տոքթ. Աւետիքեան ընթերցեց Տիար Նալճընի կենսագրականը, շնորհակալութիւններ յայտնեց Հոգաբարձութեան Ատենապետ՝ Իրաւաբան Էտիլին Մինասեանին, Գործադիր Յանձնախումբի Ատենապետ՝ Տիար Ռաֆֆի Մարութեանին, Մշակութային Յանձնախումբի անդամներ՝ Կարպիս Մարութեանին, Օհաննէս Սապունճուին, Տիկին Ռիթա Սապունճուին, Տիկին Թալին Սարաֆօղլուին եւ Տիկին Լիզա Կայտային, իրենց աջակցութեան համար: Ապա հրաւիրուեցաւ հիւր դասախօսը որ բացատրութիւններ տուաւ թուրքիոյ եւ Հայաստանի ... երկու փակ երկիրներու եւ երկու հեռու հարեւաններուն մասին, որոնք ողջ պատմութեան ընթացքին բաժնեկցած են նոյն հողը: «Այսօր, այդ երկու ժողովուրդները, չնայած որ անոնք կ'ապրին կողք կողքի, սակայն իրար անտեսած են», ըսաւ Արիս Նալճը, ֆիլմարտագրիչ եւ ծրագրի համակարգողը որ կը հետապնդէ կեանքն ու պատմութիւնները, ուղեւորներուն, վարորդներուն եւ հանրակառքերուն, որոնք կը ճանապարհորդեն Երեւանի եւ Պոլսոյ միջեւ ամէն շաբաթ: Քանի որ սահմանը փակ է

երկու երկիրներու միջեւ եւ մէկ ճանապարհ ըլլալուն համար ուղեւորութիւնը կը տեւէ 36 ժամ, անցնելով վրաստանի տարածքով: Ան տեղեկացուց Արտահանցի էրհան Արըքի մասին որուն հետ նկարահանումներ կը կատարէ, լրագրութեան նշանաբան ունենալով այն՝ թէ եթէ պիտի գրէ, պէտք է որ տեսնէ:

Դասախօսը անդադարձաւ իր Հայաստան կեցութեան մասին, Լիբանան այցին, նաեւ Պոլսոյ եկեղեցիներուն, դպրոցներուն, թեմերուն մասին եւ շեշտեց թէ հայ երիտասարդները կը քայլեն հանգուցեալ Հրանդ Տինքի սկզբունքներուն ճամբէն անոր կտակը կիրարկելու մտօք: Առիթը տրուեցաւ ներկայներուն գիրքէն հետաքրքրող բոլոր հարցումները ներկայացնելու, որոնց պատասխանեց դասախօսը: Ապա Միութեան Հոգաբարձութեան ատենա-

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՈՔ՝ ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

Սուրիոյ քաղաքացիական պատերազմի հետզհետէ վատթարացող ընթացքը մեծապէս վտանգած է գոյութիւնը հայկական վարժարաններու, որոնք այսօր կը գտնուին տնտեսական ծանր կացութեան մէջ:

Սոյն իրավիճակը մասամբ բարելաւելու նպատակով, Սուրիահայութեան Օգնութեան Ֆոնտը (SARF) կազմակերպած է հանգանակային շարք մը ձեռնարկներ՝ Քալիֆորնիոյ հայկական վարժարաններու համագործակցութեամբ:

Փոքր նուէր մը դպրոցէս՝ դպրոցիդե կարգախօսին տակ, վարժարաններու պատկան մարմինները աշակերտական ակումբներու հետ միասնաբար, յառաջիկայ շաբաթներուն պիտի կազմակերպեն հանգանակային բազմաթիւ ձեռնարկներ:

պետ՝ Իրաւաբան Էտիլին Մինասեան, Տիար Նալճըն գնահատեց նուէրով մը՝ Միութեան կողմէ: Դասախօսութեան յաջորդեց պատշաճ հիւրասիրութիւն եւ նկարահանում: Նշենք թէ դասախօսը այլ ելույթներ ունեցաւ նաեւ Լոս Անճէլըսի Occidental Collegeի մէջ ուր հրաւիրուած էր Հայ Յեղախոյզական Դաշնակցութեան «Շանթ» Ուսանողական Միութեան կողմէ, «Հայթուրք յարաբերութիւնները» խորագրով, Հայերն ու յառաջագէժ քաղաքականութեան Գիտաժողովին, ինչպէս նաեւ անցեալ ամիս ան մասնակցեցաւ Massachusettsի Արուեստից Հիմնարկին մէջ խումբ մը ակննաւոր բանախօսներու հետ, Հայոց Յեղասպանութեան փոխհատուցման նաեւ Հայաստանի յառաջդիմական Քաղաքականութեան մասին կայացած Գիտաժողովին:

ԱՐԻՍ ՆԱԼՃԸՆ
ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ
Ծնած է 1980 թուականին:
Աւարտած է Մէրամէթճեան հայ

վարժարանը եւ Կեդրոնական Բարձրագոյն վարժարանը, ապա Երլտըզ Արուեստից Համալսարանէն վկայուած է իբրեւ Արհեստից Երկրաչափ: Սկսած է աշխատիլ Ակօս հայկական թերթին մէջ 1997 թ. մինչեւ 2011 թ որպէս, խմբագիր գլխաւոր եւ բաժնետէր: Ան գրած է յօդուածներ Պիրկիւն Օրաթերթին, Բատիքալ Օրաթերթին եւ Պէյջօլլու Շաբաթաթերթերուն մէջ: Նաեւ շատ մը Հայկական եւ Թրքական թերթերուն մէջ: Ան բացած է իր առաջին ցուցահանդէսը պարի լուսանկարչութեան մասին Անգարայի մէջ 2006 թուին: Նաեւ ան արտադրած է շատ մը ընկերութիւններու մէջ թուրքիոյ տարածքին եւ յաճախած է պարային ընկերութիւններու Lyon Dance Biennial հիմնարկը: Խորհրդակցած եւ կառավարած է տասնեակ մը ծրագրերը Հայաստանի եւ թուրքիոյ միջեւ նաեւ թուրք

Շար.ք էջ 16

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15, 2014ԻՆ
ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8:00ԵՆ ՍԿՍԵԱԼ

DREAM PALACE-Ի ՀՔԵՂ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՎՈՒՄՆԵՐ ՄԷՋ
510 E. Broadway Ave. Glendale CA. 91205

For More Info Call: (626) 422-9121 or (818) 590-9293   Սուէր՝ \$75

Massis Weekly

Volume 34, No. 38

Saturday, October 18, 2014

Armenian Commission Urges Switch to Parliamentary Republic

YEREVAN (RFE/RL) — An ad hoc commission on constitutional reform set up by President Serzh Sarkisian has officially advocated Armenia's transformation into a parliamentary republic with a powerful prime minister and largely ceremonial head of state.

The commission made a case for radically changing the country's "overcentralized" government system in the final version of its reform "concept" that was submitted to Sarkisian and made public on Wednesday. It also publicized a positive assessment of the 49-page document made by legal experts from the Council of Europe.

Sarkisian is now expected to hold consultations with leading political parties before deciding whether the commission should start drafting concrete amendments to the Armenian constitution along the lines of its recommendations.

Three parliamentary opposition parties challenging Sarkisian have rejected those plans out of hand, saying

that they are aimed enabling him to stay in power, as prime minister or parliament speaker, after the end of his second and final presidential term in 2018.

The issue is high on the agenda of the ongoing campaign of anti-government demonstrations launched by the Prosperous Armenia, Armenian National Congress and Zharangutyun parties last month. Rallying more than 10,000 supporters in Yerevan last Friday, their leaders said that Sarkisian should negotiate "a handover of power" with them, instead of attempting to amend the constitution. The opposition trio threatened to step up its push for "regime change" if he refuses to do that.

Sarkisian and his ruling Republican Party of Armenia (HAK) have denied any ulterior motives behind the planned reform, saying that it is only meant to improve governance in the country. The president also stated in

Continued on page 3

White House to Display Armenian Orphan Rug in November

WASHINGTON, DC — Rep. Adam Schiff (D-CA) announced on Wednesday that the White House will be displaying the Armenian Orphan Rug, also known as the Ghazir Rug, as part of an exhibit at the White House Visitors Center. The exhibit — entitled "Thank you to the United States: Three Gifts to Presidents in Gratitude for American Generosity Abroad" — will showcase the Ghazir rug, as well as the Sèvres vase, given to President Herbert Hoover in appreciation for feeding children in post-World War I France, and the Flowering Branches in Lucite, given to President Barack Obama in recognition of American support of the people of Japan after the devastating earthquake and tsunami in 2010. These three gifts to American presidents will be on display so visitors to the White House and those wishing to see the artifacts can view them.

The Armenian Orphan Rug was woven by orphans of the Armenian Genocide in 1920, and presented to President Calvin Coolidge in 1925 as a symbol of gratitude for American aid and generosity for U.S. assistance during the genocide. The rug, which measures 11'7" x 18'5", has over 4,000,000 hand-tied knots and took the Armenian girls in the Ghazir Orphanage of the Near East Relief Soci-

ety 10 months to weave.

President Coolidge noted that, "The rug has a place of honor in the White House where it will be a daily symbol of goodwill on earth." The rug — which has been in storage at the White House for decades — will be displayed from November 18 – 23 in the White House Visitors Center. Schiff and the Armenian community have

Continued on page 3

Armenia Joins Eurasian Economic Union

MINSK — Armenia joined the Treaty on the Eurasian Economic Union Friday. The corresponding agreement was signed upon the conclusion of the sitting of the Supreme Eurasian Economic Council on Minsk, RIA Novosti reports.

Russia, Belarus and Kazakhstan signed the treaty in May and have already ratified the document, which is expected to come into force in 2015.

Speaking at the sitting of the Supreme Eurasian Economic Council, Armenian President Serzh Sarkisian voiced confidence that the signing of the document would mark the start of a new phase of integration on the Eurasian space.

"We are aware of the special responsibility we have assumed by being the first to join the Treaty. I'm confident that through joint effort we'll be able to effectively implement the process of Armenia's accession by minimizing the risks and maximizing the common interests," the President said.

"The negotiations were not easy, but due to political will, professional approach and willingness to search for best decisions we managed to do that in a short period of time and take into consideration the interests of all parties involved," the President said.

He expressed gratitude to all participants of the process, first of all the heads of state, all officials and experts for the huge work done.

President Sarkisian said Armenia's decision to join the Eurasian integration process derives from the fact that we see the Eurasian Economic Union as a main format for the development of predictable and maximally beneficial cooperation between our states.

The union is aimed at increasing economic cooperation among its member countries. Under the treaty, member countries agree to guarantee the free flow of goods, services, capital and labor, and to implement a coordinated policy in the energy, industrial, agricultural and transport sectors.

LA Sheriff Candidate Jim McDonnell Visits SDHP Headquarters

PASADENA, CA — Candidate for Los Angeles County Sheriff Jim McDonnell on Wednesday visited the Armenian Educational Benevolent Union Center, where he met with members of the Social Democrat Hunchakian Party — Western US Region Executive Committee, as well as members of the Armenian Council of American Executive Board, and various community leaders.

During the three hour meeting a wide range of issues were discussed with Mr. McDonnell, pertaining to concerns of the Armenian American community as well as law enforcement within the LA County Sheriff's department jurisdiction.

Mr. McDonnell welcomed the opportunity to meet with the Executive Committee, and community leaders. Mr. McDonnell also stressed his admiration towards the hard work of the vibrant Armenian-American community, who have been very vocal, very positive and very effective in business and philanthropy, particularly in the LA County. Mr. McDonnell reiterated his pledge, if elected, to work closely with the community and its leadership ensuring strong effective relations between the community, himself and his future department.

McDonnell will be on the ballot for the November 4 General Elections.

Thousands Take Part in Opposition Rally in Armenia

YEREVAN — Thousands of people have gathered in the Armenian capital to protest against the government in the largest such demonstration in years.

Friday's rally in Yerevan's Freedom Square brought together three of the country's parliamentary opposition parties and followed a series of smaller demonstrations over the past two weeks in cities across the country.

In between speeches by party representatives, protesters chanted "Serzh, leave," calling on the country's president, Serzh Sarkisian to quit.

In his speech at the rally, former president Levon Ter-Petrosian leveled harsh criticism at Sarkisian, saying that today is the "most opportune moment for getting rid of this government". Responding to "Now", "Now" calls from the crowd demanding immediate action, he warned, however, that the scheduling and pace of further steps must be decided exclusively by the leaders of the parties who have put themselves at the head of the struggle.

Triple political forces hold a rally in Freedom Square. According to Ter-Petrosian, the roadmap to a complete power change – implemented through "stage-by-stage" or "package" options

– will be presented at the next rally. He, however, did not indicate the date of the next gathering, saying that they will inform the public about it "within the next two or three days".

Raffi Hovannisian, the chairman of the Zharangutyun (Heritage) party respectively, attacked Sarkisian in especially strong terms, calling for his resignation.

But Gagik Tsarukian, the chairman of Prosperous Armenia Party (BHK), delivered a much shorter and more ambiguous speech. He said he will speak at greater length at their next anti-government rally. Other speakers said the opposition trio will set a date for it early next week.

Speakers at the rally pointed out the failures of the government that they claimed has not been capable of solving people's social and economic problems, they also spoke about the large scale of out-migration, poverty, corruption, falling investments, faulty legislation hampering the development of small and medium-sized enterprises, other concerns.

Members of the opposition parties agreed that the government has failed to meet the set of demands issued back in June.

Baku Returns the Body of Armenian Civilian Killed in Azerbaijani Captivity

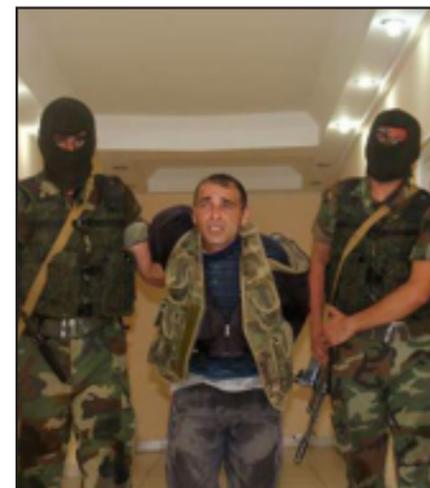
YEREVAN — The body of Karen Petrosian, an Armenian civilian who was killed in Azerbaijani captivity, has been handed over to Armenia, APA agency reports.

The handover conducted by the State Commission on Prisoners of War, Hostages and Missing People and the Defense Ministry through the International Committee of the Red Cross in Bala Jafarli village of Gazakh region on October 10, 2014 passed without incident.

Petrosian, who lived in a borderland village in northeastern Armenia, was taken captive on August 7 after mistakenly appearing in the territory of Azerbaijan. Shocking images of him being dragged by masked soldiers were distributed to the media by authorities in Azerbaijan, in which he was being brutally forced to beg pardon from the president of Azerbaijan.

The next day, the Defense Ministry announced that he had "suddenly" died of "heart failure."

On September 10 the Armenian side had applied to the European Court

of Human Rights, requesting intervention under Rule 39 of the Court's General Rules. The appeal called for Azerbaijan to immediately return the remains of Petrosian to his family in a dignified state.

The European Court later asked Azerbaijan to give explanation of its "official position in connection with the repatriation of Karen Petrosian's body."

Russian Troops Hold Military Drills in Armenia

YEREVAN — Large-scale drills with the participation of Russian troops, located in Armenia, will be held from October 13 to 19 at Kamhud and Alagyaz training facilities, the press service of the Russian Southern Military District has reported.

Some 3,000 servicemen and 500 units of military and other equipment, including MiG-29 fighter aircraft from the Erebuni air base in Yerevan will participate in the exercises, RIA Novosti reports.

The press service noted that the main goal of the drills is to check the

combat readiness of the forces. The Russian servicemen are expected to cover the distance of 1,000 kilometers (621 miles) on various types of armored vehicles and other equipment.

The combat training intensity of the personnel of the Russian base in Armenia has increased 4.5 times in terms of the number of drills and ammunition expenditure in 2014.

The Russian 102nd Military Base is located in the Armenian city of Gyumri. On August 20, 2010, Russia and Armenia agreed to prolong the agreement on the base location until 2044.

Armenia and Serbia Tie 1-1 in EuroCup Qualifier

YEREVAN (UEFA.com) Zoran Tošić struck in the last minute to deny Armenia a UEFA EURO 2016 qualifying Group I win, aided by Vladimir Stojkovic's penalty save for Serbia after the home side had gone ahead.

Armenia's three starters Henrik Mkhitaryan, Yura Movsisyan and Aras

Ozobiliz missed the game due to injuries.

Serbia, starting their campaign in the sole five-team section, had the better of the early exchanges. However, they did not go close until the 28th minute, Roman Berezovski tipping over a long-range drive from Zdravko Kuzmanovic, an early substi-

tute for Lazar Markovic. The resulting corner was headed into the ground and over by Branislav Ivanovic.

At the other end Stojkovic tipped Marcos Pizzelli's effort round the post. Armenia certainly improved later in the half and also pressed early in the second period, Artur Sarkisov heading a Pizzelli corner wide.

Still, Serbia were edging play and certainly possession, but with 17 minutes left Armenia made the breakthrough. Robert Arzumanyan dived to head in Taron Voskanyan's cross after another Pizzelli corner was only half-cleared.

Now the task was to defend the lead, having gone ahead in the second half in Denmark last month in their group opener only to lose 2-1. They did not just sit on the advantage, Varazdat Haroyan forcing a Stojkovic save on the counter.

It looked like being two when Artur Sarkisov was brought down by Stefan Mitrovic in the Serbia box but Stojkovic kept out Pizzelli's penalty and the rebound was put wide. And in the last minute Serbia made the most of their let-off, Tošić striking with a looping shot from the edge of the box.

ACA Issues Nevada Elections Endorsements

LAS VEGAS, NV – The Nevada chapter of the Armenian Council of America has released an initial list of candidates deemed worthy for the Armenian American vote this November, and calls on the growing Armenian American community of Nevada to get out the vote.

The following is the ACA Nevada statement in its entirety:

“As a vibrant and growing community within Nevada, we hope that the ACA endorsements will be an educational resource for the Armenian American community, and the Nevada Armenian American community will vote for the following individuals in the upcoming November 4th general elections:

Nevada State-wide elections:
 Governor: Current Governor Brian Sandoval
 Lieutenant Governor: Current State Senator Mark Hutchinson
 Secretary of State: Barbara Cegavske
 State Treasurer: Dan Schwartz
 United States House of Representatives:

Nevada’s 1st Congressional District occupies most of Nevada’s largest city, Las Vegas, as well as parts of North Las Vegas and parts of unincorporated Clark County. The Nevada chapter of Armenian Council of America is pleased to continue its support and endorse Congresswomen Dina Titus for Nevada’s 1st Congressional District.

Nevada’s 4th Congressional District is a new district that was created as a result of the 2010 Census. Located in the central portion of the state, it includes most of northern Clark County, parts of Douglas and Lyon counties, and all of Esmeralda, Lincoln, Mineral, Nye and White Pine counties. The Nevada chapter of Armenian Council of America is pleased to endorse, former Assistant Minority Leader of the Nevada Assembly, Mr. Crescent Hardy for Nevada’s 4th Congressional District.

State Assembly –
 District 4: Michelle Fiore
 District 34: Victoria Seaman
 Clark County Commissioner –
 Commission G: Cindy Lake
 Clark County Board of Trustees –
 District F: Ralph Krauss
 Clark County District Court Bench – Judge Adriana Escobar

The Armenian Council of America is a grassroots organization dedicated to working with all political leaders, offering Armenian related news, analysis and resources for policymakers, media, students and activists, advocating issues important to Armenian Americans. The Armenian Council of America aims to strengthen U.S. – Armenia and U.S. – Nagorno Karabakh ties, the development of programs promoting sustainable economic growth and good governance in Armenia, while promoting the values and responsibilities of global citizenship.”

Armenian Commission Urges

Continued from page 1

June that he will not seek to become prime minister if Armenia becomes a parliamentary republic.

The presidential commission headed by Gagik Harutiunian, the chairman of the Constitutional Court, asserted in its reform concept that the widely recognized flaws of the current constitution enacted in 1995 cannot be addressed without a switch to the parliamentary form of governance. That would provide for a “clearer functional separation of powers,” it said.

The concept says that the executive branch must be headed only by the prime minister and members of his or her cabinet representing the parliamentary majority. It says that the president of the republic should essentially act like an “impartial arbiter” monitoring the government’s and parliament’s compliance with the constitution.

“The presidential powers will be drastically curtailed if there is a transition to the parliamentary system,” Vartan Poghosian, a member of the

commission, told RFE/RL’s Armenian service (Azatutyun.am). “The lion’s share of those powers would be given to the government and the prime minister.”

“Both de facto and de jure the prime minister would lead the government and play the role of the political first violinist,” said Poghosian.

The commission also believes that the president should be elected by the National Assembly or a special electoral college, rather than a majority of voters, as has been the case since 1991. In addition, its reform framework would bar the head of state from seeking a second term.

The presidential panel also recommended other constitution changes which it said would make Armenian courts more independent and improve the system of local governments.

The so-called Venice Commission, a Council of Europe body monitoring legal reforms in member states, has found most of its arguments convincing. “The draft concept paper is a good and valuable basis for the prepa-

Armenian Genocide Central Theme at Cagliari International Conference

CAGLIARI, ITALY -- The Armenian Genocide has been selected as a central topic of an international conference set to take place in Cagliari, Italy from 24 to 25 October.

The two-day event will bring together Italian and foreign politicians, as well as scholars and journalists. The conference is the initiative of the Italian-Arab “Assadakah” center.

The discussions on the Armenian Genocide are scheduled for October 25. The participants reiterate an earlier decision to declare 2015 as an Armenian Genocide commemoration year in the Italian city.

Speeches will be delivered by Cagliari Mayor Massimo Zedda, Armenian Ambassador to Italy Sargis Ghazaryan, Director of “Armenpress” news agency Aram Ananyan, researcher of University of Cagliari Nicola Melis, Responsible for the Foreign Affairs of the Center and military jour-

nalist Talal Khrais, Syrian journalist Naman Tarcha, and “Sponda Sud” news agency’s editor on geopolitical issues, journalist Alessandro Aramu.

Secretary-General of the Arab-Italian Assadakah Center Raimondo Schiavone will be the coordinator of the discussions on the Armenian Genocide.

Other discussions will focus on the new geopolitical developments in Mesopotamia, as well as the role and significance of the media in war situations.

The Italian-Arab center had earlier proposed different pro-Armenian initiatives in remembrance of the 1915 atrocities against the Armenians of the Ottoman Empire. The center has proclaimed 2015 as Armenian Genocide Remembrance Day. It has even asked the European Parliament to consider a similar decision on the pan-European level.

White House to Display Armenian Orphan Rug

Continued from page 1

worked with the White House to find a way for the Ghazir rug to be sensitively and appropriately displayed.

“The Armenian Orphan Rug embodies the resilience of the Armenian people through their darkest days and serves as a poignant reminder of 1.5 million Armenians who were murdered in the first genocide of the 20th Century. It also reminds Americans that our government was a central player in efforts to call attention to the plight of the Armenian people and provide relief to survivors,” said Rep. Adam Schiff. “Since first raising this issue with the White House, we have worked to find a dignified way to display the Rug so that Americans can come to see this important artifact, and learn about an important chapter of the shared history of the Armenian and American peoples. I want to thank the White House for working with us, and look forward to seeing the rug displayed at the White House Visitors Center.”

ration of a concrete package of proposals for the reform of the Constitution of the Republic of Armenia,” it said in a written analysis sent to Yerevan. The changes recommended to Sarkisian would “strengthen democratic principles and establish the necessary conditions for ensuring the rule

Rep. Adam Schiff and Rep. David Valadao (R-CA) sent a letter along with 31 other Members to President Obama last year urging the Administration to allow exhibition of the rug. The full letter is below, and can be found here, and in the letter they stated: “The Armenian Orphan Rug is a piece of American history and it belongs to the American people. For over a decade, Armenian American organizations have sought the public display of the rug and have requested the White House and the State Department grant their request on numerous occasions. Unfortunately, Armenian Americans have yet to have their requests granted. We urge you to release this American treasure for exhibition.” Since sending the letter, Schiff has continued to urge the White House to find a way for the rug to be displayed.

The White House has confirmed the Display of Ghazir Rug in a statement by NSC Spokesperson Bernadette Meehan announcing that the rug will be shown at the White House Visitor Center .

of law and respect for human rights,” it said.

The Armenian constitution can be amended only through a referendum. Some officials in Yerevan have said that it will take place by the beginning of 2016 if Sarkisian presses ahead with the reform.

“We Sing Armenian Church Songs” Album Set for October 18 Release

NEW YORK -- Award-winning artist Nvair will officially release her latest album, “We Sing Armenian Church Songs (Badarak Hymns for Children)” on Friday, October 18, 2014. Her latest compilation is an innovative educational tool, which teaches the hymns of the Armenian Divine Liturgy to the younger generation. Produced by Nvair Kadian Beylerian, creator of the HYEfamily children’s song series, and co-produced by educational consultant Andrea Arpiarian Carden, superintendent of the St. Leon Armenian Sunday School in Fair Lawn, NJ, the album serves to make the Armenian Divine Liturgy more accessible to children and their families. Each song is recorded in both Armenian and English and includes liner notes explaining the significance of each hymn during the church service.

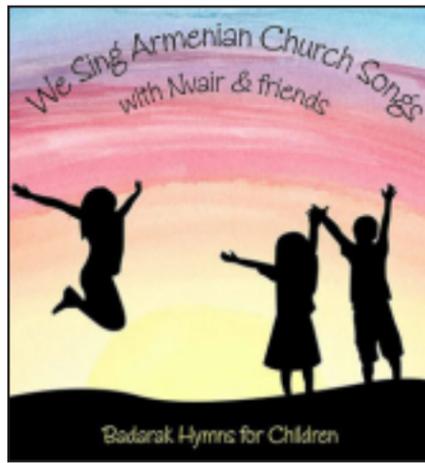
“This album is about bringing our Armenian Church life into our daily lives,” said Beylerian, who has a master’s degree in education and has been involved in “edutainment,” combining both education and entertainment elements for children, since 2001. “It’s a reminder of who we are.”

“We want the kids to feel comfortable in church,” said Carden, who holds a master of arts degree and is a special education specialist in the New Jersey Public School system. “Feeling that connection and experiencing that familiarity gives them a reason to want to be there.”

The album, consisting of seven hymns including Hayr Mer/Our Father, Hamenaynee/In All Things, Soorp Soorp/Holy, Holy, Marmeen Deroonagan/The Body Of The Lord, Kreesdos Ee Mech/Christ In Our Midst, Amen Yegheetsee/Blessed Be and Ohrnetseets Uz Der/I Will Praise The Lord, are sung in both English and Armenian by the HYEfamily Children’s Chorus. The vibrant singers, most of whom are students of the St. Leon Armenian Sunday School, and whose ages range from four to ten years old, include Sophia Ashbahian, Victoria Ashbahian, Alexa Siran Farah, Liana Sarine Farah, Arpineh Halajian, Devan Vartan Regas, and Nickolas Ara Regas.

“These children brought remarkable focus, almost no self-consciousness and a wonderful sense of fun. They’re an example for performers of all ages,” said Joseph Halajian, recording engineer of the album. “The sound they make together is truly uplifting.”

“We Sing Armenian Church Songs” is the product of a 10-year journey Beylerian and Carden embarked on when they began collaborating together to teach primary-grade Sunday School students spiritual, Christian music along with Armenian church hymns. After observing how well the children grasped the hymns and their interest in knowing what the songs meant, Beylerian and Carden decided to dedicate an album solely to Armenian Church hymns so it could be used as a learning tool in Sunday School

classrooms and at home, placing a teaching tool directly in the hands of parents and grandparents who can sing along not only in Sunday School but any day of the week.

“Once again Nvair has understood that the continuation of our culture and faith depends upon our youth’s involvement,” said Dinkjian, a renowned musician who arranged “Kreesdos Ee Mech/Christ In Our Midst” and played the guitar, lafta and oud on the track with a solo accompaniment from Nvair. “We Sing presents our Armenian youth singing Armenian sacred music, for the first time in Armenian and English. For my ears, there is very little which is more pure, innocent, and sincere as a child’s voice.

Following the album’s release, Beylerian and Carden are scheduled to make interactive educational presentations to Sunday Schools across the Eastern Diocese as well as to Armenian communities throughout the country. Their first presentation will be held in their home parish during the St. Leon Food & Arts Festival in Fair Lawn, NJ on Sunday, October 19 at 2:00 p.m.

About Nvair & HYEfamily

Nvair Kadian Beylerian holds a BA in History and a Master’s degree in Education. She is a third-generation Armenian American who has had the privilege of growing up within a culturally rich, Armenian-speaking household rooted in the active and energetic Armenian-diasporan community of the NYC region. She has been on stage performing Armenian song and dance with her family since childhood. Nvair continues in that vein, performing for children and their families across the country, connecting them to their roots with joy and laughter.

Since 2001, Nvair has released three children’s CDs in Armenian (2Mayrer, Donadzar and Ari Mer Doon). She performs interactive bilingual concerts for Armenian and non-Armenian children and their families in the US and Canada. Each CD has been nominated for the Annual Armenian Music Awards in the category of Best Children’s Album in their respective years. Donadzar was awarded a Big Apple Music Award in 2003, in the Best Children’s Album category. For more information and updates, please visit www.hyefamily.com.

Fresno Armenian Community to Break Ground on Genocide Monument

FRESNO, CA — On Sunday, November 2, the Armenian Community of the San Joaquin Valley will break ground on a monument dedicated to the 100th Anniversary of the Armenian Genocide. The event will begin at 2:30 p.m. and take place at the Fresno State Maple Mall, located south of the Satellite Student Union. Free parking will be available in Lots P15, P16 and Lots P5, P6. The groundbreaking ceremony is open to the public and all are welcome.

Built from béton brut (architectural concrete) and tufa stones, the monument will embody symbols of cultural meaning to the Armenian people. Its principal components will be arranged in a circular pattern and angled inwards, reminiscent of the Tziternagapert Armenian Martyrs Monument in Armenia. The nine pillars that will comprise the body of the structure represent the six provinces of historic Armenia, Cilicia, the Diaspora, and the Republic of Armenia. An incomplete halo will be set above the columns, signifying both the fracture left by the Genocide and the unity of the Armenian people.

Sunday’s ceremony will mark construction of the memorial, which will be christened on April 24th, 2015.

As many as 1.5 million Armenians lost their lives in the period 1915-1923 at the hands of the Ottoman Turkish government. On April 24th 1915, the Young Turk regime arrested and eventually executed hundreds of Armenian religious,

academic, and political leaders—it was the first step in its intent to exterminate an entire people. Many succumbed to starvation and exhaustion during state-mandated deportations or “death marches” that left Western Armenia devoid of its native inhabitants even to this day. Others were murdered outright, often in ways that defy all sense of humanity. According to historians, legal experts, and more than 20 nations throughout the world, the planned and systematic nature of these atrocities clearly constitute a genocide as defined by the United Nations’ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide.

The Armenian Genocide Centennial Committee-Fresno is an organization made-up of representatives from religious, educational, social, and political organizations of the Central Valley. The group’s goals are to commemorate the 1.5 million martyrs who perished at the hands of the Ottoman Turkish Government; to educate others about the Armenian Genocide and historical injustice; and to inspire people to overcome adversity through the story of the survivors’ of the Armenian Genocide. In addition to the monument, the AGCC-Fresno is organizing and promoting numerous events in the coming year. For more information, visit the AGCC-Fresno website at www.agcfresno.org and on Facebook at www.facebook.com/agcfresno.

Screening of “Grandma’s Tattoos” in Fresno

FRESNO — Film director Suzanne Khardalian (Sweden) will be the discussant at a screening of her film, “Grandma’s Tattoos,” as part of the CineCulture Film Series at Fresno, at 5:30PM, on Friday, October 24, 2014. The film will be shown in the Leon S. and Pete Peters Educational Center Auditorium, located on the West End of the Save Mart Center (entry at Shaw and Woodrow Aves.).

The screening is co-sponsored by the Armenian Studies Program at Fresno State.

Director Khardalian makes a journey into her own family’s history to investigate the terrible truth behind her grandmother’s odd tattoos and, in the process, unveils the story of the Armenian women driven out of Ottoman Turkey during the First World War.

During the First World War, mil-

lions of Armenians were forced out of their homes in the then Ottoman Empire, into the deserts of Syria and Iraq. More than a million people died in what Armenians describe as a Genocide, although Turkey rejects this accusation.

Everybody in the family seemed to know the story, but no one ever spoke about it.

Suzanne Khardalian is an independent documentary filmmaker and writer.

The film screening is free and open to the public. Free public parking is available in all Parking Lots near the Peters Educational Center Auditorium.

For more information about the lecture please contact the Armenian Studies Program at 278-2669, or visit our website at www.fresnostate.edu/armenianstudies.

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ

ԳՐԻՇԴԱԻԹԵԱՆ

Հայ մշակույթի պատմութեան, հայ դասական գրականութեան պատմութեան մէջ 5րդ դարի թարգմանիչների եւ թարգմանչաց շարժման դերը, հրիտակած արդիւնքը մեծ ու նշանակալից է եղել: Այն մտաւորականութիւնը, որ 5րդ դարում, հայոց տառերի գիւտից յետոյ, թարգմանական, ապա նաեւ հեղինակային ու ստեղծագործական աշխատանքով, հայոց նորաստեղծ գրութեան ուսուցման, դասաւանդման ու տարածման ազգաշէն նուիրուածութեամբ հայապահպանման հսկայական գործը իրականացրեց, իսկապէս մի որակեալ գործ էր, որ արդարացիութեամբ արժանացաւ եկեղեցական տօնացոյցի մէջ մասնելու ու տօնուելու նրանցից ոմանք նոյնիսկ սրբացուեցին, դասուեցին սրբերի շարքը:

Հայերէն տառերի գիւտի, թարգմանչաց շարժման եւ հայ մշակույթի դասական երախտաւորներին հայոց եկեղեցին երկու տօն է սահմանել: Յունիսի վերջին, կամ Յուլիսի սկզբին, Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի տօնը. եւ Հոկտեմբերի երկրորդ շաբաթ օրը, Սբ Թարգմանիչների տօնը՝ Սահակ Պարթեւի, Մեսրոպ Մաշտոցի, Յովսէփ Պաղնացու, Յովհան Եկեղեցացու, Ղեւոնդ Վանանդեցու, Կորիւն Սքանչելիի, Եղիշի, Մովսէս Քերթոզի, Եգնիկ Կողբացու, Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփայի, Մովսէս Խորենացու, Մամբրէ Վերծանողի, Աբրահամ Զենակացու, Արձանի, Մուշէի, Խոսրովի, Ղազար Փարպեցու, Գրիգոր Նարեկացու եւ այլն: Դիտաւորութեամբ եմ յիշատակում այդ սրբանունները, որովհետեւ պատմական նուիրականութեան ջերմութեամբ եւ լցնում մեր սրտերը: Սա տօնն է Սուրբ Գրքերի թարգմանութեան, այնուհետեւ շարունակուած հայ դպրութեան ու գրականութեան պանծացման տօնը: Պատմական ներբողներ են նուիրուել թարգմանիչներին, ինչպէս՝ Վարդան Արեւելցու յօրինած «Որք զարդարեցին» շարականը, որով ներբողում է թարգմանիչների կատարած ազգանուէր գործը, որով զարդարեցին հայերէն սկզբնաւորուող դպրութիւնը, զարդարեցին մեր ժողովրդի մտաւոր կեանքը: Հինգերորդ դարը Մաշտոցեան տառերի սքանչելի գիւտով ու թարգմանիչների կատարած մեծ գործով դարձաւ Ոսկեդար: Պատկերաւոր ասած՝ թարգմանիչները իսկապէս եղան Ոսկեդարի ոսկերիչները:

Յայտնի է, որ հայոց եկեղեցու թարգմանիչներին նուիրած տօնը Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանցը, որ ամերիկահայութեան առաջնորդն էր 1938-43 թթ, հետագայում՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, առաջադրեց, տօնել որպէս Մշակույթի Տօն: Առաջարկը ժողովրդականացաւ: Այնուհետեւ, նախ սփիւռքում, ապա հայրենիքում, Հոկտեմբեր ամսի երկրորդ շաբաթ օրը Սրբոց Թարգմանչաց Վարդապետաց տօն, դարձաւ նաեւ Հայ Մշակույթի տօն:

4րդ դարի սկզբից քրիստոնէութեան հաստատման հետ Հայաստանում ուժեղացած ծաւալներով տարածուած էր յունարէնի ազդեցութիւնը: Արեւելեան տարածքներում զօրաւոր էր ասորերէնի ազդեցութիւնը: Քրիստոնէական կրօնական արարողութիւնները կատարուած էին յունարէն Սուրբ Գրքերի օգտագործմամբ, կամ ասորերէն

Սուրբ Գրքերի օգտագործմամբ, որ հասկանալի չէին ժողովրդին: Ըստ կարիքի առաջացաւ արարողութիւնը հայերէնի թարգմանելու խնդիրը: Թարգմանիչ հայերը սկսեցին տեղի վրայ, արարողութեան ընթացքում, միաժամանակ կատարել ընթերցուածի հայերէն թարգմանութիւնը: Եւ դա կարելի էր ու մասնագիտական գործ էր: Սուրբ Գրքի խօսքը պէտք էր ճշգրիտ թարգմանութեամբ մատուցուէր ժողովրդին. այլապէս սրբապղծութիւն կլինէր: Պարզ է, որ բանիմաց, լեզուները լաւ իմացող, մտաւորական անհատներ պիտի լինէին... Եւ եղան ու էին թարգմանիչները: Նրանք միաժամանակ զգացին, ըմբռնեցին ազգային լեզուի գործածութեան, պահպանութեան եւ տարածման կարելորութիւնը: Հանճարը շողարձակեց այդ մի Մեսրոպ Մաշտոցի մտածումից, որով սկիզբ առաւ հայերէն տառերի մեծաքանակ գիւտի մեծուղին: Սբ Մեսրոպ Մաշտոցը իրականացրեց տառերի գիւտի հրաշքը. նաեւ իրականացրեց հայերէն գրքի ընթերցումը հայերէն տառերով, հայերէն լեզուով: Մաս-

նաւորաբար այդ հիմքով ամրացաւ քրիստոնէութիւնը հայութեան մէջ: Այդ ամրացած հաւատքով էր, որ հայութիւնը, ընդամենը յիսուն տարի յետոյ, պատերազմեց կրակապաշտութեան ու կռապաշտութեան դէմ: 451 թուականում քրիստոնէայ հայ ժողովուրդը ազգային կրօնի ու ազգային հաւատքի պատերազմ մղեց կրակապաշտ Պարսկաստանի դէմ: Տասնամեակներ տեւեցին այդ պատերազմները, մամիկոնեանների ղեկավարութեամբ, աւարտուելով Նուարսակի Դաշնագրով, որով հայութիւնը պարտադրեց իր ազգային կամքը: Մնաց հայ քրիստոնէայ: Ազգային-կրօնական ինքնութեան պահպանման վարդանանց պատերազմը ղեկավարեցին հայ ուխտապահ իշխանները՝ Մամիկոնեանները, Ամատունիները, Խորխոռունիները, Վայոցձորեցիները, Ղեւոնդեան քահանաները...

Հայերէն Աստուածաշունչը, հազար տարիներից աւելի ժամանակաշրջանում, զօրաւոր դեր է կատարել մեր ժողովրդի դաստիարակութեան, գրաճանաչութեան, ուսումնասիրութեան ու կրթութեան, զարգացման գործում: Իրականութիւն է, որ մինչեւ 19րդ դարի

վերջերը Աստուածաշունչն էր գործածուած որպէս դասագիրք մատող սերունդներին գրաճանաչ դարձնելու, կրթելու համար:

Կաթողիկոս Սահակ Պարթեւի հովանաւորութեամբ Թարգմանչաց Շարժումը 5րդ դարում սկսելով պայքար մղեց յունական եւ ասորական, ապա նաեւ պարսկական ազդեցութիւնների դէմ: Հիմնուեցին հայոց դպրոցներ. թարգմանուեցին քրիստոնէական բազմաթիւ գրքեր հայերէնի. հայացուեց եկեղեցական ծիսակատարութիւնը. սկզբնաւորուեց ինքնուրոյն հայալեզու դպրութիւն, գրականութիւն: Դա եղաւ հայ ժողովրդի ազգային ինքնուրոյնութիւնը ամրացնող ու պահպանող հիմնաքարերից ամենակարեւորը: Հայոց պետականութեան ժամանակի վերնախաւը եւ Արշակունի վաւաչապուհ թագավորը միացան Սահակ Պարթեւին ու Մեսրոպ Մաշտոցին թարգմանչաց շարժման ազգային պայքարում, որովհետեւ հայկական պետականութեան շահն էլ այդ էր պահանջում:

Հայ դասական գրականութեան մատենագէտները մինչեւ վերջերս

Շաք.բ էջ 16

ARARAT-ESKIJIAN MUSEUM
AND
THE ARMENIAN STUDIES PROGRAM AT CALIFORNIA STATE UNIVERSITY, NORTHRIDGE

Present a Conference on

ARMENIAN ART AND CULTURE IN THE OTTOMAN EMPIRE BEFORE 1915

Saturday, October 18, 2014
Ararat-Eskijian Museum, Sheen Chapel
15105 Mission Hills Road, Mission Hills, CA 91345

Co-Sponsored by:
AGBU-ASBED
Armenian Jewelers Association
Hamazkayin Armenian Educational and Cultural Society
National Association for Armenian Studies and Research (NAASR)
Nor Serount Cultural Association
Organization of Istanbul Armenians
Tekeyan Cultural Association
United Armenian Council of Los Angeles for the Commemoration of the Armenian Genocide

Morning Session (9:45AM-12:30PM)

- *Dr. Ronald Marchese: "From the Monumental to the Miniature: Armenian Religious Embroideries from the Constantinople Churches"
- *Aram Kouyoumdjian, Esq.: "Arrested Development: Western Armenian Theater in the Nineteenth Century"
- *Dr. Vatché Mankerian: "Armenian Contributions to the Musical Life of the Ottoman Empire and Beyond"
- *Van Aroian: "The Abdullah Frères and Armenian Contribution to Photography in the Ottoman Empire"

Afternoon Session (1:30PM-4:30PM)

- *Dr. Christina Maranci: "Armenian Architects of the Ottoman Empire"
- *Dr. Ronald Marchese: "Metal and Other Objects from the Armenian Orthodox Churches of Constantinople: Treasures of Faith and Their Sociological Implications"
- *Mariam Vardanian: "Armenian Silversmiths and Goldsmiths of the Ottoman Empire"
- *Dr. Susan Pattie: "The Extraordinary Lives of Ordinary Things: Material Culture among Armenians in the Ottoman Empire"

*Special exhibition from the private collection of Mr. Osep Tokat, author of the book *Armenian Master Silversmiths*, will be held at the Ararat-Eskijian Museum only on October 18*

FOR FURTHER INFORMATION, PLEASE CONTACT
The Museum (818) 838-4862 or e-mail at Maggiegoschin@gmail.com
Maggie Mangassarian-Goschin (818) 357-1606
Prof. Vahram Shemmassian: (818) 677-3456; vahram.shemmassian@csun.edu
FREE ADMISSION DONATIONS WELCOME

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ՝ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՒՆ (ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

5-րդ դարու թարգմանչաց շարժումը հայոց պատմութեան անկրկնադարձային երեւոյթներէն մին է անկասկած:

Առաջին հայեացքով հոգեմտաւոր եւ մշակութային այս շարժումը իր էութեամբ եւ նպատակով բարոյաքաղաքական բովանդակութիւն ունեցող եղելութիւն մըն էր, որովհետեւ ամբօրէն հիմքերը կը կառուցէր մեր ազգային ինքնութեան, հայը կը խթանէր ինքնապաշտպանութեան հզօր միջոցներով, հայուն կու տար իւրաքայտուկ նկարագիր ու դիմագիծ եւ վերջապէս մեզի կը գինէր աչքիսի՝ դիմադրական ուժով, որ առ այսօր կ'օգտագործենք ուժացման եւ ձուլման ասեղ հոսանքին դէմ:

Մեսրոպ Մաշտոց հանճարը Նախաինստութեան պարզեւած ինչպիսի՝ նախազգացումով կուսեց, թէ՛ դարերու երկայնքին դէմ յանդիման պիտի գանք էքացման եւ վերացման վտանգին, օտարամուտ ուժեր եւ բարքեր անխնայօրէն պիտի խուժեն մեր կեանքէն ներս. ոչ միայն հուրի եւ սուրի, այլ՝ բարոյական ու կենցաղային մարտահրաշխներ պիտի սպառնան մեր յաւիտենական երթին. եւ այս բոլորին դէմ պատնէշուելու, կոփուելու եւ տոկալու անկապտելի գէնքը, նոյնինքն մեծագոյն հայրդիին թողած կտակն էր հայութեան, այսինքն՝ այբուբենը հայոց:

Ապրելու եւ գոյատեւելու բնագրը հաւաքականութիւնները կը մղէ գանազան հնարամտութեանց. ազգեր իրենց տեսակը չկորսնցնելու եւ իրենց շարունակականութիւնը ապահովելու մտավարժութենէն մեկնած՝ կ'որոնեն տարբեր միջոցներ, որ ինքնին բնութեան օրէնքն է հաստատապէս. այս առումով՝ հեռու ռազմամոլութենէ, նուաճողական ոգիէ, իշխելու եւ սպառնալու նախալարձակ նկարագիրէ, հայր գոյութեան պահպանման համար կառուցեցաւ իր մշակոյթին, լեզուին եւ հոգեմտաւոր հարուստ ժառանգութեան: Եւ այս արժէքները կը պարտինք, ի հարկէ, թարգմանչաց շարժումին:

Անտարակոյս, հայոց այբուբենին շնորհիւ կարողացանք կերտել սեփական մշակոյթ. կրցանք գանազանուիլ ուրիշ հաւաքականութիւններէ: Ան եղաւ խարխիւր մեր մշակութային ինքնութեան վիթխարի կառուցիչն՝ գրականութենէն գրչութիւն, երաժշտութենէն ճարտարապետութիւն, քանդակագործութենէն մանրանկարչութիւն եւ ինքնատիպ մտածողութիւն: Արդեօք չափազանցած կ'ըլլանք եթէ արձանագրենք՝ որ ան եղաւ հիմքն ու կռուանը մեր լինելութեան դարերու սլացքին. կորիզը հայրենակերտումին եւ ազգային գոյապայքարին:

Պատահական չէ, որ Մաշտոցը դարձուցած ենք կուռքը մեր օրացոյցին, յիշողութեան, ամէնօրեայ տքնանքին եւ ազգային գաղափարախօսութեան մէջ: Լուսաշող տիպարը անոր՝ սերունդներու ուղղիչ եւ դաստիարակիչ ռազմիրան է անվիճարկելիօրէն: Մնայուն ուսուցիչ մը, անշիջող դաստիարակ մը եւ զգաստութեան հրաւիրող մարգարէ մը, որ այբուբենով մեզ աւելի զօրացուց, ամբարպետեց եւ ջրդեղեց ամէն տեսակի արհաւիրքներու ընդառաջ: Մաշտոցով սկսած թարգմանչաց շարժումը կարելի է համարել հայու

ինքնութեան որոնման եւ ինքնահաստատման երթուղիին պինդ մեկնակէտը. խթանն ու գրաւականը մեր թէ՛ գուպարին:

Մաշտոց երեւոյթին եւ թարգմանչաց շարժման մէջ կարելի է առանձնացնել երկու չատկանի շնորհք. - քաղաքականն ու կրթականը:

5-րդ դարուն, յունական եւ պարսկական ռազմա-քաղաքական մրցակցութեան թատերաբեմ Հայաստանին եւ ասորական ու հելլենական մշակոյթներու բախման կիզակէտ հայ ժողովուրդին համար օրհասական գերինդիր էր ազգային գոյութեան հարցը. ի սպառ վերանալու վտանգը պէտք էր շրջանցուէր. արմատական դարման մը իսկական անհրաժեշտութիւն մըն էր: Ուստի, գիրերու գիւտը Մաշտոցի միջոցաւ մշակութային սիրանքէ աւելի քաղաքական աթթ էր. վերոնշեալ վտանգները հեշտութեամբ մեղմացնելու սքանչելի ելք: Մաշտոց գերագանցապէս յաջողեցաւ իր քաղաքական ծրագիրին մէջ: Այս առումով, ան հայ քաղաքական միտքի տիտաններէն է անվարան:

Միւս կողմէ, հայ ժողովուրդի մտաւոր մշակոյթի մակարդակին բարձրացումը անխուսափելի նախապայման էր ազգային եւ հոգեմտաւոր զարթօնքին համար: Ուսեալ, բանիբուն եւ մտաւորական սերունդ էր անհրաժեշտ ազգային վերագարթնումը երաշխաւորելու համար. ուստի, կրթական ցանցի մը գոյառումը՝ օրուան հրամայական: Մաշտոց նախաձեռնակ եղաւ այդ յոյժ էական առաքելութեան եւ կրթական պինդ ենթակառուցով թրծեց սերունդներ, նորափթիթ երիտասարդութեան ջամբեց լեզու, գիտելիք, ուսում եւ կրթութիւն: Կրթական ենթակառուցը հիմքը հանդիսացաւ հայ ժողովուրդի մտաւոր եւ իմացական լուսաւորութեան:

5-րդ դարուն, ո՞վ կրնար գուշակել, որ հայ ժողովուրդի գաւակները յետագայ դարերուն պիտի ապրէին աշխարհով մէկ սփռուած. այդ ցաքուցրիւ իրողութեան մէջ, ուժացման ալիքը կրնայ կլանել բոլորը անխտիր: Մաշտոցի հանճարը անգամ մը եւս կը փայլատակի որպէս ինքնապաշտպանութեան լաւագոյն հնարք: Մաշտոցով սկսած հայկական կրթական ցանցը, կրկին գտնուելով իր բարձրութեան վրայ, հայ սերունդներուն կ'ապահովէ հայոց լեզու եւ ազգային ինքնութիւն: Մաշտոցը տակաւին կ'ապրի հո՛ն՝ ուր կը բաբախէ հայոց լեզուին աւելնող կշռոյթները, ուր հայոց բառն ու բանը կը լսուին ու կը խօսուին մատղաշ սերունդներու առօրեային մէջ: Դժուար չէ նշմարել, որ այն հայագաղութները որոնք օժտուած են Մաշտոցի կրթական ամբողջութեամբ առաւել կը պահպանեն ազգային միջնորդան ու միջավայրը, իսկ այն հայագաղութները որոնք զուրկ են հայկական դպրոցների՝ մէտ են արագընթաց շոգիացման:

Թարգմանչաց տօն. ի՞նչ նուիրական իրադարձութիւն եւ մարտահրաշխ վերստին հայնալու: Սակայն... կը կոտտան բոլորիս խոցեալ սիրտերը, երբ հայ ծնողներ երես կը թէքեն Մաշտոցի տուներէն,

ՓԱՌՔԸ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ռ. ԿՈՐԻԻՆ

Ահա՛, Հոկտեմբեր ամիսն է, աշնանային եղանակի մուտքն առաջին իր բնութեան նախշուն զարդարանքով: Տարուայ իւրաքանչիւր ամիսը հարուստ է անցեալի տարատեսակ պատմութիւններով, Հոկտեմբերը մեզ համար առաւել, քանի որ իւրաքանչիւր տարի այս ամսում դպրութիւն եւ մշակոյթ կերտող աստղաբոյլ երախտաւորների յիշատակին նուիրուած կատարուած են տօնակատարութիւններ, միջոցառումներ եւ հանդիսութիւններ հայրենիքում եւ Սփիւռքում: Հանրագումարի է բերուած մէկ տարուայ ձեռքբերումները եւ ներկայացուած են արուեստից նոր ստեղծագործութիւններ: Մշակոյթը որեւէ մի ժողովրդի էութիւնն է ներկայացնում: Մենք հայերս հնադարեան մշակոյթ ունեցող ժողովուրդներից ենք, իւրաքանչիւր պատմութեամբ, լեզուով եւ աւանդութեամբ:

Մշակոյթը եւ ազգը ինքնաբերաբար չէ որ գոյատեւում են, այլ իւրաքանչիւր ազգի գաւակի նախնաձախնդիր արարումով, պահուած գով եւ գոհողութիւններով է որ մշակոյթը ծաղկում է, հայրենիքը բարգաւաճում է եւ հայր յաւերժութեան երթի ճամբան է գնում:

Մեր պապերի մշակութային ստեղծագործութիւններից այն ինչ հասել է մեզ՝ հրաշքով գերծ են մնացել մեր երկիրը կողոպտող ու թալանող թշնամիների ձեռնահասութիւնից: Ստեղծագործող ու շինարար մեր ժողովրդի ողջ արարումները եթէ պահպանուէին, ով

գիտէ ինչ նախնաձեւի վիճակ պիտի ներկայացնէինք: Մեր պապերի գլխից կտրուած է եղել երկար խաղաղ պայմանների գոյավիճակը, շարունակ արշաւանք, կռիւ, օտարների տիրապետութիւն, գերութիւն, ջարդ եւ կոտորած ու փոթորկալից վիճակ, նրանք ամենակարճ խաղաղութեան պայմաններում իսկ արուեստի կոթողներ են ստեղծել, որոնցից շատ քչերն են մեզ հասել, այն էլ ինչ հասել է, դա ապացոյցն է մեր ժողովրդի բարձրարուեստ կարողականութեան:

Մշակոյթի ճառագայթող հիմնաքարը պատկան ժողովուրդն է իր տաղանդներով ու հանճարներով, դպրութեան առանցքն է կազմում լեզուն եւ լեզուամտածողութիւնը: Մեր հայերիս լեզուն հայերէնն է, որի այբուբենի արարիչն եղաւ Սբ. Մեսրոպ Մաշտոցը կեանքի կոչելով 406 թւին: Մեսրոպեան տառերի գիւտով հիմքը դրուեց հայոց դպրութեան, որը դարձաւ հայ ժողովրդի գոյութեան առհաստացեան:

Մշակոյթի տօնի առիթով սոյն գրութիւնը ձօնում եմ հայոց մտքի ու բանի գանձարանը հարստացնող եւ ճոխացնող արուեստից ստեղծագործողներին, Մեսրոպեան Չահր վառ պահող մեր ուսուցիչներին եւ բոլոր նրանց, ովքեր իրենց հայապահպանման ծառայութիւնն են բերում առ ի գոյատեւումն սերունդների եւ հայոց մշակոյթի:

(Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցին ձօնուած իմ պոէմը՝ «Փառքը Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի»-ից մի պտղունց հատուած է ներկայացուում)

Նախերգանք

Տարօն գաւառի Հացեկաց գիւղում,
Շինական Վարդանի ընտանիքում,
Յամի տեան 360 թուականին,
Մի մանուկ ծնուեց:

Նրան մկրտեցին Մեսրոպ անուն,
Յետոյ անուն-ազգանուն ընդելուզուած,
Ոնց ջախը ժամի լոյսերով փնջուած,
Յորջորջուեց Մեսրոպ Մաշտոց անուն:

Նրա տաղանդն ու ձիրքն անթեղուած,
Մի օր պիտ բռնկէր ի սէր հայութեան,
Հայոց համար ճակատագիր ճշտեր,
Յաւերժ կեանքի ճամբան առաջնորդեր:

Անյոյս վիճակին յոյս, հաւատք
Գնրչնէր,
Սեփական դպրութեամբ ազգը
Գինէր,
Լուսոյ տաճարներ ամենուր հիմնէր,
Հայաստան աշխարհը լուսաւորէր:

*****

Երկնեց հայաոգի, խորհրդաւոր
Գնաճարերը,
Հայի արիւնից ու էութիւնից
Ծնուած գրերը,
Հայի հոգու պէս գեղեցիկ ու

արեւոտ տառերը,
Հայի հաւատքը ճառագայթող
Աւետարանը:

Նա տառապանքով, բայց սիրով
արարեց գրեր,
Անարիւն գէնք, զօդող, առիւք-
նող եւ արեւային,
Խաւարակուռ մտքերը լուսաւորող
փարոսներ,
Հայոց սրտերը միացնող պատգամ
երկնային:

Հայի Աստուածը նրան օգնեց,
Արարումի ձիրք ու տաղանդ
տուեց,
Որ հայի հաւատքը անեղծ պահի,
Որ հայ սրտերի կապը ջերմ պահի:

Երբ տառերի գիւտը իմացուեց,
Սրտերում ոգեւորութիւն տիրեց,
Աշակերտներն առ Աստուած աղօթեցին,
Գոհութեան հանդէս կազմակերպեցին:

Ամէն գործ իր սկիզբն ունի,
Ամէն սկիզբ իր վերջն ունի,
Ամէն վերջ իր պտուղն ունի,
Ամէն պտուղ իր արդիւնքն ունի:

Գնութեամբ կեանքը արգասաւորուեց,
Հրաշագեղ եւ անմահ տառերը
լուսապայծառ,
դարձան հայ ժողովրդի երթի
ճամբան:

ԱՆՍԱՌ ՓԱՌՔԻ ՆԵՐԲՈՂ ՍՈՒՍԱՆԵՐԻ ԼԵՌԱՆ ԼԱՆՋԻ ՇԵՆԵՐԻ ՔԱՋԵՐԻՆ

ՊՕՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

«Եթե մի երեք այդպիսի Մուսա Լեո լոյս ընկնէր, գործը այլ ընթացք կը ստանար: Ա՛յն, Սրբազան, երանի՛մ Մուսա Լեոն գագաթին լինէի: **Յովհաննէս Լեփիսուս**»

Աշխարհն առողջ, լիարիւն ազգերի հետ ի հաշուի նստում եւ ոչ՝ հանճարեղ ու տանուլ տուած դժբախտների:

Եզրի Չարեան

«Միտք պահէ՛, թէ դու Մուսա Լեոյի ես, նոյնիսկ եթէ բախտ քու անձը բերած ըլլայ ինչ այս նոր հոդերուն կամ նետած տարագրութեան որեւէ գեհանի մի կրակին: Միտք պահէ՛: Գառաւուռ օրեր՝ Գառաւուռ արեգակի պէս, Գառաւուռ դար կը լուսաւորեն:»

Եզրուարդ Պայանեան

«Եւ երբ մեծ տեսանք թուրքիայի այդ գոհին՝ մեզ յառած մարող աչքերով, որոնց մէջ յոյսի շող առկայ չէր, մեծ վերջապէս հասկացանք, որ այդ մեր հոյսն է մեծնում Արեւելիում եւ մեծնում է հեկտրա համար, որ նա մեր հոյսն է, որի յանցանքն այն է, որ նա համակուած էր մեր գագաթում ներքով, սիրում էր այն, ինչ մեծ սիրում, մտածում էր այնպէս, ինչպէս մեծնեմ մտածում, հաւատում էր նրան, ինչին մեծնեմ հաւատում էր իմաստնութիւնը, արդարութիւնը, բերքութիւնը, արուեստը: Սա էր նրա անհաւելի յանցանքը: Հայաստանը վերջին շնչում է, բայց նա կը վերածնունդէ: Արեւան այն փոքր փանակութիւնը, որը նա դեռ պահպանում է, բանկազին արիւն է, որից հերոսական սերունդ է ծնունդ առնելու: Ժողովուրդը, որը մեծնել չի ուզում, երբեք չի մեծնի:»

Անաթոլ Փրանս

Ապոլոնը իրենց թեւերին յենած, մուսաները ճախրում էին դէպի «Աքրա» լեռան գագաթ: Անցել էին ծովերի վրայով, անցել անհրապույր բնութեամբ երկրների վրայով, հասել մշտադալար անտառներով լեռներ, մի պահ պտտել նրա վրայ, գմայլել նրանց առինքնող գեղեցկութեամբ, ապա թեքուել աջ, իջել «Աքրա» լեռան գագաթի ջեւս աստուծոյ տաճար, նրա պատուին գոհ ու պաշտամունք նուիրելու:

Մինչեւ ծովի ափեր հասնող այդ ընդարձակ լեռների շրջանը կոչուել էին Պիերոս-Պիերիա: Տեղի բնիկները նկատել են իրենց լեռների վրայով անցնող ջեւս աստուծոյ որդի Ապոլոնին ու նրա մուսա քույրերին: Պիերիայի աստուածներին սպասարկող քուրմերը սկսել պաշտամունք նուիրել նրանց, ի պատիւ նրաց, իրենց ընդարձակ լեռների շրջանը նրանց անուանով՝ «Մուսաների Լեռներ» անուանել:

Արեւելքի արքաների-արքայ Մեծն Տիգրանի քաջերի գէնքը հասել է նաեւ Պիերիայի լեռներ: Արքայի գորագուհու, գինուորական տողանցքով մտել Անտիոք, հանդիսաւոր արարողութեամբ նրան յանձնել են Սեյեկեան պետութեան թագաւորների թագը, հռչակել՝ «Սեյեկեան պետութեան տիրակալ»: Արքայի գորական գունդերի հետ եկել էին նաեւ Արմինա-Հայաստանի հարաւի բնակիչների հոծ խումբ, բնակութիւն հաստատել քաղաքա-

մերձ դաշտում, հող մշակել: Լեռնական մարդիկ էին, անսովոր դաշտալին տաք կլիմայի: Տիգրան արքային ու փոխարքայ Բագարատին (Տիգրան արքայի բանակի գորաւարներից) խնդրել բնակութիւն հաստատել Անտիոքին մօտիկ լեռների լանջերին: Տիգրան արքան Անտիոքի աւազանից պահանջել է տեղեկութիւններ այդ լեռների մասին: Տեղեկանալով Պիերիա-ի մասին շրջան արած պատումներին, հրամայել քաղաքային մատենաւում այն անուանակոչել՝ «Մուսաների Պաշտամունքի Լեռներ», թոյլատրել իր գորագուհու հետ եկած մարդկանց բնակութիւն հաստատել այնտեղ:

Լեռան լանջերին, արեւի երեսին նայող շէնքեր յաննեցին: Նախնիների նման, առուներ բացեցին՝ մօտիկ գետի ջրերը դաշտեր հոսեցին: Լեռան լանջերին դարաւանդներ պատեցին, իրենց երկրից բերած տանձենի, խնձորենի, սալորենի, թթենի ծառեր տնկեցին: Իրենց աստուածների, «Միւր Կաթին» ի տաճարներից բերած ծիրանի ծառեր հողին տուին, որ անտիոքիները կրակէ պտուղ ճաշակէին: Իրենց յաւերժութեան խորհրդանիշ նշաններ տնկեցին, որ աստուծու կարմիրը հոսէր լեռների երեսին: Անտառների բացատներում հոնի ծառեր տնկեցին, տե՛սել էք ծաղկած հոնենի, աստուածները կրակ են վառում նրանց ոստերին, որ մարդիկ գնան ափերով լոյս ժողովեն, դէմքերը ցողեն աստուածների կրակով, որ նրանց հոգիները հայրենեաց սիրով հրովառուեն:

«Մուսաների Պաշտամունքի Լեռ»-ան լանջերի շէնքեր մարդիկ, իրենց հայրենի երկրի նման հողի մշակ-երկրագործներ եղան, իրենց երկրից բերած հումքեր տուին հողին, լեռան լանջերին հող արարեցին: Ենթերի ու լեռների լանջերին կանաչ շապիկներ փռեցին, որտեղ խարոյկի հազար-հազար գոյնի կրակի բոցեր վառուեցին: Հազար-հազար տարիների արարում եղեւ այնտեղ:

Հեռու արեւելքի խաշնարած մարդիկ, անապատի դաժանութիւնը ու իրենց հաւատքի խելացի մոլուցքը սրտերին, ներխուժեցին Մերձաւոր Արեւելք, Փոքր Ասիա երկրներ, հասան նեղ Բիւզանդիոնի մայր ոստան, ասպատակ գինուորներ երեք օր խրախճանքի խարոյկներ վառեցին փողոցներում, պատնեներում, մոխրացաւ-սեւացաւ Բիւզանդիոն ոստանը, սպաննեցին կայսրին, նահատակուեցին նրանց պաշտպանական մարտերին եկած Արմէն արորդիներ: Բիւզանդացի կայսր, փլեցիր արարչական բարձրաւանտակ երկրի պարիսպը, մեռար նրա հանդէպ գործած մեղքերի համար: Օսմանը ձին հեծած մտաւ տաճար, պղծեցին նրանց Աստուծոն ու նրա Որդուն: Տիրեցին Ասորիքին ու աւելի հեռուների Մուսաների շէնքերին: Արմինա բարձրաւանդակին տիրելու համար երկարատեւ պատերազմ օսմանցի թուրքի ու Պարսկաստանի միջեւ, Արաքսի ջրերով այն բաժանեցին երկու մասի՝ Արեւելեան ու Արեւմտեան Հայաստաններ:

Իրենց հաւատքին «Ղայիմ» կանգնած Աստուծոյ սպասաւորները յորդորեցին հնագույնի տեղերին, ստորիկ եղան, տուրք վճարեցին տիրողին, փաշաներին, պէկերին, քիւրտ ցեղապետներին: Անուշ մանչերին որպէս տուրք պոկեցին մայ-

րերի գրկերից, կրօնափոխ արեցին, իսլամացրին, դաժան գինուորներ եղան: Ծառ-շատ Արմէն-Հայեր, առանց կուռի փախան իրենց արարչական երկրից, կեդրոնախոյզ նախարարներ, նոր հաւատքի սպասաւորները սպաննել էին նրանց «Հայրենեաց Ոգին»: Ընդվզեց հայրենեաց հողին կառչած Հայը, գէնք վերցրեց, ազատագրական պայքար մղելու համար ելաւ լեռներ, կուռեց թուրքի ու քիւրտի դէմ, քիչ էին, պետութեան դէմ կուռելու համար արդէն շատ քիչ էին: Պարտուեցին...: Աշխարհի մարդիկ պատերազմում էին, աշխարհը նորէն բաժանելու ու վերաբաժնելու: Թուրքը գերմանի հետ կուռի դաշտում էր: Յարմար առիթ էին համարել ոչնչացնելու բնիկ Արմին-Հայ ցեղին, կարաւաններ կազմած տարագրել անապատներ, գինուորագրել առանց գէնքի: Սարսափելի է մտածել, որ առանց կուռի սպաննուեցին, տարագրուեցին իրենց հազարամեայ հազարաւոր շէնքերից: Ո՛վ էր իրենց հոգիներում սպաննել իրենց հին աստուածների, նահապետների, նախնի արիական քաջերի կուռի ոգին, քարոզել էին հնագանդել տիրոջը, ներել, սիրել թշնամուն, շա՛տաշա՛տ քիչ շէնքում, մի քանիսում, կուռ տուին դուշմանին: Հինգ ռազմական էին խարսխում փարաւոնների երկրի Փորթ-Սայիտ նաւահանգստի քարափին: Նաւի կամրջակին կանգնած երկու գինալառ լեռնականներ, մառգէրների հիսուն երեք համազարկ տուել, ի պատիւ իրենց հիսուն երեք օրերի յաղթական կուռի: Բազմութիւն էր քարափում, զարմացել, ո՛վքեր էին այդ ռազմական լեռնականները: Իմանալով իրենց ցեղի դուշմանի դէմ նրանց յաղթական կուռը, որբուկներին գրկած մայրերը պարսականքի խօսքեր կանչել՝ իրենց շէնքում դուշմանի դէմ կուռի չելած տղամարդկանց:

Մուսաների Լեռան մարդիկ կուռի խարոյկ էին վառել իրենց լեռան գագաթին, զարկում էին դուշմանին: Կուռ էր նրա բարձունքներին, լեռան խորը ձորերը ահաւոր մոնչիւնով արձագանգում գէնքերի որոտները, կուռի համաուռազ էր այն: Պատերազմ էր Մուսաների լեռներում, բոլորը, նաեւ իրենց հաւատքի լեռնական սպասաւորները, մերժել էին դուշմանի հնագանդութեան, նրան ներելու պատուիրանները:

Անտիոքի Գայմագամը, (կառավարիչ) 1915 թուականի Հուլիսի 13-ին ազգաբարոյութեան գիրուղարկել Մուսաների Լեռան շէնքերի «Մուխթարներին» (գիւղապետ)՝ եթէ օրերի ընթացքում պատրաստ լինել տարագրուելու: Եօղունջուղ գիւղի Աւետարանչական պատուելի՝ Տիգրան Անդրէասեան, Զէյթունի հոգեւոր հովիւր եւ տեղի որբանոցի պատասխանատուն, կարաւանների հետ քայլել, այնուհետեւ ճամբորդելով Ամերիկեան

Միսիոնարների միջնորդութեամբ, հասել հայրենի Եօղունջուղ գիւղ: Տիգրանը, նոյն գիւղի քահանայ Աբրահամ Տէր-Գալուստեանի տանը, գիւղապետերի ու երեւելիների հետ խորհրդակցական ժողով գումարել, որին չէին մասնակցել Քէպուսիցի գիւղի երեւելիները: Տիգրանը պատմել է վերադարձի ճանապարհին հանդիպած կարաւանների արհաւիրքի դրուագները, թշնամու գորանոցներից դասալիք գինուորներ պատմել տարագրութեան ճամբաների սարսափների մասին: Որպէս փրկութեան միակ միջոց եւ իրենց կանանց պատուի ու հայրենի հողի պաշտպանութեան համար Տիգրանը յորդորել է ապաւինել իրենց լեռներին, կուռի ելնել նրա բարձունքներ, լեռան ստորոտների ժայռեղէն կուրծքին փշրուող ծովից հնարաւոր փրկութեան յոյսի լոյս որոնել: Տիգրանը իր յանդուգն առաջարկը պաշտպանել, որ շինականները լաւ նշանաու անվեհեր մարդիկ էին, լեռները ծածկուած խիտ անտառներով, ծանօթ նրանց միջով անցնող նեղլիկ ճամբաներին, Աստղիկն ու Մուսա քույրերը մշուշել էին այն:

Ապստամբել է Արմէն-Հայը, յեղափոխական ոգու խարոյկներն էին բոցավառուել լեռնականների սրտերում, աշխարհը վերափոխելու, ո՛չ, իրենց հոգիներում նախնի Արմէն հեթանոս ցեղի աստուածների ոգու անթեղուած կրակն էր նորէն ճարճատում, Վահագնի ստուերն էր նաեւ ելել Մուսաների լեռներ՝ կուռ տալու դուշմանին, սպաննելու իրենց լեռներ ելած թշնամու գինուորին:

Գիւղեր են ժամանել ոստիկանները... գիւղերում ոչ մի մարդ: Նրանք արդէն լեռների բարձունքներին էին: Մինչեւ կը պատրաստուէին ճամբար դնել, տեղատարափ անձրեւ է տեղացել՝ շարունակել ամբողջ գիշերը: Լեռնականները, բնութեան արհաւիրքը դիմագրաւելու համար վատ էին նախապատրաստուել՝ չէին հասցրել խրճիթներ պատրաստել, թրջուել էին բորբոք՝ մօտ հինգ հազար հոգի, թրջուել էր իրենց հետ բերած ուտելիքը, յատուկ խնամքով կարողացել էին թրջուելուց պահպանել փամփուշտների վերալիքաւորման վառօդի ռազմամթերքի պաշարը:

Յաջորդ օրը, բոլոր աշխատող մարդիկ, լեռան գառիթափերի կարեւոր ռազմական նշանակութիւն ունեցող կէտերին խորամտներ փորել, որտեղ հողային չէր, իրարու վրայ ժայռեր թաւալելով՝ հզօր պատնէշների ամրութիւններ ստեղծել: Այնտեղ տեղաբաշխել էին որոշ թուաքանակով հրաձիգների խմբեր: Ժայռաբեկորներ էին դիզել, իրենց նախնի Անգեղաց Տորքի նման յարձակուող թշնամու գորքի վրայ գլորելու: Պատասպարուելու համար հիւղակներ պատրաստել, զօրանոց պատել:

(Շարունակելի)

ՀԱՅՈՑ ԼԵՁՈՒՆ՝ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՒՆ

Շարունակուած էջ 14-էն

երբ ազգային գործիչներ ու քաղցնեխացած ջոջեր, պատասխանատու դիրքեր զբաղեցնող տարրեր թէ քիչ մը ուշ հարստացած նորելուկ «ընտրանի»ներ իրենց թոթովախօս որդիները կը մղեն օտար ափեր՝ Մաշտոցի անհաղորդ միջավայրերում մէջ ազգ ու լեզու մոռնալու համար, աւելի ուշ՝ ուրանալու համար...: Թարգմանչաց տօնին այս-

օրուան պատգամը պարզ է ու մեկին՝ հայոց լեզուն՝ ինքնութիւնը հայուն:

Մինչ, խոնարհելով մեծն Մաշտոցի յիշատակին առջեւ, տաղանդաշատ բանաստեղծ Սիւսանյանի բառերով կը հաստատենք՝ ՄԵՍՐՈՒՆ, ՀԱՅ ԴԱՐԵՐՈՒՆ ԴԻՍԻՍԱՅ ԿԵՑՈՂ՝

Դ Ո Ւ Ն Ա Դ Ա Մ Ա Ն Դ Ե Ա Յ Ա Պ Ա Ռ Ա Ք:

«ԱՐԱՐԱՏ» ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՍՄԲՈՒԿԻ ՍՆՆԴԱԿԱՆ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեցուկ կենսանիւթերով եւ հանքանիւթերով, Սմբուկը կենսական եւ ուժ պարունակող պտուղի տեսակ մըն է:

Սմբուկը իր բաղադրութեամբ՝ մարմնի առողջութեան կը սատարէ, մինչեւ իսկ կ'անխարզիլէ քաղցքեղը եւ կը նտագեցնէ մարմնի իւրը (քոլէսթէրոլը):

Սմբուկը կը պարունակէ նաեւ "chlorogenic" կոչուած թթուածինը - բուսական բաղադրութիւն ունեցող, հակա-օքսիտացնող եւ մարմնի վատ իւղերը նուազացնող իր յատկանշական ազդեցութեամբ: Այս թթուածինը նաեւ մարմնի բջիջները հիւանդութիւններու դէմ պատրաստող եւ պայքարեցնող

յատկանիշներ ունի:

Սմբուկի կեղեկներուն մէջ կը գտնուի Nasunin (Նասունին) կոչուած հակա-օքսիտը որ կ'անխարզիլէ հիւանդութիւններու եւ քաղցքեղի յառաջխաղացքը:

Սմբուկը կը պարունակէ սքանչելի նեարդ - (Ֆայպր), որ կը պահպանէ մարմինը երկրորդ տեսակի շաքարախտէն եւ կը հանգստացնէ մարտդական դրութիւնը: Անոր մէջ կը գտնենք նաեւ կենսանիւթեր եւ հանքանիւթեր - վիթամին A, B, C, Ֆոլէյթ, փոքրածաւք, մակնէզիում, գալսիում, եւ ֆոսֆորիւս: Սմբուկը կրնայ նաեւ "ալլէրթիք" հակա-ազդեցութիւն յառաջացնել ունանց մօտ: Հարկ է գտնել ըլլալ:

ԻՆՉ ՕԳՏԱԿԱՐ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻ ԽԱՂՈՂԸ

1. Խաղողի հատիկները կը պարունակեն շատ շաքար եւ քրքմեղ (Galium): Խաղողն ու անկէ պատրաստուած հիւթը կը բարելաւեն մարմնի ջուր-աղային փոխանակութիւնը, որուն իբրեւ արդիւնք մարմինը կը մաքրուի միզաթթուէն:

2. Խաղողը օժտուած է միզամուղ յատկութեամբ: Բացի այդ, լաթթուցնող ու քրտնամուղ ազդեցութիւն կ'ունենայ մարմնին վրայ: Լաւ միջոց է երիկամներու եւ միզաքարային հիւանդութիւններու, ինչպէս նաեւ փորկապութիւններու պարագային: 3. Կ'օգնէ կարգաւորելու զարկերակային ճնշումը: 4. Կը նպաստէ քոլէսթերոլի մակարդակի նուազեցման ու սրտամկանի ուժգնութեան բարձրացման:

5. Խորհուրդ կը տրուի սակաւարիւնութեան պարագային, ջրային ու ֆիզիքական հիւստիան, յատկապէս կենսանիւթատապի կամ

ալ ապաքինման ժամանակ, քանի որ կը պարունակէ շաքար մը կենսանիւթեր ու հանքային նիւթեր:

6. Շատ օգտակար է պրոնշիթով, ասթմայով ու թոքախտով հիւանդներուն, կ'օգնէ շնչուղիներէն լորձի հեռացման:

7. Մուգ գոյնի պտուղներուն մէջ p-active նիւթերու՝ պիոֆ - լաւոնոյի տներու պարունակութիւնը աւելի շատ է, քան բաց գոյնի տեսակներուն մէջ: Անոնք կը նպաստեն սիրտանօթային համակարգի ամրապնդման: 8. Խաղողը կը պաշտպանէ մաշկը կնճիռներու յառաջացումէն, շրջակայ միջապայի վնասակար գործօններու ազդեցութենէն՝ պահպանելով մաշկի թարմութիւնն ու երիտասարդութիւնը: Խաղողէն կը պատրաստեն հիւթ, անուշ, գինի եւ այլն: Իւրաքանչիւր վիճակի մէջ անիկա բարեբար ազդեցութիւն ունի մարմնին վրայ:

ՈՐՈՆՔ ԿՐՆԱՆ ԱՄԵՆԵՆ ՀԱՏ ԱԶԳՈՒԼ ՄՇՏԱԿԱՆ ԸՆՇՈՒԱԾՈՒԹՆԵՆ

Նորագոյն հետազոտութիւններուն համաձայն՝ քանատացիներուն աւելի քան 23 առ հարիւր համեմատութիւնը խոտտովանած է թէ կը տառապի լուրջ եւ մշտական ճշուածութենէ (Chronic Stress): Անոնք նաեւ յայտնած են թէ ճնշուածութիւնը անոնց մօտ առկայ է գրեթէ ամէն օր: Մշտական ճնշուածութիւնը կը բարձրացնէ հոգեկան եւ ֆիզիքական առողջութեան վատթարացման վտանգը, սակայն ամէն մարդ չէ որ նոյն ձեւով կ'ազդուի ճնշուածութենէն եւ կը կրէ անոր հետեւանքները: Ըստ մասնագէտներուն, կարգ մը մարդիկ կը զարմարին ճնշուածութիւն պատճառող կեանքի պայմաններուն, իսկ ուրիշներու պարագային՝ ճնշուածութիւնը կրնայ չափազանց վատ հետեւանքներ ունենալ:

Քանատայի մէջ գտնուող Քոնքորտիա Համալսարանի հետազոտական խումբը բարեբախտաբար յաջողած է յայտնա բերել թէ որոնք ամէնէն շատ հակամէտ են ազդուելու ճնշուածութենէն: Անոնց հետազոտութեան մասին անդրադարձած է Stress ամսագիրը, ըստ որուն քանատացի գիտնականները քննած են մասնակիցներուն ճնշուածութեան մակարդակը թէ՛ սովորական ուսման օրերուն եւ թէ՛ քննութիւններու ժամանակ:

Բնականաբար, քննութեան ժամանակ ուսանողներու մօտ կը բարձրանայ ճնշուածութիւնը: Նշենք, որ այս հետազոտութեան մասնակիցներուն թիւը հասած է 76-ի:

Հետաքրքրական է, որ գիտնականները ուսանողներու ճնշուածութեան մակարդակը քննելու համար հիմնականօրէն ուշադրութիւն դարձուցած են անոնց արտի տրոփումները:

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ

Շարունակուած էջ 13-էն

զարմանում էին, թէ տառերի գիւտից անմիջապէս յետոյ, գրաբար լեզուն ինչպէս ձեռք բերեց այնպիսի արտայայտչական կարողութիւն ու ձկնուտութիւն, այնպիսի հարազատութեամբ ու գեղարուեստական բարձր որակով արտայայտելու թարգմանուած բարդ երկերը: Ես հաւատացած եմ, որ դա արդիւնքն է թարգմանիչների կատարած տքնաջան աշխատանքի, որ կրօնական արարողութիւնների ընթացքում, տեղի վրայ միաժամանակ կատարած բանաւոր թարգմանութիւնների միջոցով մշակուած, կոկոնում ու յղուած էին գրաբարը, ժամանակի հանրային, հասարակական հաղորդակցութեան լեզուն. վարժուած էին թարգմանութեան աշխատանքում: Հայոց քրիստոնէութեան ընդունումից մինչեւ տառերի գիւտը շուրջ մէկ դար է լինում. այդ հարիւր տարիների ընթացքում կրօնական արարողութիւնների ժամանակ թարգմանիչները շարունակ հայերէնի թարգմանեցին յունարէնն ու ասորերէնը, մշակեցին հայերէն գրաբար լեզուն, հմտացան թարգմանութեան գործում, ու երբ գործը եկաւ Սուրբ Գրքերի հիմնաւոր, գրաւոր թարգմանութեանը, թարգմանիչները հմտացած, պատրաստ էին. Սուրբ Գրքերի եւ մնացեալ կարեւոր երկերի թարգմանութիւնը յաջողութեամբ իրականացրին: Լեզուաշինութեան ազնիւ ու ներհուն աշխատանքում դա էլ թարգմանչաց շարժման նուաճումներից է:

րու փոփոխութիւններուն՝ երբ ուսանողները կը հանգստանային եւ երբ անոնք կը մտածէին մտահոգիչ դէպքերու մասին: Իսկ նախքան քննութիւնները, ինչպէս նաեւ քննութիւններու ժամանակ անոնք հետեւեցան ուսնողներու տրամադրութեան փոփոխութիւններուն:

Փորձարկումի ընթացքէն աւելի հետաքրքրական են անոր արդիւնքները, որոնք ցոյց տուին թէ ճնշուածութենէն ամէնէն շատ կրնան ազդուել այն անձերը, որոնց արտի տրոփումները կայուն կը մնան մտահոգութեան ժամանակ: Այլ խօսքով՝ երբ մտահոգութեան ժամանական արտի տրոփումները քայլ չպահեն ուղեղին մէջ տեղի ունեցող հորմոնային փոփոխութիւններուն հետ, անձը կրնայ հետագային առողջապահական հարցեր դիմադրաւել, ճնշուածութեան հետ չկարենալ յարմարելու հետեւանքով:

Հիմնուելով Քոնքորտիա համալսարանի հետազոտութեան արդիւնքներուն վրայ կարելի է եզրակացնել թէ արտի ձկնուտութիւնը կրնայ անհատին հոգեկան եւ ֆիզիքական առողջական վիճակը գնահատելու կամ գուշակելու գործօն մը ըլլալ:

Յստակ է, որ ճնշուածութեան կամ մտահոգութեան ժամանակ մարմնին համար աւելի նպաստաւոր է, որ արտի տրոփումները անկայուն ըլլան: Բնականաբար, ճնշուածութեան պարագային սիրտը կը սկսի արագ տրոփել, որպէսզի յաւելեալ թթուածին (oxygen) հայթայթէ մարմնի մկաններուն եւ ուղեղին եւ միւսներուն ժամանակ արագօրէն դուրս հանէ մարմնին մէջ գտնուող յաւելեալ ածխածինի երկօքսիտի (carbon dioxide) քանակը:

Յայտնի է Աստուածաշնչի հայերէն թարգմանութիւնը, կատարուած Երդ դարում, որպէս »Թարգմանութեանց Մայր Թագուհի«: Այդ ժամանակաշրջանում յունարէնից եւ ասորերէնից հայերէնի թարգմանութեան բազմաթիւ երկեր, ինչպէս՝ Աթենաս Աղեքսանդրացու, Բարսեղ Կեսարացու, Սեբերիանոս Գաբաղացու, Կիրեղ Երուսաղեմցու, Եւսեբիոս Կեսարացու, Եփրեմ Խուրի Ասորու, Յովհան Ոսկեբերանի, Գրիգոր Նազիանզացու, Գրիգոր Նիւսացու, Պրոկլի, Դիոնիսիոս Թրակացու, Փիլոն Եբրայեցու, Տիմոթէոս Կոզի, Պորփիրի, Արիստոտելի, Պլատոնի գործերը: Այդ երկերից մի քանիսի բնագրերը կորած լինելով հայերէն օրինակները բնագիր են համարուած:

Սահակ Պարթեւի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի աշխատասիրած հոգեւոր եւ ծիսական երկերը, Կորիւն Սքանչելիի, Ղազար Փարպեցու, Մովսէս Խորենացու, Եզնիկ Կողբացու, Եղիշէի եւ միւսների գործերը հեղինակային աշխատութիւններ ու ստեղծագործութիւններ լինելով հանդերձ, շահուել են նաեւ թարգմանական վաստակից: Այսպիսին է եղել թարգմանիչների եւ թարգմանչաց շարժումի ազդեցութիւնը եւ արդիւնքը հայոց ազգային գրագրական հոլովոյթում: Մշակութային, բանասիրական, մատենագիտական եւ գրական տօներով ենք ըստ արժանաւորի մեծարում հայ դասական թարգմանիչներին եւ գրական ստեղծագործող քանքարաւորներին: Փառք հայ մշակոյթին:

ՍՆՆԴԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԽՄԻՉՔՆԵՐԸ ԿԸ ՓՃԱՑՆԵՆ ՄԱՇԿԸ ԵՒ ՉԵՆ ԱԶԱՏԵՐ ԱԻԵԼՈՐԴ ԿՇԻՈՔԵՆ

Չուիցերիոյ սնունդի ուսումնարանի անդազէտ Ամանտա Փէյն կը պնդէ, որ ցած ջերմութով խմիչքները, փոխանակ լուծելու աւելորդ կշիռքի խնդիրները, կը խորացնեն գանոնք եւ բացի այդ՝ կը յառաջացնեն մաշկի արագ ծերացում:

Անոր ուսումնասիրութիւններուն իբրեւ արդիւնք պարզուած է, որ սննդագիտական խմիչքներու սի բահարները իւրաքանչիւր կառուցուածք ունին՝ փորի եւ գօտկատեղի վրայ աւելորդ ճարպային ծալքերով: Ասիկա կը վերաբերի նաեւ անոնց, որոնք կը նախընտրեն այնպիսի խմիչքներ, որոնց մէջ շաքարի փոխարէն կ'օգտագործուին շաքարի փոխարինողներ:

Ասիկա տեղի կ'ունենայ այն

բանին հետեւանքով, որ մարդուն ստամոքսին մէջ բնակող մանրէները չեն կրնար իւրացնել շաքարի փոխարինողները, որուն իբրեւ հետեւանք նիւթափոխանակութիւնը կը խախտի, եւ մարդը կը կորսնցնէ վերահսկողութիւնը իր ախորժակին վրայ, անոր համար դժուար կ'ըլլայ զսպել ինքզինք:

Մննդագիտական խմիչքներում մեծ մասին մէջ պարունակուող ֆոսֆորային թթուն մարմնէն դուրս կը հանէ հանքային նիւթերը, որոնք անհրաժեշտ են նոսկորներու ամրութեան, ստամոքսի ու առողջութեան եւ մաշկի գեղեցկութեան համար: Մննդագիտական ըմպելիներու պարբերական օգտագործումէն դէմքի մաշկը կը չորնայ, եւ կը մեծնայ ժամանակէն շուտ կնճիռներու յառաջացման վտանգը:

ՊՈԼՍԱՐԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

Շարունակուած էջ 8-էն

Հայկական երկխօսութիւնը, ինչպէս՝ լրագրութեան եւ յօդուածի փոխանակման, գիտաժողովներ թուրքիոյ մասին Հայաստանի եւ Հայաստանը՝ թուրքիոյ մէջ: Ան մինչեւ հիմա կ'աշխատակցի թուրքիոյ IMC հեռուստատեսութեան մէջ որպէս արտագրիչ եւ խմբագիր: Ան ստեղծած է առաջին հեռուս-

տատեսիլի ներկայացումը՝ «Կամուրջ» խորագրով թուրքիոյ փոքրամասնութիւններուն մասին, յատկապէս Հայերը 2011ին, որ տակաւին կը շարունակուի: Արձանագրած է կարգ մը վաւերագրականներ Հայ ժողովուրդի հարցերուն, փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն եւ խօսքի ազատութեան մասին, ինչպէս avtobus (2012), 23 եւ կէս մը (2013):

Մինակում որոշուել են Հայաստանի սահմանները

Շաբաթական Էջ 2-էն

ուէն՝ ընդամենը չհամաչափ ջղաձգութիւն:

Այդ ամէնը ներկայում կարող է թուալ անհարկի չափազանցութիւն, բայց այն, ինչ Հայաստանում տեղի է ունենում այսօր՝ ընդ որում թէ ներսում, թէ Հայաստանի շուրջ, Արցախի պատերազմի յաղթանակից յետոյ ոչ միայն չափազանցութիւն, այլ աներեւակայելի, ֆանտաստիկ կը թուար, կը համարուէր հիւանդ երեւակայութեան արդիւնք: Բայց քսան տարի անց այդ ամէնն արդէն իրականութիւն է, եւ ինչ որ երկրի նախագահ յայտարարում է, որ կոմպրոմիսի են եկել Հայաստանի սահմանների հարցում:

Իսկ ի՞նչ է պետութեան սահմանը: Պետութեան սահմանը դա պետութեան անկախութիւնն ու ինքնիշխանութիւնն է: Այսինքն, Հայաստանի անկախութիւնն արդէն կոմպրոմիսի առարկայ է: Այսինքն, Հայաստանն էլ արդէն կամացկամաց մօտենում է չհամաչափ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

Շաբաթական Էջ 7-էն

խարարութեան, ՀՀ քաղաքացիական ծառայութեան խորհրդի եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի ենթակայութեան ներքոյ: Մասնաւոր բուհերի քանակը 41 է, որից 35-ը հաւատարմագրուած բուհեր են, իսկ 6-ը ոչ հաւատարմագրուած հաստատութիւններ: ՀՀ բուհերում 2013-ի թուականի դրութեամբ սովորել է 90,145 ուսանող, իսկ օտարերկրացի ուսանողների քանակը կազմել է 2,725 մարդ: Հիմնականում ՀՀ բուհեր գալիս են սովորելու Ռուսաստանի դաշնութիւնից, Վրաստանից, Իրանից, Հնդկաստանից, Սիրիայից, որոնց ուսանողների թուաքանակը համապատասխանաբար կազմել է 903, 769, 403, 331, 108: Ուսանողների թուաքանակով առաջատար է Հանդիսանում տնտեսագիտական ուղղութեամբ իրենց մասնագիտութիւնները՝ 16,635 ուսանող: Պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմը կազմում է 8,356 մարդ, որից 691-ը գիտութիւնների դոկտոր, 3,354-ը գիտութիւնների թեկնածու:

Վերջին տասնամեակում Հայաստանում մի շարք միջոցառումներ են ձեռնարկուել բարձրագոյն կրթութեան ոլորտը վերափոխելու ուղղութեամբ, սակայն դեռեւս գոյութիւն ունեն չլուծուած խնդիրներ ու բարդութիւններ, որոնք շեղում են ուղղութիւնը որոշող իրականացող դասաւանդման ու գիտահետազոտական աշխատանքների որակից եւ դանդաղեցնում են ոլորտի յետագայ վերափոխումների արդիւնաւէտ իրականացման ընթացքը: Կրթութեան ոլորտը հիմնականում ֆինանսաւորւում է պիւտձէի հաշուին: Կրթութեան բոլոր մակարդակների գծով ծախսերը մօտաւորապէս կազմում են Հայաստանի ներքին արտադրանքի (ՀՆԱ-ի) 3%-ը՝ Տնտեսական համագործակցու-

երկրի կարգավիճակի, երբ այդ երկրի սահմաններն աստիճանաբար դառնում են կոմպրոմիսի առարկայ:

Հետաքրքիր է, իսկ նոյն կոմպրոմիսն օրինակ եղե՞լ է Ռուսաստանի սահմանի հարցում, կապուած Ղրիմի հետ: Իհարկէ ոչ, որովհետեւ Եւրասիական միութիւնում հարցերը չեն բարձրանում հաւասարութեան սկզբունքով, այլ թոյլ օղակի: Իսկ թոյլ օղակը Հայաստանն է:

Բայց, կա մի բայց: Թոյլ օղակ է ինքնին Եւրասիական միութիւնը, եւ այն անկասկած ձեռքուելու է, եթէ անգամ իշխանութեամբ եւ ոչ իշխանութեամբ Հայաստանը պահեն պաշարուողների շարքերում: Եւ Հայաստանն անկասկած դուրս է գալու պաշարումից, սակայն ամենայն հաւանականութեամբ կորցրած աճելի ժամանակով: Թէ-եւ, չարեաց փոքրագոյնը կարող է լինել այն, որ Հայաստանի կորուստը միայն ժամանակը լինի:

«ԼՐԱԳԻՐ»

թեան եւ զարգացման կազմակերպութեան (ՏՀԶԿ) երկրների միջին ցուցանիշի մօտ կէտը: Հայաստանի բարձրագոյն կրթութեան (ԲԿ) համակարգի ներկայիս խնդիրներից մէկը դրա համեմատական կախուածութիւնն է այն պետական ու մասնաւոր ուսուցանողներից (միջոցներից, պաշարներից), որոնք ֆինանսաւորում են (դրամական միջոցներ են յատկացնում) այդ համակարգը եւ բուհերի ընթացիկ գործունէութիւնը: Ներկայումս Հայաստանի ԲԿ-ի ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ տեսակարար կշռի տեսանկիւնից ցածր են այլ երկրների համեմատութեամբ, ինչի հետեւանքով ԲԿ-ի համակարգը մեծ կախուածութեան մէջ է ուսման վարձերից: ԲԿ ոլորտի ծախսերը ընդամենը կազմում են ՀՆԱ-ի 0,9 տոկոսը, իսկ ՏՀԶԿ երկրներում՝ 1,5 տոկոսը: Հայաստանում ԲԿ-ին ուղղուող պետական միջոցները ՀՆԱ-ի 0,3 տոկոսին չեն հասնում, որը էնպէս գիշում է ՏՀԶԿ-ի միջին 1,0 տոկոսին: Այս ոլորտին ուղղուող մասնաւոր միջոցները, գլխաւորապէս ուսման վարձերի տեսքով, չափազանց բարձր են միջազգային ցուցանիշերից, սակայն, նոյնիսկ այդ պարագայում բաւարար չեն ոլորտը յարատեւորէն ֆինանսաւորելու համար: Հայաստանի ուսանողների շուրջ 80 %-ը տարեկան ուսման վարձ է վճարում 150-800 հազար դրամի սահմաններում (400-2,200 ամերիկեան տոլար), ինչն ակնյայտօրէն գերազանցում է Հայաստանցիների գերակշիռ մասի կարողութիւնները: Հայաստանում գործում է ուսանողներին ֆինանսական աջակցութիւն ցուցաբերելու երկու եղանակ, մասնաւորապէս՝ ուսանողական նպաստներ եւ կրթաթոշակ:

Համեմատելով ԽՀ-ի եւ ՀՀ-ի բուհերի քանակը, պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմը, ուսանողների թուաքանակը, ակնյայտ է դառնում, որ ՀՀ-ում նրանց թուա-

քանակը աւելի շատ է: Համեմատելով իրար հետ, նկատում ենք, որ ԽՀ-ի բուհերում

1. Ուսուցանում էին 156 մասնագիտութիւն, դասաւանդում էին 21 ակադեմիկոս եւ թղթակից անդամ, որոնք ՀՀ-ի բուհերում չկան:

2. Դասախօսներն ստանում էին բաւարար կաշուն աշխատավարձ եւ նուիրուած էին աշխատում լաւ մասնագէտներ պատրաստելու համար, հակառակ ՀՀ-ի բուհերի դասախօսների, որոնք նոյնիսկ դասաւանդելու ժամանակ մտածում են իրենց ապրուստը հոգալու լրացուցիչ եկամուտի մասին, որի պատճառով էլ լաւ մասնագէտներ չեն պատրաստում:

3. Բուհերը ընդունում ուսանողները վստահ էին, որ աւարտելուց յետոյ աշխատանքի կ'ընդունուեն ժողովրդական տնտեսութեան ճիւղերում եւ կը ստանան նուազագոյն աշխատավարձ իրենց ապրելակերպը ապահովելու համար, իսկ ՀՀ-ի բուհերը վստահութեամբ ընդունում են միայն ղեկավարների երեխաները, որոնք չսովորելով հանդերձ, վստահ են, որ աւարտելուց յետոյ լաւ պաշտօններ կ'ունենան, իսկ մնացած խաւի երեխաները ոչ մի վստահութիւն, երաշխիք ու յոյս չունեն, որ ինստիտուտը աւարտելուց յետոյ աշխատանքի կ'ընդունուեն ու բաւարար աշխատավարձ կը ստանան իրենց ապրուստը ապահովելու:

Ահա թէ, ՀՀ-ի բուհերը ինչու են կորցրել իրենց հեղինակութիւնը ու չունեն բաւարար ուսանող, երբ Խորհրդային Հայաստանի բուհերը ընդունուելու ժամանակ մեծ մրցակցութիւն (կոնկուրս) կար, երբեմն մի տեղի համար նոյնիսկ 3-4 դիմում...:

2011 թ. իմ Երեւան այցելութեան ժամանակ գրուցեցի մի դասախօսի հետ, որը 30 տարի է դասաւանդում է Երեւանի իմ աւարտած բուհում, եւ հետաքրքրուեցի բուհերի վիճակով: Նա պարզաբանեց որոշ հարցեր, որը ներկայացնում եմ ընթերցողին:

-Իմ աշխատած համալսարանում ուսման որակը չի գտնուում խորհրդային շրջանի մակարդակին: Պատճառը դասաւանդող որակաւոր դասախօսները չեն, այլ մի խումբ շփացած, երես առաւ ու լիտիացած ուսանողներ, որոնք հիմնականում օլիգարխների երեխաներն են ու բոլորովին չեն յարգում դասախօսներին, լարանը դարձրել են հաճոյքի սենեակ, երբ ուզում են դուրս ունենալ են անում, իհարկէ «խնդրելով» սուեալ դասի դասախօսին: Երբեմն ներս մտնելուց մի քանի րոպէ անց «խնդրում են» դուրս գալ: Յաճախ նրանք չեն ենթարկուում դասախօսներին եւ չեն սովորում, բայց պահանջում են նշանակել դրական գնահատական: Երբ դասախօսը չի ուզում նշանակել դրական գնահատական «ոտաբերիկ» ուսանողին՝ նշելով, որ եթէ չսովորի դուրս կը մնայ համալսարանից, վերջինս պատասխանում է,

որ յաջորդ տարին նորից կ'ընդունուի ու կը շարունակի սովորել: Բայց շատ դէպքերում վերեւից ճնշումների միջոցով դասախօսը ստիպուած է լինում նշանակել, որպէսզի իր մի կտոր հացից չզրկուի: Ուսանողների թիւն էլ է քիչ, որից կախուած է դասախօսի աշխատավարձը: Պետութիւնը դասախօսին ամսական վճարում է 30 հազար դրամ աշխատավարձ (մօտ 84 տոլար), իսկ նրա աշխատավարձի լրացումը կատարուում է ուսանողների ուսման վարձից: Հետեւաբար ուսանողները թիւը դասախօսի աշխատավարձի որոշիչն է: Իսկ դպրոցների դասարանների թիւը 10-ից դարձնելով 12, բուհերը երկու տարի նոր ուսանողներ չեն ունենալու, որի պատճառով աւելի է վատթառանալու դասախօսների վիճակը:

Նշեմ, որ մեր սովորած ժամանակ մեծ յարգանք ու պատիւ կար դասախօսների նկատմամբ, որը փոխադարձ էր, դասախօսները սիրելով ուսանողներին, ամէն ինչ անում էին նրանց գիտելիքներով գինելու համար:

Խորհրդային Հայաստանում բուհ ընդունուելու մեծ մրցակցութիւն (կոնկուրս) կար, մի տեղի համար դիմում էին մի քանի հոգի, իսկ անկախ Հայաստանի բուհերը ուսանողի կարիք ունի: Այդ մասին արտայայտուեց համալսարանի դասախօսներից մէկը, որ բոլոր դիմողներն էլ ընդունուելու են, որովհետեւ տեղերը շատ են, եւ եթէ չընդունեն, չեն կարող ապահովել դասախօսների աշխատարձը...:

Հարց տանք Հայաստանի նախագահին եւ գիտութեան ու կրթութեան նախարարին, այս ձեւով շարունակելով արդեօ՞ք Հայաստանը կարող է պահել իր դասախօսներին եւ որակով շրջանաւարտներ ունենալ ժողովրդական տնտեսութիւնը զարգացնելու ու ժողովրդի տնտեսական վիճակը բարելաւելու համար: Հայաստանի գիտական ուժը պէտք է ուղարկութեան արժանանայ պետութեան կողմից, որպէսզի նա չչարտուանկի կորցնէ գիտաշխատողներին ու կրթական ասպարէզին նուիրուած մասնագէտներին:

Մի անգամ եւս կրկնեմք, որ Խորհրդային Հայաստանում բուհ աւարտողները անմիջապէս նշանակուում էին աշխատանքի, իսկ անկախ Հայաստանում բուհում սովորողի առաջին մտահոգութիւնը աշխատանք գտնելն է. շատ դէպքերում գործատեղերում էլ չեն ընդունում նրանց, նկատի ունենալով իրենց ուսման որակի մակարդակը...:

Կարծում ենք, որ լուրջ աշխատանք պէտք է տարուի Երեւանի բուհ աւարտած ուսանողի հեղինակութիւնը բարձր պահելու ու նրանց աշխատանք վստահելու համար, որպէսզի բուհ ընդունուողը վստահ լինի, որ աւարտելուց յետոյ անմիջապէս աշխատանք կ'ունենայ, իր նուազագոյն ապրուստը կապահովուի եւ չի հեռանայ Հայրենիքից...:

SAVE THE DATE
AMAA-Haigazian University Celebratory Banquet in honor of Dr. Mihran Agbabian and George R. Phillips, Esq.; Saturday, November 15, 2014, 6 pm, Beverly Hills Hotel, \$200; Information: Julie Aharonian 818-368-5266; Katia Kermoyan 818-242-5064.

SAVE THE DATE
DECEMBER 6 - Saturday: Western Diocese Eleventh Annual Christmas Ball; 7:00 p.m. Reception and Gala Tree Lighting Ceremony, 8:00 p.m. Dinner-Dance and Program honoring Ten Young Professional Community Activists, Nazareth and Sima Kalaydjian Hall, 3325 North Glenoaks Blvd., Burbank. For further info call the Western Diocese (818) 558-7474.

ԽՆԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Տէր եւ Տիկ. Յարութ եւ Հիլտա Աճեմեան բախտաւորուած են մանչ գաւակով մը, զոր անուանած են Սեդրակ:
Մեր շնորհաւորութիւնները ծնողքին ու ընտանեկան պարագաներուն, մասնաւորաբար Տէր եւ Տիկ. Ընկ. Սեդրակ եւ Ալին Աճեմեաններուն:
«Մասիս»

ՄԱՐԱԶԴ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԱՂՍԸԶԵԱՆ
1921-2014

Սրտի դառն կակիծով կը գուժենք մեր սիրեցեալ հօր եւ մեծ հօր **ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԱՂՍԸԶԵԱՆ**ի մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի, Հոկտեմբերի 8ին, 2014, Կլենտէյլի էպլէնթիսթ հիւանդանոցին մէջ: Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 11ին կ.ա. ժամը 10:30ին, Պըրպէնքի Սրբոց Ղեւոնդեանց Մայր Տաճարին մէջ: Իսկ թաղումը Ֆորըսթ Լոն գերեզմանատան մէջ: Հոգեճաշ մատուցուեցաւ Ֆինիսիա ճաշարանին մէջ:

Սգակիրներ՝ Այրին՝ Իւդաբեր Եղաւթեան, Զաւակները՝ Տօքթ. եւ Տիկ. Ռուբէն եւ Շողիկ Եղաւթեան եւ զաւակները Ալին եւ Լորիկ Տօքթ. եւ Տիկ. Յարութ եւ Մայտա Եղաւթեան եւ զաւակները Գարինա եւ Կարօ եւ համայն հարազատներն ու բարեկամները: Փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կը ինդրուի կատարել Հալէպի Կիլիկեան ճեմարանին՝ հասցէ 17925 Lake Vista Drive, Encino, CA 91316:

ՄԱՐԱԶԴ

ԱԼԻՍ ՆԱԶԻՐԵԱՆ
(Ծնեալ՝ Հոկտ. 31, 1960ին, Պաղտատ, Իրաք)

Սրտի դառն կակիծով կը գուժենք մեր սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ մօր, դստեր, հարսին, քրոջ եւ հարազատին՝ Ալիս Նազիրեանի մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 14, 2014ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 20, 2014, կէսօրուան ժամը 12ին, Պըրպէնքի Սրբոց Ղեւոնդեանց Առաջնորդանիստ տաճարին մէջ, 3325 N. Glenoaks Blvd., ապա թաղումը՝ Hollywood Hills Forest Lawn գերեզմանատան մէջ:

Սգակիրներ՝ Ամուսինը՝ Վարդան Նազիրեան, Զաւակը՝ Վահագն եւ Իգայէլ Նազիրեան եւ զաւակը՝ Վինսընդ-Վարդան Դուստրը՝ Արփի Նազիրեան Դուստրը՝ Նորա Նազիրեան եւ նշանածը՝ Սահակ Վարդգէսեան Կեսուրը՝ Սիրարփի Նազիրեան Տաղրը՝ Համբարձում եւ Սիլվա Նազիրեան եւ զաւակները Տաղրը՝ Սարգիս եւ Լուսինէ Նազիրեան եւ զաւակները Մայրը՝ Օժէն Մագմանեան Եղբայրը՝ Արտաշէս եւ Լոռն Մագմանեան եւ ընտանիք Եղբայրը՝ Աւետիս եւ Ալիս Մագմանեան եւ ընտանիք Քոյրը՝ Անահիտ եւ Սուրէն Պապայեան եւ ընտանիք Քոյրը՝ Անուշ եւ Օհաննէս Զաքարեան եւ ընտանիք Եղբայրը՝ Վարդիվառ Մագմանեան եւ ընտանիք Քոյրը՝ Ալտա եւ Արմէն Մուրատեան եւ ընտանիք Քոյրը՝ Ազատուհի Մագմանեան եւ համայն հարազատներն ու բարեկամները: Թաղման արարողութեան հետք հոգեճաշ պիտի մատուցուի վերոյիշեալ տաճարի «Գալայճեան» սրահին մէջ: Փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կը ինդրուի կատարել Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդարանին, Western Diocese:

ՈՉ ԵՄ Է ԸՆԿԵՐ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԱՂՍԸԶԵԱՆ

Յաւով իմացանք Հալէպի ծանօթ ազգայիններէն հասարակական բեղուն գործիչ ընկեր Կարապետ Եղաւթեանի մահը: Հանգուցեալը եղած է Հալէպի Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան վարիչ Մարմնի ատենապետ: Վարած է նաեւ բազմաթիւ պատասխանատու պաշտօններ ազգային եւ կրթական հաստատութիւններէ ներս, վայելած է բոլորին սէրն ու համակրանքը: Իր 80 ամեակին առիթով արժանացած էր նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի Հայրապետական օրհնութեան գիրին:

Իր մահով ընտանիքը կը կորսնցնէ անբասիր եւ տիպար հայր մը եւ ամուսին մը, իսկ հայ գաղութը՝ մեծ հայրենասէր ու գաղափարաւոր էր տեսլապաշտ անձ մը, որուն բովանդակ կեանքը եղած է համակ նուիրում ու ծառայութիւն իր պատկանած կուսակցութեան եւ հայրենիքին:

Մեր ցաւակցութիւնները հանգուցեալի այրին Տիկ. Իւդաբերին, ինչպէս նաեւ իր զաւակներուն՝ բժիշկներ Յարութիւն եւ Ռուբէն Եղաւթեաններուն, գաղափարի ընկերներուն եւ համայն հարազատներուն:

Յարգանք իր վաստակին եւ բիւր յարգանք իր չիշտակին:
Ս.Դ. ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆ

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԱՂՍԸԶԵԱՆի մահուան տխուր առիթով Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան վարչութիւնն ու անդամները իրենց խորագրաց վշտակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալի այրին Տիկ. Իւդաբեր Եղաւթեանին, ՆՄՄՄ վարչութեան նախկին անդամներ Տօքթ. եւ Տիկ. Յարութիւն Եղաւթեանին եւ Տօքթ. եւ Տիկ. Ռուբէն Եղաւթեանին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ

ԱԼԻՍ ՆԱԶԱՐԵԱՆի մահուան տխուր առիթով Ս.Դ.Հ.Կ. «Արսէն Կիտուր» մասնաճիւղի վարչութիւնն ու անդամները իրենց խորագրաց վշտակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալի ամուսնոյն՝ Տիար Վարդան Նազիրեանին, եղբօր՝ Տէր եւ Տիկ. Աւօ եւ Ալիս Մագմանեանին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան համայն պարագաներուն:

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ

ՇՈՒՇԻԿ ՅԱԿՈՒԲԵԱՆի մահուան առիթով Տէր եւ Տիկ. Գէորգ եւ Պերճուհի Մարգարեան եւ Տէր եւ Տիկ. Պողոս եւ Արփի Մարգարեան իրենց խորագրաց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալի ամուսնոյն, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն: Առ այդ \$200 կը նուիրեն «Մասիս»ին:

ՀՈԳԵՐԱՆԳԻՍ

ԹԱՄԱՐԱ ԳՈՀԱՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆի մահուան քառասունքին առիթով յաւարտ Ս. Պատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Կիրակի, 26 Հոկտեմբեր, 2014, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ մէջ, 2215 E. Colorado Blvd. Pasadena CA 91107:

Սգակիրներ Տէր եւ Տիկ. Գագիկ եւ Գայեանէ Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Լեւոն եւ Անիշա Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Էտիք եւ Ամալիա Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Աշոտ եւ Նարինէ Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Սամուէլ եւ Էլմիրա Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Կարօ եւ Անի Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Փիթըր եւ Լիլիք Katz-Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Հայկ եւ Լալա Քոչարեան-Ղազարեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկ. Յակոբ եւ Ալլա Աճէմեան-Ղազարեան եւ զաւակները Հոգեհանգստեան արարողութեան հետք հոգեճաշ պիտի մատուցուի Old Yerevan ճաշարանին մէջ, 1351 E. Colorado Street, Glendale, CA 91205

Ձեր Ծանուցումները Վստահեցէ՛ք «Մասիս» Շաբաթաթերթին

T: (626) 797-7680 F: (626) 797-6863
Email: massis2@earthlink.net

ՈՒՍՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ »ԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ ԵՒ ԱՐԵՄՏԱՐԱՅԱՍՍԱՆ

Շարունակում է 15-ին

սրտակէզ ցաւը մեր սիրտերուն մէջ, կ'ուղղուինք դէպի հիւսիս, ուրիշ տեսակ մեծ ցաւ պատճառող ուրիշ քաղաք մը՝

ԿԱՐՍ

Արեւմտեան Հայաստանի նշանաւոր քաղաքներէն մէկը, որու պատմութիւնը դարեր շարունակ, դժբախտաբար եղած է համակ թախիծ եւ ողբերգութիւն, ոչ միայն հին հեթանոս եւ իսլամ ցեղերու կողմէ քանդուելուն պատճառով, այլ նաեւ

-ինչ որ աւելի ցաւալի է - բիւզանդացի, վրացի եւ ռուս քրիստոնեայ ազգերու դաւադրութեանց գոհը դառնալով: Բայց անկա տակաւին եղած է բարձրագոյն արուեստի, մշակույթի, առեւտրական եւ քաղաքակրթութեամբ յատկանշուած քաղաք մը, երբ կ'ըլլայ Բագրատունիներու թագաւորութեան մայրաքաղաքը 920-ական թուականներուն:

Բայց հետագային Սելճուկները, Մոնղոլները եւ Պարսիկները գանդակ կը գրաւեն, ապա Օսմանցիները 1514-ին: 1877-78 թուականին, ռուս-թրքական պատերազմի աւարտին, Կարսը եւ Արտասանը կը միացուին Ռուսիոյ: Իսկ 1919-ին, անոնք մաս կը կազմեն Արեւելեան Հայաստանին եւ փոխտական հայերը կը վերադառնան հոն եւ կը սկսին վերականգնել իրենց քանդուած տուները: Բայց դժբախտաբար, միայն կարճ ժամանակուայ մը համար, որովհետեւ 1920-ին, երբ կը սկսի Համայնավարական շարժումը, բաւական մեծ թիւով հայեր կը նախընտրեն անոր միանալ: Իբր հետեւանք այս պատակտունին, աւելի քան 8000 հայեր գոհ կ'ըլլան քեմալական բանակի յարձակումներուն: Ապա, Մարտ 16, 1921-ին Մոսկուայի մէջ ստորագրուած դաշնագիրով (անշուշտ առանց հայերու մասնակցութեան) Կարսը կը տրուի - թրեւեւ աւելի շիտակ պիտի ըլլար ըսել ռուսներուն կողմէ կը նուիրուի թուրքերուն:

Սակայն մինչ կը մօտենանք Կարսին, անոր այս քաղաքական խարդաւանքներու ողբերգութենէն աւելի գիտ կը հետաքրքրէ միայն որոշ վայր մը, եւ կ'ուզեմ վայրկեան մը առաջ հոն ըլլալ անպայման - մեծահամբաւ, հանճարեղ, թուրք հայրենասէր եւ մասիսապաշտ բանաստեղծ՝ Եղիշէ Չարենցի հօրենական տունէն մնացած միակ փլատակ պատը: Բայց բուն հարցը փլատակ պատը չէ, հակառակ մասունքի մը պէս ըլլալու իրողութեան եւ պարզած այնքան սրտամոխի տեսարանին, այլ անոր վրայ գետեղուած միաբաւ գրութիւնը: Այո՛, միայն մէկ բառ, որ շատ աւելի յուզիչ է եւ անբաղձալի քան որեւէ մահազո, որովհետեւ մահազոները հազիւ մէկ կամ երկու օր կը տեսնուին եւ ապա կը վերցուին: Բայց այս չըլլալիք եւ սրտակէզէք բառը եւ արդէն առաջին անգամ հոն տեսած էի վեց տարի առաջ, Սեպտեմբեր 2007-ին: Ապա երկրորդ անգամ 24 Սեպտեմբեր 2012-ին եւ հիմա ալ 3 Հոկտեմբեր 2013-ին: Բառը՝ satilik, այսինքն՝ ծախու:

Բայց ներողութիւն: Ո՞վ, որու ստացուածքը կը ծախէ եւ ի՞նչ իրաւունքով: Իրականութեան մէջ Չարենցի հօրենական տունը ծախել կը նշանակէ ոչ միայն գանդակ միանգամընդմիշտ կորսնցնել, այլ

նաեւ անգամ մը եւս մեղսել Չարենցը եւ սրբապղծել անոր անթաւանամ եւ սրբազան յիշատակը:

2012-ի մեր այցելութեան ատեն, մեր խումբին առաջնորդը այս ուղղութեամբ ուրախութիւն պատճառող լուր մը տուաւ մեզի, որպէս թէ՛ Եւրոպայի Մշակութային Հիմնադրամը, ընդառաջելով Կարսի քաղաքապետարանի խնդրանքին - խոստացած է գրեթէ բոլոր ծախսերը հոգալ, պայմանաւ որ ըլլալիք կառուցը գործածուի միայն որպէս տեսակ մը մշակութային կեդրոն: Բայց հաւանաբար ամենէն լաւ բանը պիտի ըլլար որ Պոլիսէն կամ Թուրքիոյ որեւէ շրջանէն հայ մը գանդակ գնէ (եթէ օտար մէկը իրաւունք չունի գանդակ գնելու), անշուշտ անոր վրայ Եղիշէ Չարենցի անունով տուն-թանգարան մը շինելու հասկացողութեամբ: Այն ատեն, վատահաբար արտասահմանէն անձ մը, կամ որոշ անձեր պիտի գտնուին, որոնք սիրով եւ ուրախութեամբ պիտի հայթայթեն թէ՛ հողին գինը եւ թէ՛ թանգարանի շինութեան ծախսերը, ի յիշատակ անմահանուն բանաստեղծ՝ Եղիշէ Չարենցի: Յուսանք այս հասկացողութեամբ շուտով կարգադրութիւն մը տեղի կ'ունենայ եւ ասկէ ետք Կարս գացող հայ ուխտաւորները երբ կ'այցելեն Չարենցի հօրենական փլատակ տունը, անկէ մնացած միակ փլատակ պատին վրայի ծախու բառին տեղ, մեծ ուրախութեամբ եւ բարձրաձայն կը կարդան ծախուած (սաթըլ-մըլ) ըլլալու ուրախ լուրը:

Բայց դեռ, ասկէ շատ աւելի կարեւոր եւ շատ աւելի մեծ երազ մը կայ որ ամէն բանէ առաջ իրականանալու է: Առեւանգուած հարսի մը վերադարձը իր մօր ընտանիքին: Ո՞վ է այդ հարսը: Ան Կարսն է, Հայրենի հարսը, որ առեւանգուած է իր հօրմէն, մօրմէն եւ ընտանիքէն - Մայր Հայաստանէն: Սակայն անկա միակ առեւանգուած հարսը չէ, ոչ: Դժբախտաբար մեծ է անոնց թիւը: Իրականութեան մէջ վասպուրականի, Տարօնի, Կիլիկիոյ եւ Արեւմտեան Հայաստանի բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը առեւանգուած մէկական դժբախտ, կոյս եւ անմեղ հարսեր են որոնք կ'աղաչեն, կը պաղատին մօտ հարիւր տարիէ ի վեր որ իրենց հօրենական տունը դառնան:

Կարս, Կարս, Կարս, հայրեմի հարս, Ե՞րբ դու նորից Մայր հայաստան մ'ընդունիր վերադառնա:

Ե՞րբ... Բայց երբ մենք պիտի սորվինք որ, առեւանգուած խեղճ հարսերը, եթէ նոյնիսկ իրենք ուզեն վերադառնալ իրենց հօրենական տունը, չեն կրնար, անկարելի է որ վերադառնան: Չանոնք վերադարձնելը իրենց ծնողներուն ձիտին պարտքը եւ աւագ պարտականութիւնն ու պատասխանատուութիւնն է: Եւ ասիկա, լուրիկամբ կամ թուրկամբ, սիրով կամ սուրով, եւ կամ որեւէ կերպով կամ միջոցով, տարբերութիւն չ'ընեն: Արդեօք պիտի գա՞յ այդ օրը: Կրնա՞ք լաւատես ըլլալ...:

Բայց տունի մը մէկ պատին վրայ եղած միայն մէկ բառը մեզի շատ երկար մտորումներ եւ մեծ մտրմոքներ պատճառեց ու շատ հեռուն տարաւ մեզ, թէ՛ն ակամայ, եւ ասկայն տեղին եւ իրաւամբ: Եւ ուրեմն հիմա, որպէս ուխտաւորներ, ստիպուած ենք շարժիլ եւ շարունակել մեր ճամբան:

Սակայն հազիւ քիչ մը առաջացած, նորէն կը ստիպուինք կանգ առնել պատմական ուրիշ կառուցի մը առջեւ:

Ինչպէս Կիլիկիոյ եւ Արեւմտեան Հայաստանի բոլոր քաղաքները, Կարսն ալ, կարգ մը մեծ եւ փոքր եկեղեցիներու շարքին, ունի նաեւ գլխաւոր տաճար մը կամ մայր եկեղեցի մը: Կարսի պարագային, այդ մէկը պատմական եւ նշանաւոր Սուրբ Առաքելոց եկեղեցին է, որ կառուցուած է 932-937 թուականին, Աբբաս Բագրատունի թագաւորին կողմէ: Ուշագրաւ է եկեղեցիի մուտքի յուշաքարին վրայ արձանագրուած եկեղեցիին հակիրճ պատմութիւնը, որու մէջ անիկա ներկայացուցած է անգլերէնով որպէս Apostles Church (Kumbet Mosque) որ, անշուշտ ուղղակի եւ պարզապէս, անոր անունին հայերէն բառացի թարգմանութիւնն է: Աբբաս թագաւոր գանդակ այս անունով կոչած է ի յիշատակ Յիսուսի 12 առաքեալներուն, զմբէթին վրայ փորագրելով նաեւ անոնց քանդակները: Կ'ըսուի թէ Եղիշէ Չարենց իր «Երկիր Նայիրի» գիրքին մէջ գրած է, ինչ որ է Նոթր Ծամբ Փարիզի ժողովուրդին համար, նոյնն է Սուրբ Առաքելոց եկեղեցին Կարսի ժողովուրդին համար:

Սակայն, թուրքերը եկեղեցիին վերոյիշեալ հակիրճ պատմութեան մէջ բնաւ չիշած չեն թէ անիկա հայ եկեղեցի մը եղած է: Անշուշտ չէին կրնար նաեւ մարտել անոր եկեղեցի մը ըլլալու իրողութիւնը ինքնին, ըլլայ անիկա հայ կամ որեւէ եկեղեցի: Հետեւաբար, գանդակ մզկիթի կը վերածեն 1064-ին: Բայց հետաքրքրական - քիչ մըն ալ գարմանալի - է գիտնալ թէ, երբ սելճուկները կը գրաւեն Կարսը, անոնք թոյլ կու տան որ անիկա նորէն եկեղեցի վերածուի որոշ ժամանակ մը: Իսկ հետագային երբ անիկա կը կործանի երկրաշարժի մը պատճառով, այլեւս կը գործածուի որպէս պահեստի տեղ, ապա երկար ժամանակ որպէս թանգարան: Վերջ ի վերջոյ, նորէն կը սկսի գործածուիլ որպէս մզկիթ Kumbet Mosque անունը կրելով: Եւ երբ 2007-ին հարկ կ'ըլլայ գանդակ նորէն նորոգել, զմբէթի վրայի խաչին տեղ կը դրուի մահիկ մը, սակայն առանց միանալիքի: Բայց իրականութեան մէջ, անիկա տակաւին ուղղակի եկեղեցիի մը երեւոյթը ունի, թէ՛ արտաքին եւ թէ՛ ներքին կառուցով, իր բազմաթիւ քանդակներով եւ որմնանկարներով: Եւ այս բոլորը, շատ հաւանաբար, պարզապէս արգելք հանդիսանալու անոր որպէս եկեղեցի գործածուելուն: Բայց, ի սէր Աստուծոյ, ինչո՞ւ մզկիթ մը եւս հոն, երբ եկեղեցիէն հազիւ քանի մը հարիւր մէթր հեռու միայն, չորս կողմերուն վրայ ալ կան չորս հսկայ մզկիթներ: Ինչո՞ւ... Շատ հաւանա-

բար, եւ պարզապէս քրիստոնեաներուն եւ յատկապէս հայերուն, սիրտը խառնելու, քիթը ձգելու եւ գլուխը ցաւցրնելու համար: Եթէ ոչ, հապա ինչո՞ւ...

Արդէն ճիշդ այս հոգեվիճակին ալ ենթարկուած ըլլալով, այսինքն՝ բաւական սրտի խառնուք եւ գլխուցաւ ունենալէ ետք, կ'երթանք Grand Ani պանդոկ ընթրելու եւ հանգստանալու համար:

Ընթրիքէն վերջ մինչ կը պատրաստուիմ սենեակ բարձրանալու, նոյն պանդոկին մէջ իջեւանած հայ մը կը մօտենայ ինծի հարցում մը հարցնելու համար, ինչ որ հետաքրքրական, հաճելի եւ ուրախութիւն պատճառող առիթ մը եղաւ երկուքիս համար ալ: Թէեւ գիրար անձամբ չէինք ճանչնար, բայց միայն մօտ կէս ժամ առաջ պատահամբ հանդիպել էինք իրարու, Չարենցի տունին մօտերը գտնուող Վարդանի կամուրջին վրայ (ըստ կարսեցիներուն Վարդան Մամիկոնեանը շինած է գանդակ), որպէս մէկ անդամը Լոս Անճելըսէն եկած աւելի քան 30 հոգինոց խումբ մը ուխտաւորներու: Բայց ի՞նչ էր անոր հարցումը:

Նախ պէտք է ըսել որ, ընթրիքը սկսելէն առաջ, մեր փոխադրակաւքին հիանալի շարժավարը՝ Սելճուկ, մեր խումբի իւրաքանչիւր անդամին տուած էր տուփ մը Այն-թապի նշանաւոր պիստակ: Հիմա, այս հայը երբ կը տեսնէ պիստակին տուփը ձեռքիս մէջ, կը մօտենայ ինծի եւ կը հարցնէ՝

- Ներողութիւն պարոն, ի՞նչ է ձեր ձեռքին մէջ եղած այդ գիրքը, Սուրբ Գի՞րք է:

Երբ կը պատասխանեմ իրեն թէ՛ Սուրբ Գիրք չէ, հապա պիստակի տուփ, բայց ես Սուրբ Գիրք կը կարգամ եւ կը քարոզեմ, «ուրեմն պատուելի՞ ես», կ'ըսէ եւ կը խնդանք ու կը ծանօթանանք:

Անունը՝ Յարութիւն Կէրիկեան, անդամ է Կլէնտէյլի Աւետարանական այն եկեղեցիին որու հովիւն է Վեր. Դանիէլ Ալպարեան: Ապա կու տայ իր վկայութիւնը, թէ ինք ապաշխարած է 53 տարեկանին, երկար տարիներ ինքնիւր հետ պայքարելէ եւ ձգձգելէ ետք: Քանի մը հոգեւոր խորհրդածութիւններ կու տամ իրեն, քիչ մըն ալ կը խօսինք ասկէ անկէ եւ ապա, չեմ գիտեր ինչ բանէ թելադրուած, 119-րդ Սաղմոսին 19-րդ համարին առաջին ստողը կը յանձնեմ իր ուշադրութեան. «Ես պանդուխտ եմ երկրի վրայ»...: Իրարու գիշեր բարի ըսելէ ետք, ուրախ եւ գոհունակ սրտով կը բարձրանամ սենեակ քնանալու, յաջորդ առտու երթալու համար հազարումէկ եկեղեցիներու նշանաւոր քաղաք: Արդեօք աշխարհի վրայ կա՞յ հայ մը որ չի գիտեր թէ, ի՞նչ է անոր անունը... չը՞... շիտակ... Անի: